

**Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης
(Νομός Ηρακλείου)**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΣΤΟ
ΔΗΜΟ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΑΙΖΟΝ.**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΜΠΕΛΙΒΑΝΗ ΒΙΡΓΙΝΙΑ
Α.Μ. 2880**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Dr. ΑΤΣΑΛΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2013

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ζούμε σε μια κοινωνία αναπτυσσόμενη και τεχνολογικά διαρκώς εξελισσόμενη. Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει επιφέρει σημαντικές βελτιώσεις στον τρόπο ζωής των ανθρώπων αλλά παράλληλα έχει δημιουργήσει πολλαπλές απαιτήσεις όσο αφορά στις ανάγκες τους. Όλοι ή τουλάχιστον οι περισσότεροι άνθρωποι, προκειμένου να ικανοποιήσουν όσες περισσότερες από τις ανάγκες τους, έχουν φορτώσει το καθημερινό τους πρόγραμμα με πολλές ώρες εργασίας. Η απασχόληση σε δύο δουλειές και η απορρόφηση της γυναίκας στην αγορά εργασίας αποτελούν συνηθισμένα φαινόμενα στην εποχή μας. Επιπλέον, οι κοινωνικές υποχρεώσεις και απασχολήσεις επιβαρύνουν ακόμη περισσότερο το εικοσιτετράωρο τους, από το οποίο αν τελικά αφαιρέσουμε όλες αυτές τις ώρες και επιπλέον τις ώρες του ύπνου, ελάχιστος χρόνος απομένει ως ελεύθερος χρόνος.

Κι όμως, ο ελεύθερος χρόνος αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο της ζωής του ανθρώπου. Στον ελεύθερο χρόνο του μπορεί να ασχοληθεί με δραστηριότητες που ως αποτέλεσμα έχουν την καλλιέργεια του ως άτομο και την πνευματική του ανύψωση μέσα από συζήτηση, μελέτη, σκέψη, μέσα από την αναζήτηση της γνώσης, της διαλεκτικής, πολιτικής και πολιτιστικής διαφώτισης. Ακόμη μπορεί να ασχοληθεί με δραστηριότητες αναψυχής, αθλητικές, φυσικές δραστηριότητες, όπως και με την ψυχαγωγία και το παιχνίδι.

Κοινό σημείο όλων αυτών των δραστηριοτήτων είναι η ψυχαγωγία, η χαρά, η ευχαρίστηση και η ικανοποίηση που προσφέρουν στον άνθρωπο, συναισθήματα που έχει ανάγκη.

Σκοπός της συγκεκριμένης πτυχιακής μελέτης είναι να διερευνηθούν και να αναλυθούν οι προσδιοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον ελεύθερο χρόνο αλλά και η εύρεση των χαρακτηριστικών των ατόμων που διαθέτουν πολύ ή λιγότερο ελεύθερο χρόνο στη διάρκεια της ημέρας.

Η παρούσα πτυχιακή μελέτη αποτελείται από 6 Κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι ορισμοί που έχουν δοθεί κατά καιρούς για τον ελεύθερο χρόνο, τη σχολή αλλά και τη δουλειά. Η δουλειά εντάσσεται στα πλαίσια της έρευνας της μελέτης λόγω του ότι πολλοί είναι εκείνοι που ορίζουν τον ελεύθερο χρόνο και τη σχολή σε σχέση με τη δουλειά.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της μελέτης παρουσιάζονται διάφορα θέματα που ανήκουν στον ελεύθερο χρόνο με την ευρύτερη έννοια. Τέτοια θέματα είναι η διαθεσιμότητα του ελεύθερου χρόνου, η έρευνα του χρόνου σαν οικονομικό αγαθό, οι επιδράσεις και τα οφέλη του χρόνου αυτού στην καθημερινή μας ζωή, οι επιδράσεις που δέχεται ο χρόνος αυτός από δημογραφικά στοιχεία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδες

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 :	
ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ, ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ.	
1.1 Ορισμοί και έννοιες του ελεύθερου χρόνου και της σχολής.....	4
1.2 Ορισμοί του ελεύθερου χρόνου και της σχολής σε σχέση με τη δουλειά.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 :	
2.1 Η διαθεσιμότητα του ελεύθερου χρόνου.....	13
2.2 Ο χρόνος και ο ελεύθερος χρόνος σαν οικονομικά αγαθά.....	14
2.3 Οι επιδράσεις και τα οφέλη του ελεύθερου χρόνου στη ζωή μας...	16
2.4 Οι επιρροές που δέχεται ο ελεύθερος χρόνος από διάφορους παράγοντες.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
3.1 Οι έννοιες της αναψυχής, της ψυχαγωγίας και της διασκέδασης....	24
3.2 Οι βιομηχανίες του ελεύθερου χρόνου.....	26
3.3 Δαπάνες για τον ελεύθερο χρόνο.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 :	
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΠΩΣ ΕΡΓΑΣΤΗΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 :	
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΑΝΑΛΥΣΗ – ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 :	
ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	64
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ, ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ.

Η μελέτη του φαινομένου του “ελεύθερου χρόνου” καθώς και των μορφών αξιοποίησης του, εξετάζεται ταυτόχρονα από πλήθος επιστημών όπως η κοινωνιολογία, η ψυχολογία, η ιστορία, και η οικονομία «Coles, 2000, Κορωναίου, 1996, Tolkildsen, 1994, Weiskopf, 1984, Kouthouris, 2006».

Πολλοί είναι εκείνοι που έχουν δώσει ορισμό τόσο στον ελεύθερο χρόνο, όσο και στη δουλειά. Κάποιοι από αυτούς είτε θεωρούν ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι αντιστάθμισμα της δουλειάς ή ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι κατώτερος της δουλειάς ή μερικές φορές ανώτερος από αυτήν. Γενικά, οι περισσότεροι ερευνητές τον εξετάζουν σε σχέση με την εργασία αλλά υπάρχουν και κάποιοι που τον θεωρούν ανεξάρτητο και ασυμβίβαστο. Ένα άλλο σημαντικό σημείο είναι ότι άλλοι ερευνητές ονομάζουν τον ελεύθερο χρόνο ‘σχολή’ και άλλες φορές διαχωρίζουν τον ελεύθερο χρόνο από τη σχολή και δίνουν σε αυτά τα δύο ξεχωριστούς ορισμούς.

Κάποιοι που ασχολήθηκαν με τα θέματα του ελεύθερου χρόνου ήταν οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι όπως ο Αριστοτέλης και ο Πλάτωνας. Επίσης ο Γερμανός φιλόσοφος Καρλ Μαρξ ασχολήθηκε λίγο με αυτά τα θέματα.

Σε αυτό το κεφάλαιο παραθέτονται οι ορισμοί που έδωσαν διάφοροι ερευνητές και φιλόσοφοι για τον ελεύθερο χρόνο, τη σχολή και τη δουλειά.

1.1 Ορισμοί και έννοιες του ελεύθερου χρόνου και της σχολής.

Πριν αρχίσουμε την παράθεση των ορισμών και απόψεων των διαφόρων ερευνητών και φιλοσόφων, θα αναλύσουμε τις λέξεις σχολή και ελεύθερος χρόνος καθώς και την ονομασία αυτών σε άλλες χώρες.

Στην Αγγλία ονομάζουν τον ελεύθερο χρόνο ή αλλιώς τη σχολή ‘leisure’, η οποία προέρχεται από τη λατινική λέξη licere και σημαίνει ‘να σου επιτρέπεται’ ή ‘να είσαι ελεύθερος’. Στα γαλλικά ο ελεύθερος χρόνος αποκαλείται ‘loisir’, στην Αμερική ‘non working time’, στη Γερμανία ‘musse’ ή ‘freizeit’ και στην Ιταλία ο ελεύθερος χρόνος δίνεται με τον όρο ‘tempo libero’. Στην Πορτογαλία συναντάται ως ‘lazer’ και αντικαθίσταται από το ‘folga’, που ερμηνεύεται ως ελεύθερος χρόνος ή ‘horas vagas’ υπολειπόμενος χρόνος. Στα ισπανικά ο ελεύθερος χρόνος αποκαλείται ‘ocio’ και σημαίνει οκνηρία αλλά γενικά υποδηλώνει τον ελεύθερο χρόνο «Toti,1985, Kouthouris,2006».

Στις μέρες μας λέμε ‘δε μου περισσεύει λίγος ελεύθερος χρόνος’ και με αυτή τη φράση δίνουμε το νόημα που αποδίδουν μελετητές και κοινωνιολόγοι όταν συνδέουν την έκφραση free time με την άλλη, κλασική πρόταση time for living δηλαδή ‘ελεύθερος χρόνος, χρόνος για ζωή’. Η φράση αυτή μπορούμε με ασφάλεια να πούμε ότι είναι τελικά αριστοτελικής προέλευσης.

Στην ελληνική γλώσσα το *loisir/leisure* έχει αποδοθεί άλλοτε ως ‘χρόνος αναψυχής’ και άλλοτε ως ‘ελεύθερος χρόνος’. Σύμφωνα με το ελληνικό λεξικό, σχολή σημαίνει ελεύθερος χρόνος, στάση, ανάπαυση, τεμπελιά, έλλειψη απασχόλησης, οκνηρία, ενασχόληση στις ώρες τις ελεύθερες από βιοποριστική εργασία και υποχρεώσεις, μελέτη και διαλογική συζήτηση. Μια άλλη ερμηνεία είναι ο τόπος όπου αξιοποιείται ο ελεύθερος χρόνος, η ‘σχολή’ δηλαδή σχολείο που σήμερα εννοείται μονάχα ο τόπος εκμετάλλευσης του ελεύθερου χρόνου για διδασκαλία και μάθηση «Μπαμπινιώτης, 1998, Δημητράκου, 1976, Kouthouris, 2006».

Στην αρχαιότητα η σημασία της λέξης ‘σχολή’ και του ρήματος ‘σχολάζω’ ήταν γενικότερη, τόσο, που συχνά το παράγωγο του, ‘σχολαστής’ χρησιμοποιούνταν με την έννοια του ακαμάτη. Από το ίδιο ρήμα προέρχεται και το επίθετο ‘σχολαστικός’, το οποίο στα ιταλικά μεταφράζεται ‘*scolastico*’ και σημαίνει τεμπέλης, άεργος. Κατά την άποψη άλλων, η σχολή, που προέρχεται από το ρήμα σχολάζω, σημαίνει το αντίθετο της ασχολίας, της εργασίας δηλαδή την αργία, την ησυχία, την άνεση «Toti, 1985».

Παρά το γεγονός ότι ήταν αρκετοί που μεταφράζανε τον ελεύθερο χρόνο σαν τεμπελιά, ένας από τους πρώτους που ασχολήθηκαν και μίλησαν ελεύθερα για τον ελεύθερο χρόνο ήταν ο Αριστοτέλης. Σύμφωνα με τον αρχαίο Έλληνα φιλόσοφο, σχολή είναι η διαθεσιμότητα του χρόνου και η απουσία της αναγκαιότητας να είναι κάποιος απασχολημένος. Η απουσία αυτή οδηγεί σε μια ζωή περισυλλογής και πραγματικής αλήθειας. Πρέπει να ληφθεί υπόψη πως ο Αριστοτέλης μιλούσε για τον ελεύθερο χρόνο και για την ελευθερία σε μια εποχή που μόνο η ελευθερία δεν τη χαρακτήριζε. Ο ελεύθερος χρόνος, τότε, υπήρχε μόνο για εκείνους που ήταν ελεύθεροι, που δεν έπρεπε να δουλεύουν συνέχεια για να καλύψουν τις ανάγκες της καθημερινής ζωής και που δεν ήταν δούλοι και γυναίκες, οι οποίοι επωμίζονταν το καταναγκαστικό έργο της παραγωγικής διαδικασίας και της συντήρησης του οίκου. Με αυτή την έννοια, η σχολή αντιπαράκειται λιγότερο στην εργασία (ασχολία) και περισσότερο στην κατάσταση της δουλείας «Vogel, 2001, Cauquelin, 1996».

Υπάρχει κι άλλη ερμηνευτική διάσταση στο νόημα που έδινε ο Αριστοτέλης στο θέμα του ελεύθερου χρόνου και της σχολής. Υποστήριζε ότι η σχολή δεν είναι απλώς η απελευθέρωση από οποιαδήποτε χειρωνακτική και επίμοχθη εργασία, ούτε μια κατάσταση που ταυτίζεται με την οκνηρία και τον ‘άνετον βίον’. Ήταν η καλλιέργεια του πνεύματος και η παιδεία που υπερβαίνει κατά πολύ τη σύγχρονη έννοια της σχολικής εκπαίδευσης. Σε αυτή τη διάσταση, ο Αριστοτέλης αναφέρεται στον ελεύθερο άντρα πολίτη, για τους υπόλοιπους ο ελεύθερος χρόνος δεν θεωρούνταν δικαίωμα «Κορωναίου, 1996».

Ένας άλλος αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος και μαθητής του Σωκράτη, ο Πλάτωνας, πίστευε ότι το πρόβλημα της σχολής τίθεται μόνο για τα παιδιά και τους νέους. Ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης διαπραγματεύονται την έννοια της σχολής, της αναψυχής και της ψυχαγωγίας «Torkildsen, 1994, Kouthouris, 2006». Ο υπόλοιπος χρόνος μοιραζόταν ανάμεσα σε ιεροτελεστίες και την εργασία. Ο ίδιος είχε μια λατρευτική, θρησκευτική και μεταφυσική αντίληψη για τον ελεύθερο χρόνο, πίστευε ότι οι άνθρωποι έπρεπε να αφιερώνουν το μεγαλύτερο μέρος από τον ελεύθερο χρόνο τους σε ιεροτελεστίες προς εξευμένιση των θεών και το υπόλοιπο του χρόνου σε παιχνίδια.

Στις ουτοπίες του Τομάζο Μόρο και του Καμπανέλλα, το θέμα του ελεύθερου χρόνου αναδείχτηκε σαν το βασικό στοιχείο για να είναι κάθε Πολιτεία ευτυχισμένη, σε αντίθεση με τις ουτοπίες του Πυθαγόρα και του Φαλέα του Χαλκηδόνιου, όπου δεν τίθεται καθόλου το ζήτημα της ψυχαγωγίας των ανθρώπων, της σωματικής και ψυχικής ανανέωσης από την καθημερινή εργασία «Σταματάκου, 1990, Toti, 1985».

Ο Thorstein Veblen από τη μεριά του υποστήριζε ότι η σχολή είναι σύμβολο της κοινωνικής τάξης και διαφωνούσε σε αυτόν τον τομέα με τον Αριστοτέλη. Υποστήριζε την άποψη ότι η σχολή δε σχετίζεται με μια ζωή περισυλλογής, αλλά με τους πλούσιους που δίνουν νόημα στον εαυτό τους μέσα από τα αγαθά, τα χρήματα και το χρόνο που έχουν. Είναι ιδιαίτερα σημαντική αυτή η διαπίστωση γιατί το μεγαλύτερο μέρος του σημερινού πληθυσμού της χώρας μας, δίνει και παίρνει ζωή μέσα από τα χρήματα, τα υλικά αγαθά. Δεν σκέφτεται ότι υπάρχουν και άλλα πράγματα, πολλές φορές σημαντικότερα, εκτός από τον υλικό πλούτο, όπως είναι ο χρόνος με την οικογένεια, με τα παιδιά και το πιο σημαντικό, με τον ίδιο του τον εαυτό «Vogel, 2001, Veblen, 1899».

Ένας ακόμα σημαντικός άντρας που ασχολήθηκε με τον ελεύθερο χρόνο ήταν ο Γάλλος κοινωνιολόγος Dumazedier. Ο Dumazedier ήταν γνωστός στην Ευρώπη και στην Αμερική ως πατέρας της κοινωνιολογίας του ελεύθερου χρόνου και έγραψε το κλασικό έργο 'προς έναν πολιτισμό του ελεύθερου χρόνου'. Ήταν από το 1956 έως το 1974 πρόεδρος της 'Επιτροπής Μελετών του Ελεύθερου Χρόνου και των Πολιτισμικών Προτύπων' της Διεθνούς Κοινωνιολογικής Ένωσης. Εκτός από τα παραπάνω, ο ίδιος συνέδεσε τα προβλήματα του ελεύθερου χρόνου με την εκπαίδευση και τον πολιτισμό.

Ο Dumazedier δεν έμεινε όμως μόνο στη θεωρία, το 1953 συνέστησε μια ομάδα αφιερωμένη αποκλειστικά στη συστηματική διερεύνηση του νέου κοινωνικού γεγονότος, του ελεύθερου χρόνου, θέτοντας στο επίκεντρο των αναλύσεων του την έννοια της σχολής (loisir) στο γαλλικό 'Κέντρο Κοινωνιολογικών Μελετών'. Σε μια έρευνα τον ίδιο χρόνο σε δείγμα 819 εργατών και υπαλλήλων, περίπου το 50% αυτών χαρακτήριζε τις ασχολίες της σχολής 'αναγκασιότητες και υποχρεώσεις'. Γενικότερα, ναι μεν οι περισσότεροι αισθανόταν ακόμη τη 'σχολή' ως χρόνο, αλλά πάνω από το ένα τέταρτο την αντιμετώπιζε ήδη ως δραστηριότητα. Σε αυτό το σημείο ας σημειωθεί ότι κανένας δεν τη θεωρούσε 'κατάσταση'. Απεναντίας, όλοι σχεδόν την όριζαν σαν ασχολία της καθημερινής ζωής «Κορωναίου, 1996».

Τελικά ο Dumazedier όρισε τον ελεύθερο χρόνο ως 'ένα σύνολο ενασχολήσεων στις οποίες το άτομο επιδίδεται με τη θέληση του αποβλέποντας στην ανάπαυση, στην αναψυχή ή την ελεύθερη μόρφωση και πληροφόρηση του, στην ανάπτυξη της κοινωνικής του συμμετοχής ή της δημιουργικής του ικανότητας, μετά την εκπλήρωση των επαγγελματικών, των οικογενειακών και των κοινωνικών του υποχρεώσεων' «Κορωναίου, 1996, Rojek, 1985, Dumazedier, 1967».

Ένας άλλος επιστήμονας, ο οποίος ήταν πρόεδρος της 'Επιτροπής Μελετών του Ελεύθερου Χρόνου' της Διεθνούς Κοινωνιολογικής Ένωσης ήταν ο Ζιλ Προνοβό. Ο Γάλλος επιστήμονας και ερευνητής υποστήριζε ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι ένας προνομιακός κοινωνικός χρόνος για την 'ανάγνωση' των μεγάλων προβλημάτων που απασχολούν τις μοντέρνες και τις μετα-μοντέρνες κοινωνίες.

Μια γυναίκα που μίλησε για τον ελεύθερο χρόνο ήταν η Γαλλίδα κοινωνιολόγος και ερευνήτρια Νικόλ Σαμυέλ. Στο βιβλίο της με τίτλο 'ο ελεύθερος χρόνος: ένας κοινωνικός χρόνος' υποστηρίζει ότι 'πρόκειται για ένα χρόνο που μεταμορφώνει τις κοινωνικές διαδικασίες, καθώς στη διάρκεια του διαδραματίζονται συγκρούσεις και αγώνες που αποβλέπουν σε αλλαγές των κοινωνικών δομών'.

Βασικό στοιχείο της ζωής αποτελεί ο ελεύθερος χρόνος. Όλοι οι σκεπτόμενοι άνθρωποι έχουν συμφωνήσει ότι ένας βαθμός σχολής και απαλλαγής από την επαφή με τις παραγωγικές διαδικασίες, όπως αυτές που εξυπηρετούν τους άμεσους καθημερινούς σκοπούς της ανθρώπινης ζωής, είναι προϋπόθεση για μια επάξια ή όμορφη ή ακόμη και άψογη ανθρώπινη ζωή. Η ζωή της σχολής και οι συνέπειες αυτής είναι μια ζωή όμορφη και εξευγενιστική στα μάτια των όλων των πολιτισμένων ανθρώπων «Κορωναίου, 1996».

Υπάρχει όμως διαφορά μεταξύ της σχολής και του ελεύθερου χρόνου; Είναι οι ίδιες έννοιες; Ταυτίζονται ή είναι εκ διαμέτρου αντίθετες; Αυτά τα σημαντικά ερωτήματα απασχόλησαν, αλλά και απασχολούν, αρκετούς επιστήμονες.

Για να μπορέσει να οριστεί και να ερευνηθεί ο ελεύθερος χρόνος, πρέπει να εξεταστούν όλες οι παράμετροι του.

Ο όρος σχολή χρησιμοποιείται ευρύτατα για να χαρακτηριστεί ο χρόνος που δεν δαπανάται στην υποχρεωτική επαγγελματική ή σχολική εργασία των εξαναγκασμών, των απαιτήσεων, του χρόνου της μετακίνησης, των κοινωνικών υποχρεώσεων κ.α. Συχνά αναγνωρίζεται σαν η δραστηριότητα που πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου των ατόμων, δηλαδή ο χρόνος μακριά από κάθε υποχρέωση και εξαναγκασμό. Πολλοί μιλούν για συγκεκριμένες δραστηριότητες όπως η παρακολούθηση τηλεόρασης, η συμμετοχή σε αθλήματα, η έξοδος για ποτό ή για φαγητό κ.α. «Vogel, 2001, Haywood, Kew, Bramham, Spink and Henry, 1995»

Από την άλλη μεριά υποστηρίζεται ότι η σχολή δεν ορίζει a priori κανένα περιεχόμενο δραστηριότητας, απλά περιέχει την πολύ σημαντική έννοια της ελευθερίας, δηλαδή η σχολή δεν ορίζει τίποτα άλλο εκτός από το κενό. Πάντα σε αντιπαράθεση προς την κοινωνική συνθήκη της δουλείας και της εργασίας, η σχολή αντιπροσωπεύει την αναζήτηση μιας ελευθερίας που παραπέμπει σε μια πνευματική διαδικασία και όχι σε μια δεδομένη κοινωνική κατάσταση. Ο ορισμός της σχολής είναι εκκρεμής και υπάρχουν πολλά ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν, όπως το πώς πρέπει να κατηγοριοποιηθεί ο χρόνος της εργασίας, της σχολής, του ελεύθερου χρόνου. Ο Kaplan (1975) λέει ότι δεν είναι μια συγκεκριμένη έννοια και πρέπει να αντιμετωπίζεται σα βασικό στοιχείο της πνευματικής καλλιέργειας του ατόμου. Οι Miller και Duane(1963) υποστηρίζουν ότι ο ελεύθερος χρόνος γίνεται σχολή όταν καταναλώνεται εσκεμμένα για απόκτηση εμπειριών. Η εκτίμηση της σχολής δε γίνεται από τον τρόπο διάθεσης και χρήσης της «Weiskopf, 1984».

Μια άλλη άποψη για τη σχολή είναι ότι μπορεί η ανάπαυση, η χαλάρωση, η απόδραση, η ψυχαγωγία να είναι 'ανάγκες', αλλά δεν προσδιορίζουν από μόνες τους το αίτημα της σχολής. Ο ελεύθερος χρόνος είναι η όλη κατάσταση που προσδιορίζει τη σχολή, αλλά αρχικά είναι η ελευθερία να χάνεις το χρόνο σου, να τον 'σκοτώνεις' ενδεχομένως, να τον ξοδεύεις άνευ λόγου «Κορωναίου, 1996».

Λέγεται επίσης, ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι ο χρόνος ο οποίος είναι ελεύθερος από την πληρωμένη δουλειά. Παρόλα αυτά, μια πιο αποδεκτή έννοια είναι ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι ο απελευθερωμένος χρόνος από τη δουλειά και από τον υποχρεωμένο χρόνο όπως ο ύπνος και οι μικροδουλειές του νοικοκυριού «Gratton and Taylor, 2000».

Η πραγματικότητα είναι ότι ο ελεύθερος χρόνος απαιτεί χρόνο. Ο ίδιος ο καθορισμός του ελεύθερου χρόνου είναι βασισμένος στον χρόνο. Επομένως, ο ελεύθερος χρόνος αντιλαμβάνεται ως ο χρόνος στη διάθεση κάποιου, θεωρείται επίσης ιδιαίτερο πράγμα, το οποίο απαιτεί τη χρήση προϊόντων. Στα οικονομικά της εργασίας, ο ελεύθερος χρόνος είναι ότι μένει από την πληρωμένη εργασία και συχνά θεωρείται ως το αντίθετο αυτής. Όλοι θέλουν να απολαύσουν τον ελεύθερο χρόνο τους, αφού έχουν αναπτύξει ένα υγιές και κοινωνικά αποδεκτό σώμα και πνεύμα «Bittman, 1998».

Μπορεί να ειπωθεί ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι η χρονική εκείνη διάρκεια όπου δε διεισδύουν οι υποχρεώσεις, εκείνη όπου η προσωπικότητα, ασκώντας τις επιλογές της, επιχειρεί να εκφραστεί ή ακόμη (αν διαθέτει την κατάλληλη στόφα και τα μέσα) να ξεδιπλωθεί πλήρως «Κορωνάιου, 1996».

1.2 Ορισμοί του ελεύθερου χρόνου και της σχολής σε σχέση με τη

δουλειά.

Στην εποχή του Αριστοτέλη, η αντίθεση δουλειάς και ελεύθερου χρόνου ήταν σχεδόν ταυτόσημη με τη διαίρεση της κοινωνίας σε ελεύθερους ανθρώπους και σκλάβους. 'Σήμερα' - έλεγε ο Αριστοτέλης, κι εκείνο το δικό του σήμερα μοιάζει με το δικό μας - οι περισσότεροι ασχολούνται, για παράδειγμα με τη μουσική μονάχα για την ευχαρίστηση που τους δίνει, αλλά οι αρχαίοι την είχαν κάνει συστατικό στοιχείο της εκπαίδευσης, γιατί η φύση απαιτεί να γνωρίζουμε όχι μόνο να ενεργούμε σωστά, αλλά και να τεμπελιάζουμε σωστά. Η τεμπελιά είναι η αρχή των πάντων, είναι προτιμότερη από την εργασία και τους σκοπούς της.

Ήδη ο Αριστοτέλης από το 350 π.Χ. διακήρυσσε πως ο ελεύθερος χρόνος, η 'σχολή', δεν είναι η ανάπαυση ούτε το τέλος της δουλειάς. Για αυτό το λόγο υποστήριζε ότι 'Ο ελεύθερος χρόνος δεν είναι το τέλος της δουλειάς, αντίθετα, η δουλειά είναι το τέλος του ελεύθερου χρόνου, ο οποίος πρέπει να αφιερώνεται στην τέχνη, στην επιστήμη και κατά προτίμηση στη φιλοσοφία' «Αυθίνος, 1998».

Ο Καρλ Μαρξ μίλησε για το χρόνο της ανθρώπινης ελευθερίας και τον συσχέτισε με το χρόνο της πλεονάζουσας εργασίας. Με τον όρο πλεονάζουσα εργασία εννοούσε τον χρόνο μέσα στον οποίο αναπτύσσεται η ατομικότητα και αυξάνεται η καλλιτεχνική, επιστημονική συγκρότηση και ανάπτυξη των ατόμων. Αυτό επιτυγχάνεται εξαιτίας του απελευθερωμένου χρόνου. Χρόνος απελευθερωμένος σήμαινε ολοκληρωμένη ανάπτυξη του ατόμου, το οποίο είναι η 'μέγιστη παραγωγικότητα'. Παράγει σταθερό κεφάλαιο, το σταθερό αυτό κεφάλαιο είναι ο ίδιος ο άνθρωπος. Σύμφωνα με τον Μαρξ η πλεονάζουσα εργασία δεν εξαρτιέται από το χρόνο της αναγκαίας εργασίας. Υποστήριζε ότι ο ελεύθερος χρόνος σαν κατανάλωση, παιχνίδι, αδιαφορία, δεν έχει πια έννοια. Η δουλειά δε γίνεται παιχνίδι

και ο απελευθερωμένος χρόνος, αν είναι και παιχνίδι, είναι ανώτερο παιχνίδι, που επιδρά στην παραγωγικότητα της αναγκαίας εργασίας τελείως άμεσα και φυσικά «Toti, 1985».

Από τον Αριστοτέλη μέχρι τους Λατίνους και τη Μεσαιωνική περίοδο η εργασία δεν αποτελεί μια δημιουργική δραστηριότητα αλλά έναν καταναγκασμό, που μάλλον, εξαθλιώνει τον άνθρωπο. Αντίθετα, η σχολή εμφανίζεται ως προϋπόθεση για την πλήρη ανάπτυξη των πνευματικών, των ηθικών και των δημιουργικών δυνατοτήτων του ανθρώπου «Κορωναίου, 1996».

Ο φιλόσοφος και μάρτυρας Τζιορντάνο Μπρούνο πίστευε στην αξία της 'αξιέπαινης και τιμημένης τεμπελιάς', καθώς και στην αξία του κόπου και της δουλειάς. Γι' αυτό το λόγο υποστήριζε ότι ο κόπος πρέπει να εξυπηρετεί την τεμπελιά, αλλά και ο κόπος πρέπει να υποστηρίζεται από την τεμπελιά. Το παραπάνω δείχνει ότι ο Μπρούνο προσπαθεί να συμβιβάσει την αριστοτελική αντίληψη της ενατένισης ως πνευματικής δραστηριότητας με τις αναγκαιότητες του κόσμου της εργασίας.

Ο Προυντόν μεταξύ άλλων στο 'De la justice dans la revolution et dans l'eglise' λέει: 'ο άνθρωπος, αφού διατρέξει την τροχιά της εξειδίκευσης του, αφού εξουσιάσει και εκπαιδεύσει τους άλλους, θα θελήσει να σκύψει ο ίδιος στον εαυτό του και να συγκεντρώσει τη σκέψη του. Τότε, με την προϋπόθεση ότι θα έχει εξασφαλίσει το ημερομίσθιο, ικανοποιημένος από όσα έχει δοκιμάσει, θα αφήσει σε άλλους τα λαμπρά σχέδια και τις μεγάλες θέσεις και θα αφεθεί στις ονειροπολήσεις που θα διευκολύνονται από τη φύση της μερικής απασχόλησης' «Toti, 1985».

Αντίθετα ο Μαρξ Βέμπερ έλεγε ότι 'η απώλεια του χρόνου είναι το πρώτο και κατ' αρχάς, το πιο θανάσιμο αμάρτημα. Το χάσιμο χρόνου με τις κοινωνικές συναναστροφές, το κουβεντολόι, τα λούσα, τον παραπάνω ύπνο απ' όσο είναι απαραίτητος για την υγεία... αξίζει την απόλυτη ηθική καταδίκη... Ο χρόνος είναι πολυτιμότερος γιατί κάθε χαμένη ώρα κόβεται από μια εργασία που θα μεγάλωνε τη δόξα του Θεού. Ακόμα και ο παθητικός στοχασμός δεν έχει καμιά αξία, και μάλιστα είναι αξιολογικός αν γίνεται εις βάρος της καθημερινής εργασίας'.

Ο Ντέιβιντ Ρίσμαν (1964), καθηγητής των Κοινωνικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, όρισε τον ελεύθερο χρόνο ως «ένα χρόνο στη διάρκεια του οποίου εκτιθέμεθα σε οτιδήποτε μας καλεί να αποκτήσουμε νέες καταναλωτικές προτιμήσεις, πράγμα που καθιστά αναγκαία την εξεύρεση νέων πηγών εισοδήματος». Αυτή η αναγκαιότητα, σύμφωνα με τον Ρίσμαν αλλά και άλλους κοινωνιολόγους (Φρίντμαν , Dumazedier), τείνει να περιορίσει τη μείωση της πραγματικής διάρκειας της εργασίας. Ο Ρίσμαν παρόλο που αναγνωρίζει τη φθορά της εργασίας σήμερα θεωρεί τον ελεύθερο χρόνο απλό «αντικατοπτρισμό» της εργασίας και πιστεύει ότι η εργασία είναι η βάση για τον ελεύθερο χρόνο και την αναψυχή.

Παραπλήσιες με τις απόψεις του Ρίσμαν ήταν οι απόψεις του κοινωνιολόγου της εργασίας Ζωρζ Φρίντμαν (1964). Ο Φρίντμαν πίστευε αρχικά ότι η εργασία είναι απαραίτητη για την ψυχική ισορροπία κάθε ατόμου και ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα ή αντιστάθμισμα της εργασίας. Σύμφωνα με τον Φρίντμαν, ο ελεύθερος χρόνος έχει δυο βασικές λειτουργίες που διαφοροποιούνται ανάλογα με τις μορφές εργασίας. Η πρώτη λειτουργία είναι όταν ο ελεύθερος χρόνος θεωρείται συμπλήρωμα της εργασίας και ισχύει σε εκείνα τα άτομα που βρίσκουν ακόμα κάτι ενδιαφέρον στη δουλειά τους και η δεύτερη λειτουργία είναι όταν ο

ελεύθερος χρόνος θεωρείται αντιστάθμισμα της εργασίας και αυτό ισχύει στους εργαζόμενους που δε βρίσκουν πια κανένα ενδιαφέρον στην εργασία τους. Ίδιες ήταν οι διατυπώσεις του Τουραίν για την εργασία και τον ελεύθερο χρόνο «Κορωναίου, 1996».

Από τη μεριά του ο Durkheim πίστευε ότι η ανάπτυξη του ελεύθερου χρόνου εξαρτάται από τη λειτουργία, τη θέση και το τμήμα της εργασίας. Πράγμα που σημαίνει ότι όπως αναπτύσσεται η πραγματική ζωή, αναπτύσσεται και η σχολή, η ψυχαγωγία, τα αθλήματα και τόσα άλλα «Rojek, 1989».

Απ' την άλλη σκοπιά, ο Pahl υποστήριζε τη θετική επίδραση της σχολής στην εργασία, έλεγε ότι «...η σχολή του ελεύθερου χρόνου των ανθρώπων ή το παιχνίδι, μπορεί να θεωρηθεί σαν αναδημιουργία της ενέργειας και της ορμής, ώστε να επιστρέψει στην παραγωγική δουλειά και κάπως στην αναπαραγωγική δουλειά, μπορούμε να τη δούμε σαν εξυπηρέτηση της λειτουργίας της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης και των κοινωνικών σχέσεων του κοινωνικού σχηματισμού».

Μια άλλη άποψη για τον ελεύθερο χρόνο είχε ο σοσιαλιστής και γαμπρός του Μαρξ, ο Πωλ Λαφάργκ, ο οποίος τόλμησε να διεκδικήσει τα απαγορευμένο για την εποχή του *Δικαίωμα στην τεμπελιά*. Στο προκλητικό και παρεξηγημένο έργο του με τον ομώνυμο τίτλο, ο Λαφάργκ αναπτύσσει μια άποψη εξαιρετικά προωθημένη όχι μόνο για την εποχή του, αλλά και για τη δική μας. Πίστευε ότι ο ελεύθερος χρόνος δεν είναι ουτοπία, στο βαθμό που οι επιστημονικές και τεχνικές δυνατότητες της εργασίας καθιστούν δυνατή τη μείωση του χρόνου εργασίας σε 3 ώρες την ημέρα. Με έντονα πολεμικούς τόνους ο Λαφάργκ καταγγέλλει το «δικαίωμα στην εργασία» σαν μια διαστροφή, μια τρέλα της εργατικής τάξης, η οποία αρνείται να αναγνωρίσει στην εργασία την αιτία της βιολογικής και της διανοητικής της παραμόρφωσης. Ο Λαφάργκ θεωρείται πρωτοπόρος του κινήματος για την κατάκτηση του ελεύθερου χρόνου.

Ο Dumazedier δε δεχόταν την ταύτιση των νέων αξιών με τον ατομικισμό, τον ηδονισμό ή τον ναρκισσισμό. Δεν δεχόταν ότι ο ελεύθερος χρόνος αποτελεί αντιστάθμισμα ή συμπλήρωμα, αλλά ένα κοινωνικό χρόνο που εξελίσσεται σε αυτόνομο, χωρίς να εξαρτάται ή να είναι προϊόν από την εργασία. Ο Dumazedier θεωρούσε πολύ σημαντική την εύρεση της ισορροπίας μεταξύ του χρόνου εργασίας, του χρόνου που αφιερώνουμε για το σπίτι και του χρόνου της πραγματικής συγκρότησης «Κορωναίου, 1996».

Πολλοί σημαντικοί ερευνητές και θεωρητικοί του ελεύθερου χρόνου αποκηρύσσουν τη σημασία της δουλειάς και υποστηρίζουν την ανεξαρτησία του ελεύθερου χρόνου. Ο Roberts καθόρισε τον ελεύθερο χρόνο ως «η σχετικά ελεύθερα επιλεγόμενη, όχι εργάσιμη, περιοχή της ζωής», υπογραμμίζοντας ότι «για να καταλάβουμε τον ελεύθερο χρόνο στις μοντέρνες κοινωνίες, πρέπει να τον δούμε, τουλάχιστον ως το αντίθετο της δουλειάς». Όπως ο Dumazedier και ο Roberts πίστευε ότι πρέπει να καθοριστούν τα όρια μεταξύ της δουλειάς, της μη-δουλειάς και της σχολής, τα οποία είναι πολύ ρευστά.

Παρομοίως ο Clarke και ο Critcher υποστηρίζουν ότι « η σχολή φαίνεται να προσφέρει την προοπτική να είναι ότι δεν είναι η δουλειά, δηλαδή οι ικανοποιήσεις και οι ευχαριστίσεις. Όπου η δουλειά είναι η σφαίρα του θαμπού εξαναγκασμού, η σχολή αντιπροσωπεύει την ελευθερία, την επιλογή και τη δημιουργικότητα. Όπου η

δουλειά είναι ότι πρέπει να γίνει, η σχολή είναι η αναζήτηση της ελεύθερης επιλογής του προσωπικού ενδιαφέροντος.» Επίσης η ζωή φαίνεται ως «το καθημερινό κύκλωμα της δυστυχίας και της ευχαρίστησης όπου η σχολή είναι η αποζημίωση ή η απόδραση» «Rojek, 1989».

Ο Parker δίνει τρεις ορισμούς για τη δουλειά, τους παρακάτω :

- Η δουλειά σαν απασχόληση, σαν πληρωμένη εργασία,
- Η δουλειά σαν καθόλου παραγωγική, δημιουργική δραστηριότητα και
- Η δουλειά σαν ηθική ιδέα, ότι πρέπει να κάνει ένας άντρας για να είναι «πραγματικός άντρας».

Ο Parker όπως χρησιμοποιεί διαφορετικούς ορισμούς για το τι εννοείται με τον όρο δουλειά, το ίδιο επιχειρεί να κάνει με τους διαφορετικούς ορισμούς της σχολής. Κυρίως, ορίζει τη σχολή ως μη – εργάσιμη δραστηριότητα που εμπεριέχει την αντίληψη της ελευθερίας. Όμως είναι ξεκάθαρο ότι αυτή η άποψη δεν ταιριάζει πάντα και αυτό συμβαίνει γιατί ο Parker είναι συχνά απρόθυμος να δεχτεί τον τρόπο με τον οποίο επιλέγουν οι άνθρωποι να ξοδέψουν το χρόνο τους, στην πραγματικότητα δεν εγκρίνει τους καταναλωτές, τους πελάτες και τους θεατές. Το 1976 έδωσε έναν ορισμό για τη σχολή: «σχολή είναι ο ελεύθερος χρόνος μακριά από τη δουλειά και τις άλλες υποχρεώσεις, επίσης καλύπτει τις δραστηριότητες που έχουν χαρακτηριστεί από το συναίσθημα της σχετικής ελευθερίας».

Αφού ο Parker δε μπορεί να βάλει τη δουλειά έξω από τη σχολή, λογικό είναι να μη μπορεί να κρατήσει τη σχολή έξω από τη δουλειά, δημιούργησε λοιπόν μια νέα κατηγορία τη «σχολή στη δουλειά». Ένα πολύ αντιπροσωπευτικό δείγμα αυτής της κατηγορίας είναι η ορειβασία. Το άθλημα αυτό είναι δουλειά για τον οδηγό αλλά σχολή στη δουλειά για τον ερασιτέχνη ορειβάτη «Rojek, 1989».

Σύμφωνα με κάποιες άλλες απόψεις, η εργασία θεωρείται κάτι το οποίο είναι πραγματικό, ενώ ο ελεύθερος χρόνος κάτι μη-πραγματικό, διαχωρισμός που δεν είναι αποδεκτός από πολλούς. Ο διαχωρισμός αυτός έγινε γιατί ζούμε σε μια κοινωνία που η εργασία έχει τη μέγιστη σημασία, ενώ ο ελεύθερος χρόνος αντιμετωπίζεται από πολλούς ως κάτι διακοσμητικό ή μη χρήσιμο.

Σε αυτό το σημείο όσον αφορά το θέμα του πραγματικού και του μη πραγματικού, μπορούμε να πούμε ότι το πραγματικό είναι μια ιδιότητα όλων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που υπόκεινται στην πειθαρχία της επικοινωνίας και το μη πραγματικό όλων των προσωπικών φαντασιώσεων που δε μοιραζόμαστε με άλλους.

Εκτός από όλα τα παραπάνω το πιο σημαντικό είναι ότι ο ελεύθερος χρόνος ή αλλιώς η σχολή, είναι ο δημόσιος χώρος όπου οι ατομικές αποφάσεις μπορούν να ληφθούν κατά βάση με γνώμονα την προσωπική ικανοποίηση «Ελίας και Ντάνινγκ, 1998».

Ένα άλλο σημαντικό σημείο που πρέπει να σταθούμε είναι οι δείκτες του ελεύθερου χρόνου. Σύμφωνα με κάποια στοιχεία, οι κύριοι δείκτες του ελεύθερου χρόνου είναι οι κοινοί δείκτες της πληρωμένης εργασίας. Από την άλλη μεριά, ο δείκτης των τάσεων της διαθεσιμότητας του ελεύθερου χρόνου είναι το ποσοστό των ανθρώπων

της εργασιακής ενεργούς ηλικίας, όπου είναι στο εργατικό δυναμικό π.χ. το ποσοστό δραστηριότητας του εργατικού δυναμικού.

Υπάρχει ένας τύπος που δίνει τον ελεύθερο χρόνο, ο τύπος είναι ο εξής:

Ελεύθερος χρόνος = 168 - πληρωμένη εργασία – ταξίδια – προσωπικά - ύπνος(7ώρες την ημέρα εάν δε δίνεται),

Όπου: Προσωπικά = καθάρισμα του σπιτιού, καθημερινό μαγείρεμα, άλλες μικροδουλειές, προσωπική υγιεινή και εμφάνιση, ουσιαστικές αγορές, ουσιαστική φροντίδα των παιδιών ενώ το 168 είναι ο συνολικός χρόνος που διαθέτουμε στη διάρκεια μιας εβδομάδας «Gratton and Taylor, 2000».

Ο χρόνος είναι μια έννοια ίσως υπερβατική. Ο χρόνος είναι πάντα εκεί και μας περιμένει. Αν υπάρχει χρόνος για να κάνουμε πράγματα για τον εαυτό μας, για τους φίλους μας, για την οικογένεια μας και να πάμε σε μέρη που μας ευχαριστούν και μας κάνουν ευτυχισμένους, τότε «έχουμε χρόνο» και να είμαστε ευτυχισμένοι. Όταν όμως δε μπορούμε να ευχαριστηθούμε τίποτα από τα παραπάνω, τότε «δεν έχουμε χρόνο». Σήμερα πιστεύεται ότι η σχολή και ο ελεύθερος χρόνος είναι το βασίλειο της ελευθερίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Η διαθεσιμότητα του ελεύθερου χρόνου

Στην αριστοτελική εποχή οι ρυθμοί της κοινωνικής ανάπτυξης ήταν βραδείς και η πνευματική ζωή εμφανίζεται στατική. Λόγω αυτού οι ελεύθεροι άντρες είχαν άπλετο ελεύθερο χρόνο, που τον θεωρούσαν δραστηριότητα ενατένισης. Γεγονός πάντως είναι ότι από τα είδη των χρόνων του Αριστοτέλη το ζήτημα του ελεύθερου χρόνου και της χρησιμοποίησης του είναι διαδεδομένο και περίπλοκο «Toti, 1985».

Οι τρόποι ζωής που ακολουθούν και ζουν τα άτομα είναι πολύ ανθυγιεινοί, πολύπλοκοι και δύσκολοι. Στην εποχή που διανύεται όλοι προσπαθούν να τα προλάβουν όλα, όπου πολλές φορές οι ώρες της ημέρας αλλά και της νύχτας δεν αρκούν για να καταφέρουν τα άτομα όσα ήθελαν να κάνουν. Το αποτέλεσμα αυτής της υπερπροσπάθειας, η καταπόνηση και η μη ικανοποίηση των ατόμων. Αυτό που προκύπτει είναι ότι τα άτομα έχουν έλλειψη χρόνου, ενέργειας και χρημάτων, δεν τους απομένει πια τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά χρόνος για να ξεκουραστούν «Olszewska and Roberts, 1989».

Οι περισσότεροι δεν έχουν σημαντικές αλλαγές στη διαθεσιμότητα του χρόνου τους, αφού τρέχουν συνέχεια για να τα προλάβουν όλα. Στους περισσότερους μένουν λίγες ώρες για να κάνουν πράγματα που τους ευχαριστούν. Στα πράγματα αυτά δεν συμπεριλαμβάνονται οι ώρες του φαγητού και γενικά οι ώρες για την προσωπική συντήρηση, που είναι ιδιαίτερα σημαντικές και απαραίτητες. Αν ληφθεί υπόψη ότι η διαθεσιμότητα του χρόνου είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την αναψυχή, τότε δεν θα μπορούμε να είμαστε ούτε παραγωγικοί, ούτε ευτυχισμένοι και σίγουρα κάποιιοι θα θυσιάζαν κάποιες από τις αναγκαίες δραστηριότητες της ημέρας για να κάνουν πράγματα που τους κάνουν να νιώθουν καλύτερα.

Κάποιες μεγάλες αλλαγές στη διαθεσιμότητα του χρόνου παρατηρούνται κατά τη διάρκεια της συνταξιοδότησης, κατά τη διάρκεια που δεν εργάζονται άτομα και κατά τη διάρκεια των διακοπών μας. Πράγμα που σημαίνει ότι πολλοί δεν έχουν τον απαραίτητο χρόνο ούτε να κάνουν τέτοιου είδους σκέψεις. Εντούτοις υπάρχει μια αρκετά διαδεδομένη εντύπωση ότι ο ελεύθερος χρόνος τείνει σταθερά να αυξάνεται από τη Βιομηχανική Επανάσταση, δηλαδή έναν αιώνα πριν. Αποκτά νέα διάσταση που δεν έχει σχέση με τη φυσική αναγκαιότητα για τον άνθρωπο αλλά με το μέρος της παραγωγικής διαδικασίας του ανθρώπου. Το παράλογο είναι ότι οι ρυθμοί της ζωής όσο πάνε γίνονται και γρηγορότεροι «Χαραχούσου, 1990».

Τελικά η μεγαλύτερη διαθεσιμότητα του ελεύθερου χρόνου δεν είναι μια λειτουργία του κυβερνητικού διατάγματος, ούτε ο ακτιβισμός του εργατικού συνδικάτου ή η αυταπάτηση των ιδιοκτητών των εργοστασίων. Είναι μια λειτουργία της αυξανόμενης τάσης στην παραγωγή ανά πρόσωπο -άρα- εν συντομία, αυξανόμενη παραγωγικότητα της οικονομίας.

Σημαντικό είναι το γεγονός ότι για τους περισσότερους Αμερικάνους μέσης ηλικίας και μέσου εισοδήματος ο ελεύθερος χρόνος τους δεν επεκτείνεται. Θετικό είναι ότι ανεξάρτητα από το ποσοστό επέκτασης ή συστολής, υπάρχει μια φυσική εξέλιξη προς το ξεπακετάρισμα του χρόνου, ώστε να υπάρξουν μεγαλύτερης διάρκειας

Σαββατοκύριακα και περισσότερες μέρες διακοπών αντί να μειωθούν λεπτά δουλειάς για κάθε εβδομάδα «Vogel, 2001».

Όπως παρατήρησε ο Bachelard, όσο πιο γεμάτος είναι ένας χρόνος τόσο πιο σύντομος φαίνεται, τότε μάλλον έχει ιδιαίτερη σπουδαιότητα το γεγονός ότι οι άνθρωποι, παρά την “κρίση” της εποχής, αφιερώνουν αρκετό χρόνο στα τηλεοπτικά και άλλα θεάματα, στα ταξίδια και τις διακοπές, στις οικογενειακές συγκεντρώσεις, στις γιορτές και τη μαζική φυγή του Σαββατοκύριακου, στις εκδρομές και τις αθλητικές δραστηριότητες, στις βραδινές εξόδους και τις ποικίλες φιλικές και κοινωνικές συναναστροφές «Κορωναίου, 1996».

Αυτό οφείλεται στο ότι τα άτομα, στον όσο ελεύθερο χρόνο τους απομένει, προτιμούν να ασχολούνται με όλα, ή τουλάχιστον με κάποια από τα παραπάνω. Έχει να κάνει δηλαδή με τις προτιμήσεις που έχει ο καθένας και όχι τελικά με το αν έχει αρκετό ελεύθερο χρόνο ή όχι.

2.2 Ο χρόνος και ο ελεύθερος χρόνος σαν οικονομικά αγαθά.

Από το Μεσαίωνα μέχρι την Αναγέννηση “ο χρόνος των εμπόρων” αντικαθιστά “το χρόνο της εκκλησίας και των καμπαριών”, επιβεβαιώνοντας τη μετάβαση από τη παραδοσιακή αγροτική οικονομία στον εμπορικό καπιταλισμό.

Διόλου τυχαίο δεν είναι που μια από τις μεγαλύτερες επαναστατικές εφευρέσεις της εποχής σχετίζεται με το χρόνο. Πρόκειται για το ρολόι, αυτή τη “μηχανή του χρόνου” που γίνεται η καρδιά της επιχειρηματικής δραστηριότητας, της εκβιομηχάνισης και της παραγωγής. Το ρολόι δεν είναι απλώς μια πηγή πληροφόρησης ή ένα έμβλημα εξουσίας. Είναι επίσης το παράδειγμα προς το οποίο τείνουν να εξομοιωθούν όλες οι μηχανές καθώς η ακριβής μέτρηση του χρόνου έχει ιδιαίτερη σημασία για τον καλύτερο και συστηματικότερο έλεγχο της εργασίας με στόχο τη μέγιστη αποδοτικότητα «Κορωναίου, 1996».

Μιας και το ζήτημα του χρόνου καθώς επίσης και του ελεύθερου χρόνου είναι ιδιαίτερα σημαντικό από παλαιότερα για την οικονομία και την ανάπτυξη της, θα αναφερθώ στις απόψεις σημαντικών ερευνητών που βλέπουν το χρόνο σαν οικονομικό αγαθό και σαν ιδιαίτερο στοιχείο της οικονομίας και της ανάπτυξης της. Εξάλλου είναι δύσκολο κάποιος να μην ξέρει και πολλές φορές να μην πιστεύει ότι “ο χρόνος είναι χρήμα”.

Ξεκινώντας σε αυτό το σημείο την ανάλυση για το χρόνο ως οικονομικό αγαθό, καλό είναι να εξεταστεί αν τελικά για να απολαύσει κανείς τον ελεύθερο χρόνο πρέπει, απαιτείται, να καταναλώσει κάποια αγαθά. Μια άποψη είναι ότι ο χρόνος απαιτείται για να χρησιμοποιήσει ή να καταναλώσει κανείς τα αγαθά και τις υπηρεσίες, καθώς και για να τις παράγει. Οι οικονομολόγοι προσπαθούν να δημιουργήσουν θεωρίες, που μεταχειρίζονται τον χρόνο σαν προϊόν με τα ποικίλα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα των δαπανών.

Το κόστος του χρόνου και της χρονικής κατανάλωσης, τα οποία έχουν να κάνουν με την ένταση των αγαθών και των υπηρεσιών είναι σημαντικοί παράγοντες όταν επιλέγουμε μεταξύ εναλλακτικών λύσεων ψυχαγωγίας. Ένα παράδειγμα αυτής της

διατύπωσης είναι ότι η ένταση, ή αλλιώς η υποχρέωση, είναι συνήθως μεγαλύτερη για το διάβασμα ενός βιβλίου σε σχέση με την ανάγνωση μιας εφημερίδας.

Ο Sharp από τη δική του σκοπιά, σημείωσε ότι παρόλο που ο χρόνος περιγράφεται κοινώς σαν ένας λιγιστός πόρος στην οικονομική λογοτεχνία, συχνά αντιμετωπίζεται μάλλον διαφορετικά από τις πιο γνωστές εισροές της εργασίας και των υλικών και τις εκροές των αγαθών και υπηρεσιών.

Επίσης ο Becker και ο DeSerpa έκαναν μια έρευνα σχετικά με τα οικονομικά του χρόνου και η έρευνα τους ανήκει σε μια σειρά ερευνών που γίνονταν για τα οικονομικά του χρόνου από διάφορους επιστήμονες. Στην έρευνα του Becker και του DeSerpa παραθέτεται η άποψη ότι η ζήτηση για τη σχολή είναι επηρεασμένη κατά κάποιο τρόπο με το κόστος του χρόνου για την παραγωγή και την κατανάλωση. Η διατύπωση είναι απόλυτα λογική, η σχολή να σχετίζεται με το χρόνο, επομένως σχετίζεται και με το κόστος του χρόνου αυτού «Vogel, 2001».

Ο Becker είχε κάνει ακόμα μια προσέγγιση του χρόνου και των οικονομικών αυτού. Σύμφωνα με τον Becker η χρησιμοποίηση της λειτουργίας της παραγωγής του νοικοκυριού καταδεικνύει ότι κάθε δραστηριότητα (Q) που γίνεται από ένα άτομο ή ένα νοικοκυριό, ακόμα και μια απλή δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου, περιλαμβάνει εισροές στην αγορά των αγαθών (M) και του χρόνου (T), σαν την παρακάτω ισότητα $Q=f(M,T)$.

Εφόσον αντιμετωπίζεται ο ελεύθερος χρόνος σαν οικονομικό αγαθό, υπάρχει ζήτηση για αυτόν. Η ζήτηση για τον ελεύθερο χρόνο, έχει να κάνει με ποσοτικές επιλογές και μια από τις ποσοτικές επιλογές είναι το πόσες ώρες την εβδομάδα δουλεύει ένας εργαζόμενος. Η ζήτηση για τον ελεύθερο χρόνο, στην πραγματικότητα, αποτελείται από τις ζητήσεις πολλών διαφορετικών τύπων προϊόντων με διαφορετικούς βαθμούς έντασης χρόνου και έντασης αγαθών.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τη ζήτηση για τον ελεύθερο χρόνο είναι η άγνοια ή η γνώση του καταναλωτή για τα πλεονεκτήματα του χρόνου αυτού, για τα μειονεκτήματα της εργασιομανίας και γενικά για τις ικανότητες που μπορούν να του δώσουν ευχαρίστηση και απόλαυση «Gratton and Taylor, 1985».

Ο Owen από τη μεριά του σημείωσε ότι ο ελεύθερος χρόνος έχει μια τιμή και οι αλλαγές στην τιμή του θα επηρεάσουν τη ζήτηση για αυτόν. Η διατύπωση αυτή θυμίζει έντονα τους νόμους της ζήτησης και της προσφοράς. Ο Owen είπε ότι αν αντιμετωπιστεί ο ελεύθερος χρόνος σαν οικονομικό αγαθό, τότε αυτός έχει τιμή και αν αλλάξει αυτή η τιμή, είτε αυτή η αλλαγή είναι αύξηση είτε μείωση, τότε θα επηρεαστεί η ζήτηση γι' αυτόν, είτε θετικά είτε αρνητικά «Vogel, 2001».

Ένας άλλος, ο οποίος συμφωνούσε κατά κάποιο τρόπο με τις απόψεις του Owen, ήταν ο Σαούλ. Εκείνο που υποστήριζε ο Σαούλ για τον ελεύθερο χρόνο ήταν ότι ο ελεύθερος χρόνος έχει τιμή υπολογίσιμη με τύπο μαθηματικής εξίσωσης. Ένα παράδειγμα της παραπάνω διατύπωσης είναι το ποσοστό του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων, που ρυθμίζεται με αυτό που οι οικονομολόγοι αποκαλούν “κόστος σκοπιμότητας” αυτών.

Το μόνο σίγουρο είναι ότι η τρέχουσα ηθική αντίληψη, εκφράζεται με την αρχή που όλοι αποδέχονται με θρησκευτική ευλάβεια, ο χρόνος είναι χρήμα. Για αυτό το λόγο, κάποιος που δεν εξαργυρώνει σε χρήμα τον ελεύθερο χρόνο του, μπορεί να θεωρεί τον εαυτό του ανήθικο. Αυτή η άποψη τον εγκλωβίζει σε ένα βαθύ σύμπλεγμα ενοχής.

Ο χρόνος είναι περιορισμένος ποσοτικά όπως η γη ή πολλά ορυκτά αγαθά και αν ο ανθρώπινος χρόνος μπορεί να παράγει πολύ χρήμα, το οποίο με τη σειρά του αδυνατεί να προσφέρει περισσότερο χρόνο απ' όσο μπορεί να διατηρηθεί, να εξασφαλιστεί και να αναπτυχθεί μέσα σε συγκεκριμένα όρια. Σε αυτήν την πραγματικότητα πηγάζει η οικονομία του ελεύθερου χρόνου, οι χρονικοί ισολογισμοί, που καταγράφουν τα δούναι και λαβείν του χρόνου, με το ενεργητικό, το παθητικό και τα κέρδη στο τέλος της χρονιάς «Toti, 1985».

Ο Μαρξ από τη μεριά του υποστήριζε ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι το “δωμάτιο” της ανθρώπινης εξέλιξης και ότι ο άνθρωπος πρέπει να βρίσκει ελεύθερο χρόνο για να κάνει διάφορα πράγματα και να ασχοληθεί με τον εαυτό του, χωρίς να ασχολείται συνέχεια με την εργασία του. Ακόμα ένας πολύ γνωστός και σημαντικός φιλόσοφος με αρκετά επιτεύγματα, όχι μόνο είναι υπέρ του ελεύθερου χρόνου, αλλά τον θεωρεί σημαντικό εφόδιο και απαραίτητη απαίτηση για την εξέλιξη των ατόμων.

Μια άλλη πολύ σημαντική παράμετρος που πρέπει να διευκρινιστεί στο σημείο αυτό είναι ότι η σχολή προσπαθεί απεγνωσμένα να αποκαταστήσει το χάσιμο του χρόνου, αφού σε αυτό το επίπεδο το χάσιμο του χρόνου αντιπροσωπεύει την πραγματική αξία χρήσης του χρόνου. Υπάρχει μια γνώμη όπου η σχολή είναι ‘αλλοτριωμένη’, επειδή είναι απλώς και μόνο ο χρόνος ο αναγκαίος για την ανασυγκρότηση της εργασιακής δύναμης. Όμως η αλλοτρίωση της σχολής είναι βαθύτερη, δεν έγκειται στην άμεση εξάρτηση της από το χρόνο εργασίας, αλλά συνδέεται με το γεγονός ότι “δεν μπορείς να χάνεις τον χρόνο σου”.

Όσον αφορά το χάσιμο του χρόνου, επικρατεί η παραπάνω άποψη, υπάρχουν όμως και εξαιρέσεις και μια από αυτές είναι οι διακοπές. Στις διακοπές οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι να χάσουν όσο χρόνο θέλουν, σε ότι δραστηριότητες προτιμούν, χωρίς το χάσιμο του χρόνου να πρέπει να υπολογιστεί και χωρίς αυτός ο χρόνος να μην είναι κατά κάποιο τρόπο ‘κερδισμένος’. Υπάρχουν που δεν μπορεί παρά να ‘αξιοποιεί’ κάποιος το χρόνο του, έστω και χρησιμοποιώντας τον με ένα κενό περιεχόμενο «Κορωναίου, 1996».

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι ο χρόνος είναι ένα από τα πολυτιμότερα αγαθά και αυτό είχε γίνει αντιληπτό από τα αρχαία χρόνια, θεωρήθηκε σωστό να χαρακτηριστεί ο χρόνος ως οικονομικό αγαθό και να λαμβάνεται ωφέλεια χρηματική, και όχι μόνο, από αυτόν. Βάσει αυτού, ο ελεύθερος χρόνος και γενικά ο χρόνος αντιμετωπίζεται σαν οικονομικό αγαθό που κερδίζεις με πολλές έννοιες αν τον εκμεταλλευτείς σωστά.

2.3 Οι επιδράσεις και τα οφέλη του ελεύθερου χρόνου στη ζωή μας.

Σε αυτό το σημείο αναφέρονται και αναλύονται οι επιρροές που έχει ο ελεύθερος χρόνος στον τρόπο ζωής, στην εξέλιξη και στην ανάπτυξη της κοινωνίας. Παίρνοντας ως δεδομένο αυτό που είπε ο Μαρξ για το δωμάτιο της εξέλιξης μας, πρέπει να

εξεταστεί από τι επηρεάζεται, τι επηρεάζει, αλλά και τι κερδίζει κάποιος από αυτόν. Αυτά βοηθούν για να αξιολογηθεί καλύτερα.

Αρχικά ο ελεύθερος χρόνος είναι κάτι το γενικό με δόσεις υποκειμενικότητας, καθώς κάθε άνθρωπος προτιμά να περνά με διαφορετικό τρόπο τον χρόνο του. Ο ελεύθερος χρόνος δεν προσφέρει απόλυτα ξεκούραση, εφόσον ένα άτομο μπορεί να προτιμά να περνά το χρόνο του στην ορειβασία, στο κολύμπι και σε άλλα αθλήματα, τα οποία μόνο ξεκούραστα δεν χαρακτηρίζονται και κατά πάσα πιθανότητα σε κάποια άτομα είναι αυτά που φέρνουν ευχάριστες και ικανοποιητικές εμπειρίες. Για να πραγματοποιηθούν οι δραστηριότητες αυτές χρειάζεται χρόνος, ελεύθερος χρόνος που τελικά είναι και ‘υπεύθυνος’ για την ανάδυση τέτοιων συναισθημάτων «Ελίας και Ντανινγκ, 1998».

Δηλαδή μπορούμε να πούμε ότι λόγω του ελεύθερου χρόνου έχουμε τη δυνατότητα να ηρεμήσουμε, να ξεκουραστούμε, να διασκεδάσουμε, να περάσουμε καλά, να δούμε τους φίλους μας, την οικογένεια μας, να περάσουμε καλά με τον εαυτό μας, επομένως ο ελεύθερος χρόνος επηρεάζει θετικά την ψυχική και σωματική υγεία του ανθρώπου. Αλλά εκτός από όλα τα παραπάνω σημαντικό είναι ότι ήδη ο ελεύθερος χρόνος στις υψηλότερα παραγωγικές οικονομίες μπορεί να θεωρηθεί ως σημαντικό στοιχείο στην οικονομική ισορροπία «Vogel, 1980».

Εκτός από όλα τα παραπάνω, εκείνο που επηρεάζει ο ελεύθερος χρόνος αρκετά και το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τις σημερινές κοινωνίες είναι η παραγωγικότητα στην εργασία και φυσικά την ίδια την εργασία. Παρακάτω θα παρατεθούν διάφορες απόψεις όσον αφορά την επιρροή που έχει τελικά ο χρόνος αυτός στην εργασία.

Ο Χένρυ Φορντ έλεγε για τη σχέση παραγωγικότητας, εργασίας και ελεύθερου χρόνου ότι : «Χωρίς χρόνο για διασκέδαση, οι εργαζόμενοι που είναι η πλειοψηφία των καταναλωτών της χώρας, δε θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα υψηλότερο επίπεδο ζωής και, κατά συνέπεια, ούτε να αυξήσουν την αγοραστική τους ισχύ. Η οικονομία προωθείται όταν οι εργαζόμενοι έχουν περισσότερο χρόνο για να αφιερώσουν στην κατανάλωση. Τα μεγαλύτερα έσοδα και η αυξημένη παραγωγή δε θα μεταφραστούν σε μεγαλύτερη κατανάλωση, αν δεν αυξηθεί και ο ελεύθερος χρόνος» «Toti, 1985».

Είναι λογικό να πούμε ότι όσο μεγαλύτερη η αποδοτικότητα της εργασίας, τόσο μεγαλύτερος ο διαθέσιμος χρόνος για τον ελεύθερο χρόνο. Όσο οι άνθρωποι εκτιμούν τον ελεύθερο χρόνο τους, τόσο μεγαλύτερο θα είναι το κίνητρο τους για να κερδίσουν τέτοιες ευκαιρίες «Olszewska and Roberts, 1989».

Ο αυξανόμενος διαθέσιμος ελεύθερος χρόνος επηρεάζει τη ζήτηση γι’ αυτόν. Ένα άτομο αντλεί χρησιμότητα από το εισόδημα που κερδίζει και από τον ελεύθερο χρόνο, αλλά περιορίζεται στην κατάκτηση όλο και περισσότερης χρησιμότητας από το ποσοστό της πληρωμής ανά ώρα (ή χρονιά) και από το πεπερασμένο ποσό του διαθέσιμου χρόνου «Gratton and Taylor, 1985». Αυτή η διατύπωση για την προτίμηση των ατόμων μεταξύ εισοδήματος και ελεύθερου χρόνου είναι εκείνη που αντικατοπτρίζει τη σημερινή κατάσταση της ελληνικής και όχι μόνο πραγματικότητας. Οι περισσότεροι προτιμούν να έχουν περισσότερο χρήμα, αντί να ξεκουραστούν και να διασκεδάσουν.

Ένα άλλο σημείο στο οποίο πρέπει να σταθούμε είναι ότι μια πιθανή αύξηση της υλικής ευημερίας, ή αύξηση της παραγωγικότητας, διευκολύνει την αύξηση του ελεύθερου χρόνου. Η αύξηση στην παραγωγικότητα δε χρησιμοποιείται μόνο στην αύξηση της παραγωγής των υλικών αγαθών και υπηρεσιών. Μερικές από αυτές τις αυξήσεις έχουν χρησιμοποιηθεί για:

- Μείωση της διάρκειας της εβδομάδας εργασίας
- Αύξηση της εξουσιοδότησης διακοπών
- Αύξηση της παραμονής στο σχολείο και επιπλέον αύξηση των ευκαιριών εκπαίδευσης
- Εισαγωγή για επιπλέον ευκαιρίες για νωρίτερη συνταξιοδότηση «Veal, 1987».

Φαίνεται ότι ο ελεύθερος χρόνος που περνιέται διασκεδαστικά βοηθάει τα άτομα και ειδικότερα τους εργαζόμενους, να είναι αποδοτικότεροι στη δουλειά τους. Πολλοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι δεν έχει σημασία και επιρροή ο ελεύθερος χρόνος στην αποδοτικότητα της εργασίας. Το σίγουρο είναι ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι κάτι το αναγκαίο και δεν είναι απλά μια έννοια και άποψη μόδας, καθώς από την εποχή των αρχαίων ελλήνων φιλοσόφων αποτελούσε μείζον θέμα.

2.4 Οι επιρροές που δέχεται ο ελεύθερος χρόνος από διάφορους παράγοντες.

Αρκετοί είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τον ελεύθερο χρόνο και τησχόλη. Αυτό συμβαίνει γιατί όπως όλες οι καταστάσεις της ζωής έτσι και ο ελεύθερος χρόνος, για να βρεθεί πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές μπορεί να είναι λιγότερες ώρες εργασίας, περισσότερο εισόδημα, η ηλικία του καθενός, η οικονομική κατάσταση της κοινωνίας. Σύμφωνα με κάποιους ούτε το χρήμα ούτε ο χρόνος είναι από μόνοι τους ικανοποιητικοί όροι για να έχει κάποιος ελεύθερο χρόνο, μέσα στον οποίο θα περνάει διασκεδαστικά και ευχάριστα τον χρόνο του αυτό «Bittman, 1998».

Η επιρροή της εκβιομηχάνισης στον ελεύθερο χρόνο. Η εκβιομηχάνιση, δηλαδή η αποθέωση των μηχανών ως τα καλύτερα δημιουργήματα, υποστηρίζεται ότι είναι ένας σημαντικός και κυρίαρχος παράγοντας που επηρεάζει την εξέλιξη του ελεύθερου χρόνου, άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά.

Οι κοινωνιολόγοι υποστηρίζουν ότι η προηγμένη εκβιομηχάνιση είναι υπεύθυνη για τη μετατόπιση από τη ζωή που έχει κέντρο τη δουλειά, στη ζωή που έχει κέντρο τον ελεύθερο χρόνο. Επίσης υποστηρίζουν ότι η αύξηση του ελεύθερου χρόνου σε συνάρτηση με την ισοπέδωση των κοινωνικών ανισοτήτων θα οδηγήσουν στην 'κοινωνία του ελεύθερου χρόνου' «Rojek, 1985».

Υποστηρίζεται όμως μερικές φορές, ότι με την εκβιομηχάνιση οι ώρες εργασίας αυξάνονται και μειώνεται ο ελεύθερος χρόνος σε σχέση με τις γεωργικές οικονομίες. Καθώς έχει επέλθει η διάσπαση και καταστροφή, τα οποία είναι αποτελέσματα της αστικοποίησης, οι εργαζόμενοι ανταλλάσσουν το χρόνο τους με περισσότερα χρήματα «Veal, 1987». Επομένως, λέγεται ότι εκτός από την εκβιομηχάνιση, η αστικοποίηση είναι ένας ακόμη παράγοντας επιρροής του ελεύθερου χρόνου, αλλά η εκβιομηχάνιση έχει προκαλέσει την αστικοποίηση και όλα είναι ένας φαύλος κύκλος.

Η άποψη του Roberts είναι ότι, οι τιμές υποκινούν την εκβιομηχάνιση, τείνει να υποτιμηθεί ο ελεύθερος χρόνος και προσφέρει μια καθοδήγηση στο πως πρέπει κάποιος να σπαταλάει τον ελεύθερο χρόνο του. Αυτό δείχνει ότι με τη σειρά της η εκβιομηχάνιση υποκινεί τις τιμές. Υπάρχει δηλαδή ένας φαύλος κύκλος επιρροών «Rojek, 1989».

Η εκβιομηχάνιση στις κοινωνικές συνθήκες που συντελείται σήμερα, τείνει, περιστέλλοντας το ωράριο εργασίας, να αυξήσει τον “απελευθερωμένο χρόνο”, αλλά και να εισάγει ξανά σε αυτό το χρόνο ένα ορισμένο αριθμό καταναγκασμών. Το ίδιο ισχύει και για όλες τις κοινωνίες που χαρακτηρίζονται από έντονη διαδικασία εκβιομηχάνισης, συμπεριλαμβανομένων των “λαϊκών δημοκρατιών” όπου άλλες μορφές καταναγκασμών, πολιτικών, επαγγελματικών και πολιτιστικών, εισάγονται στον απελευθερωμένο χρόνο πολλών εργαζομένων «Κορωναίου, 1996».

Επομένως, η εκβιομηχάνιση είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει τον ελεύθερο χρόνο, άλλες φορές θετικά και άλλες αρνητικά. Δεν είναι απόλυτο ότι εκεί που υπάρχει αποθώωση των μηχανών τα άτομα έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο και θα είναι πιο χαλαρά και ξεκούραστα. Ούτε είναι απόλυτο ότι τα πράγματα είναι ακριβώς όπως παλιότερα που δεν υπήρχαν μηχανές. Το γεγονός πάντως είναι ότι μέσω της εκβιομηχάνισης δημιουργείται ένας κύκλος επιρροών που είναι πολύ σημαντικός. Δεν μπορεί να παραληφθεί το γεγονός ότι η ποσότητα του πραγματικά διαθέσιμου χρόνου είναι ίσως αποτέλεσμα των τεχνολογικών και οικονομικών αλλαγών των τελευταίων 200 χρόνων.

Η επιρροή του εισοδήματος στον ελεύθερο χρόνο.

Το εισόδημα είναι παράγοντας, ο οποίος επηρεάζει καθοριστικά τόσο τον ελεύθερο χρόνο όσο και όλους τους τομείς της ζωής. Αυτό αποδεικνύεται με ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα το οποίο λέει ότι αν κάποιος δεν έχει επαρκές εισόδημα είναι αναγκασμένος να στερηθεί αρκετά πράγματα. Θα πρέπει να υπάρξει λύση για τα άτομα με χαμηλότερο εισόδημα επειδή ο κοινωνικός αποκλεισμός για οποιοδήποτε λόγο δεν είναι ορθός.

Περιγράφεται αναλυτικότερα η επιρροή του εισοδήματος. Υπάρχουν δυο αντίθετες επιρροές για τον ελεύθερο χρόνο, η επιρροή της υποκατάστασης και του εισοδήματος. Η επιρροή της υποκατάστασης είναι όταν η τιμή του ελεύθερου χρόνου ανεβαίνει, αυτό είναι μια παρότρυνση να πάρει κάποιος λιγότερο ελεύθερο χρόνο και να αφιερώσει περισσότερο χρόνο στη δουλειά. Αυτή είναι η κανονική σχέση της ζήτησης για όλα τα προϊόντα. Όταν οι τιμές αυξάνονται ζητάμε λιγότερα από αυτά.

Η επιρροή του εισοδήματος γίνεται όταν τα ποσοστά αμοιβής ανεβαίνουν για όλες τις υπαρκτές ώρες εργασίας, τότε το συνολικό εισόδημα θα αυξάνει, ακόμα και αν το ποσό του χρόνου που ξοδεύεται στη δουλειά δεν αλλάζει. Κάποιο ποσό από το επιπλέον εισόδημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί από κάποιον που δουλεύει λιγότερες ώρες για να αγοράσει ‘περισσότερο ελεύθερο χρόνο’.

Αν ο ελεύθερος χρόνος είναι ‘κανονικό αγαθό’, τότε η ζήτηση για τον ελεύθερο χρόνο αυξάνεται όταν το εισόδημα αυξάνεται. Αυτό ήταν το αναμενόμενο που έλαβε χώρα, η αύξηση του ποσοστού αμοιβών να αυξάνει τον ελεύθερο χρόνο «Gratton and Taylor, 2000».

Με άλλα λόγια, η επίδραση της υποκατάστασης σημαίνει ότι μια αλλαγή στις σχετικές τιμές μας διώχνει μακριά από τα ακριβά αγαθά (στην προκειμένη περίπτωση τον ελεύθερο χρόνο) προς άλλα σχετικά φθηνότερα προϊόντα (δουλειά και εισόδημα). Η επίδραση του εισοδήματος σημαίνει ότι το πραγματικό εισόδημα των ατόμων αλλάζει, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την κατανάλωση και των δυο αγαθών. Αν ο ελεύθερος χρόνος είναι κανονικό αγαθό τότε η αύξηση του πραγματικού εισοδήματος, λόγω υψηλότερου ποσοστού αμοιβών, θα οδηγήσει σε αύξηση της ζήτησης του ελεύθερου χρόνου.

Το The Third Nationwide Outdoor Recreation Plan σημειώνει τον σημαντικό παράγοντα του εισοδήματος που επηρεάζει τον ελεύθερο χρόνο. Υποστηρίζει ότι ένας άλλος σημαντικός παράγοντας ο οποίος έχει αυξήσει τη συμμετοχή στην αναψυχή (διασκέδαση), είναι η αύξηση του εθνικού πραγματικού εισοδήματος. Καθώς το διαθέσιμο εισόδημα αυξάνεται, το ποσοστό των διαθέσιμων χρημάτων για να ξοδέψει στις αναζητήσεις της αναψυχής αυξάνεται. Πολλοί άνθρωποι ξοδεύουν περισσότερο από το διαθέσιμο διακριτικό τους εισόδημα για την αναψυχή, σήμερα περισσότερο από ποτέ πριν. Πρόσφατες έρευνες έδειξαν ότι τα έξοδα για αναψυχή και για τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου αυξάνονται γρηγορότερα από τις συνολικές δαπάνες των καταναλωτών.

Επιπροσθέτως, έρευνες αναψυχής δείχνουν μια δυνατή θετική σχέση μεταξύ των ποσοστών συμμετοχής σε όλες ουσιαστικά τις δραστηριότητες της αναψυχής και των επιπέδων του εισοδήματος. Επομένως, όσο αυξάνεται το εισόδημα αυξάνεται και η συμμετοχή στις δραστηριότητες που διασκεδάζουν και κάνουν τους ανθρώπους να περνούν καλά πράγμα απόλυτα λογικό «Gratton and Taylor, 1985».

Ο Gold (1979) υποστηρίζει ότι στη διαδικασία της αναψυχής σημασία έχει το συναίσθημα αυτών που συμμετέχουν στις δραστηριότητες κι όχι οι ίδιες οι δραστηριότητες. Ο Kraus (1978) λέει ότι η αναψυχή είναι μια μορφή ανθρώπινης δραστηριότητας και εμπειρίας, όπως το διάβασμα και ποικίλες άλλες πνευματικές, καλλιτεχνικές και σωματικές δραστηριότητες.

Ένα σημαντικό στοιχείο, που μερικές φορές οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό από τον ελεύθερο χρόνο είναι το διαθέσιμο εισόδημα. Η επιρροή της απασχόλησης, η οποία αποτελεί και αυτή με τη σειρά της επιρροή του ελεύθερου χρόνου, θεωρείται από κάποιους δευτερεύοντα παράγοντα επιρροής στην κατανάλωση των αγαθών και των υπηρεσιών του χρόνου αυτού.

Το χρήμα είναι το κλειδί στη διάσταση της συμμετοχής στον ελεύθερο χρόνο. Παρόλα αυτά, τα χρήματα είναι απαραίτητα αλλά όχι η ικανοποιητική βάση για τη κοινωνική συμμετοχή στις δραστηριότητες της σχολής, το άλλο απαραίτητο στοιχείο είναι ο ελεύθερος χρόνος. Έρευνες χρονικής χρήσης από την άλλη μεριά, έχουν δείξει ότι το εισόδημα διαδραματίζει έναν ασήμαντο ρόλο στη διανομή του ελεύθερου χρόνου «Bittman, 1998».

Επειδή ο τζόγος εντάσσεται στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, τα έξοδα για αυτόν θεωρούνται δαπάνες για διασκέδαση και περιμένουμε τα έξοδα για αυτόν να έχουν σχέση με το εισόδημα. Η δαπάνη για λαχεία και τυχερά παιχνίδια ως ποσοστό της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης αυξάνεται αναλογικά με την αύξηση των καταναλωτικών κλιμακίων, που εμμέσως φανερώνει μια μη αντίστροφα προοδευτική

σχέση μεταξύ δαπάνης για λαχεία και εισοδήματος «Ξυδέας, Κουνάρης, Κώστη, Παπαδημητρίου, Ρεζίτη, Σπάθη και Χειμωνίτη – Τερροβίτη, 2000».

Τα επίπεδα του προσωπικού εισοδήματος γίνονται αντιληπτά πολύ εύκολα μεταξύ αυτών που παίρνουν και μεταξύ αυτών που δεν παίρνουν μέρος σε συγκεκριμένες δραστηριότητες. Εκείνοι που έχουν μεγαλύτερο εισόδημα παίρνουν πιο συχνά μέρος σε αυτές τις δραστηριότητες σε σχέση με αυτούς που έχουν χαμηλότερο εισόδημα.

Η επιρροή των οικονομικών τάσεων στον ελεύθερο χρόνο.

Ο ελεύθερος χρόνος φροντίζει για το μέλλον του και η αύξηση του σχετίζεται άμεσα με την οικονομική ανάπτυξη «Veal, 1987». Μια διατύπωση αρκετά λογική, αν οι κοινωνίες είναι ανεπτυγμένες οικονομικά, μπορούν αν δώσουν στον ελεύθερο χρόνο την αξία που του αρμόζει. Από την άλλη μεριά είναι αρκετοί εκείνοι που πιστεύουν ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι εις βάρος του ελεύθερου χρόνου.

Άλλος ένας παράγοντας που επηρεάζει αρνητικά, σε αυτή την περίπτωση τη διεύρυνση του ελεύθερου χρόνου, είναι οι διευρυμένες οικονομικές τάσεις και καταστάσεις στην Ουγγαρία το 1980, και γενικά σε πολλές χώρες. Οι διευρυμένες αυτές οικονομικές τάσεις έχουν δημιουργήσει βασικά εμπόδια στην μείωση των βασικών ωρών εργασίας, που οδηγούν στην αύξηση του ελεύθερου χρόνου και της δραστηριότητας. Οι άνθρωποι βρίσκουν αναγκαίο να αυξήσουν τις πραγματικές ώρες εργασίας μόνο για να διατηρήσουν τις καταστάσεις και το επίπεδο ζωής τους. Από το δεύτερο μισό του 1970, η δεύτερη απασχόληση έχει γίνει αυξητικά πιο συνηθισμένη. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του 1969, 1976, 1979, 1982 και το 1985 όσο αναπτυσσόταν η οικονομία της Ουγγαρίας, η θέση του ελεύθερου χρόνου φαίνεται να καλυτερεύει.

Όταν μια οικονομία είναι ανοργάνωτη και υπάρχει έντονη πολιτική κρίση, τότε χρειάζεται πάρα πολλή ενέργεια για να διορθωθεί η κατάσταση. Στην Πολωνία η δύναμη του ελεύθερου χρόνου μαζί με την επιρροή των νοικοκυριών από την Πολωνική κρίση, ενθαρρύνουν τους ανθρώπους να υιοθετήσουν νέες και να ανανεώσουν τις παλιές τους αξίες. Αποτέλεσμα αυτού είναι όλοι να προσπαθούν να κάνουν τα σπίτια καλύτερα και πιο άνετα.

Η παραγωγή και η αναπαραγωγή του ελεύθερου χρόνου συνεχίζει να είναι πάνω στην οικονομική επίδοση. Οι κοινωνίες δημιουργούν τον ελεύθερο χρόνο, όσο οι οικονομίες παράγουν παραπάνω προϋποθέσεις. Συνεχίζοντας, η ανάπτυξη του ελεύθερου χρόνου στο μοντέρνο κόσμο αναπαύεται πάνω στην ανελέητη εφαρμογή της επιστήμης και της τεχνολογίας «Olszewska and Roberts, 1989».

Η επιρροή δημογραφικών στοιχείων, ωρών εργασίας και απασχόλησης στον ελεύθερο χρόνο.

Κάποιοι από τους δείκτες που επηρεάζουν τον ελεύθερο χρόνο, κοινώς αποδεκτοί, είναι η ηλικία, το φύλο και η απασχόληση. Επίσης η οικογενειακή κατάσταση και οι υποχρεώσεις για αυτήν θεωρούνται ότι είναι ένας παράγοντας επιρροής του ελεύθερου χρόνου. Στην οικογενειακή κατάσταση εντάσσεται και η παρουσία συζύγου, η ηλικία του συζύγου, η θέση απασχόλησης του συζύγου, η παρουσία παιδιών και η ηλικία τους, υπό την προϋπόθεση ότι το άτομο για το οποίο αναφερόμαστε έχει σύζυγο και παιδιά. Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση, σύμφωνα με κάποιους παίζει ρόλο και η θέση που έχει το κάθε άτομο σε αυτήν.

Επίσης, υπάρχει η άποψη ότι το μέρος κατοικίας του κάθε ατόμου, οι ώρες εργασίας που εργάζεται αυτό, το αν έχει αυτοκίνητο ή όχι, καθώς και η εκπαίδευση και η μόρφωση του, που θεωρείται δευτερεύον παράγοντας, είναι ακόμα κάποιοι επιπλέον παράγοντες, που έχουν και αυτοί επιρροή, με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο στον ελεύθερο χρόνο «Bittman, 1998, Gratton and Taylor, 1985, Olszewska and Roberts, 1989, Veal, 1980».

Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα είναι ο ελεύθερος χρόνος των αντρών, όπου όταν όλοι οι παράγοντες παραμένουν σταθεροί, αυξάνεται σιγά-σιγά με την ηλικία. Η προβλεπόμενη επίδραση στον ελεύθερο χρόνο ενός εξηνταπεντάχρονου σε σχέση με έναν εικοσιπεντάχρονο είναι ένα καθαρό κέρδος 2 επιπλέον ωρών ελεύθερου χρόνου την εβδομάδα. Το παραπάνω ισχύει είτε ο άντρας είναι παντρεμένος είτε όχι. Μια εξηνταπεντάχρονη γυναίκα που είναι μόνη της έχει 6 ώρες την εβδομάδα αύξηση στον ελεύθερο χρόνο της. Η καθαρή επίδραση των παντρεμένων γυναικών είναι αμελητέα αύξηση του ελεύθερου χρόνου τους.

Πιο συγκεκριμένα πιστεύεται ότι το φύλο, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και οι περισσότερες ώρες εργασίας, επηρεάζουν αρνητικά τον ελεύθερο χρόνο, καθώς όλοι οι παραπάνω συμβάλλουν με τον τρόπο τους στο να μειωθεί ο ελεύθερος χρόνος του ατόμου «Bittman, 1998». Από τη άλλη μεριά, όσον αφορά την επιρροή της μόρφωσης στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, πιστεύεται ότι η μόρφωση τις επηρεάζει θετικά, καθώς έχει βρεθεί ότι τα άτομα με υψηλό επίπεδο μόρφωσης προτιμούν να κάνουν διακοπές μακριά από το σπίτι τους και κάνουν πολύ συχνά μικρά ταξίδια το Σαββατοκύριακο «Olszewska and Roberts, 1989».

Ένα ακόμα παράδειγμα για την επιρροή της ηλικίας, του φύλου και του τύπου κατοικίας του ατόμου στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου του είναι η περίπτωση του ψαρέματος. Για να μπορέσει κάποιος να ψαρέψει χρειάζεται να διανύσει πολλά χιλιόμετρα, πράγμα αρκετά αποθαρρυντικό, αφού δεν έχουν αρκετοί το κουράγιο, μετά από μια κουραστική εβδομάδα, την οικονομική δυνατότητα και το αυτοκίνητο για να τα καταφέρουν «Veal, 1980».

Η επιρροή των ωρών (του χρόνου) που πραγματοποιείται ο ελεύθερος χρόνος.

Ο χρόνος θα έχει διαφορετικές οριακές τιμές σε διαφορετικά σημεία της ημέρας, της εβδομάδας και του χρόνου, λόγω των ποικίλων βαθμών εξαναγκασμού.

Για τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου γενικά, ο χρόνος στα εκτός των ωρών αιχμής σημεία της μέρας, της εβδομάδας και του χρόνου, είναι πολύ περισσότερο παραγωγικός, γιατί όχι μόνο μπορούν οι εγκαταστάσεις να είναι φθηνότερες σε τέτοιου είδους χρόνους, αλλά επίσης είναι πιθανό να υπάρξει λιγότερη συμφόρηση των εγκαταστάσεων και λιγότερα μεταφορικά προβλήματα μέχρι να φτάσουν στις εγκαταστάσεις.

Η κανονική κατανάλωση, ο ύπνος, ακόμη και τα σχέδια εργασίας είναι όχι μόνο μια ευκολία, αλλά ρυθμίζονται από τους κirkάδιους και άλλους ρυθμούς «Gratton and Taylor, 1985».

Πολλές αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες αναλαμβάνονται από την πλειοψηφία των ατόμων σε ορισμένους ιδιαίτερους χρόνους της ημέρας, της εβδομάδας και του χρόνου, ποδόσφαιρο, ράγκμπι, τοξοβολία, ακόμα και οι βόλτες στην εξοχή και όλη η μέγιστη ζήτηση επίδειξης «Gratton and Taylor, 2000».

Παραδείγματος χάρη, ο ελεύθερος χρόνος στην Ουγγαρία δεν έχει ολοκληρωτικά ελευθερωθεί από τους “φυσικούς” ρυθμούς. Είναι ακόμα σημαντικές οι εποχιακές αλλαγές. Η κηπουρική και η συμμετοχή σε αθλήματα είναι πιο κοινές όταν ο καιρός είναι καλός. Το χειμώνα ο ελεύθερος χρόνος επικεντρώνεται μέσα στο σπίτι, τηλεόραση, ραδιόφωνο και βιβλία «Olszewska and Roberts, 1989».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Οι έννοιες της αναψυχής, της ψυχαγωγίας και της διασκέδασης.

Στα πλαίσια της εργασίας αυτής θεωρήθηκε σημαντικό να αναφερθούν οι έννοιες της αναψυχής, της ψυχαγωγίας και της διασκέδασης αφού είναι παράγοντες αλλά και κομμάτι του ελεύθερου χρόνου.

Η έννοια της αναψυχής.

Στην αγγλική γλώσσα η λέξη αναψυχή δίνεται με τον όρο recreation. Αν αναλυθεί αυτός ο όρος διακρίνεται ότι προέρχεται από το re και το creation, όπου creation σημαίνει δημιουργία, οπότε recreation σημαίνει αναδημιουργία. Η αναδημιουργία αυτή μπορεί να είναι αναδημιουργία σώματος, αναδημιουργία πνεύματος ή φυσικά και τα δυο μαζί.

Μπορεί να ειπωθεί ότι η έννοια της αναψυχής προσδιορίζει ένα σύνολο δραστηριοτήτων που αφενός έχουν τα χαρακτηριστικά του παιχνιδιού και αφετέρου οροθετούνται τοπικά και χρονικά. Λέγεται με ασφάλεια ότι η αναψυχή μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους όπως το ψάρεμα ή το τένις. Δεν περιλαμβάνει απόψεις μόνο για τη φυσική υγεία, αλλά και για τη διανοητική. Η αναψυχή διαφοροποιείται από την έννοια του ελεύθερου χρόνου που αποκτά ένα ευρύτερο περιεχόμενο «Vogel, 2001, Κορωναίου, 1996».

Επίσης η αναψυχή μπορεί και δεν μπορεί να εμπεριέχει σημαντικά στοιχεία της διασκέδασης και της παρεκτροπής ή την κατάληψη της προσοχής ευχάριστα. Για παράδειγμα, οι ερασιτέχνες που εκπαιδεύονται να τρέξουν σε ένα μαραθώνιο, αναμφισβήτητα συμμετέχουν σε μια μορφή αναψυχής. Αλλά σε αυτή την περίπτωση, η πτυχή της ψυχαγωγίας θα ήταν μάλλον ελάχιστη.

Η ψυχαγωγία μπορεί να καθοριστεί σε αυτό που προσφέρει ευχάριστες και ικανοποιητικές εμπειρίες, ενώ ταυτόχρονα η έννοια της ψυχαγωγίας είναι κατώτερη από την έννοια της αναψυχής. Η αναψυχή καθορίζεται πιο συγκεκριμένα μέσω των άμεσων και πρώτιστα ψυχολογικών και συναισθηματικών αποτελεσμάτων της «Vogel, 2001».

Ο Ντυμαζντιέ επιβεβαιώνοντας τις παραπάνω διατυπώσεις που θέλουν την αναψυχή να είναι κομμάτι του ελεύθερου χρόνου, διακρίνει την ανάπαυση, την αναψυχή και τη ανάπτυξη του ατόμου, ως τις τρεις βασικές λειτουργίες του ελεύθερου χρόνου.

- Η πρώτη λειτουργία (ανάπαυση) παρέχει τη δυνατότητα στο άτομο να απελευθερωθεί από τη φυσική και την ψυχολογική κόπωση που του δημιουργούν οι αναγκαστικοί κοινωνικοί χρόνοι υποχρεώνοντας το συχνά να υπερβαίνει και να παραβιάζει τους βιολογικούς του ρυθμούς.
- Η δεύτερη λειτουργία (αναψυχή) αφορά τη δυνατότητα μιας πραγματικής ή φανταστικής απόδρασης του ατόμου από τη μονοτονία και την ανία που του προκαλούν οι επαναλαμβανόμενες και δύσκολες εργασίες της καθημερινότητας.
- Η τρίτη λειτουργία (ανάπτυξη) είναι εκείνη που αποβλέπει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και θέτει τα περισσότερα προβλήματα στη χρήση του ελεύθερου χρόνου. Με βάση αυτή τη λειτουργία, τα άτομα άλλοτε

προσαρμόζονται στις κοινωνικές συμβατικότητες και άλλοτε έρχονται σε ανοιχτή σύγκρουση με τους επίσημους θεσμούς (οικογένεια, σχολείο κτλ.) αναζητώντας το δρόμο μιας αυθεντικής προσωπικής έκφρασης και δημιουργικότητας «Κορωνάιου, 1996».

Εκτός όμως από όλα τα παραπάνω, καλό είναι σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι για να επιτευχθεί η αναψυχή του ατόμου πολλές φορές απαιτούνται κάποια αγαθά και υπηρεσίες. Αυτά τα αγαθά και οι υπηρεσίες ονομάζονται αγαθά και υπηρεσίες της αναψυχής. Με τον όρο αγαθά και υπηρεσίες της αναψυχής εννοούμε εκείνα που χρησιμοποιούνται και καταναλώνονται κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου μας. Είναι λογικό να υπάρχει στενή σχέση μεταξύ της ζήτησης για ελεύθερο χρόνο και της ζήτησης για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της αναψυχής «Vogel, 2001».

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι περισσότεροι σχολιαστές της ζήτησης της αναψυχής άλλοτε υπονοούν και άλλοτε κάνουν ρητή υπόθεση ότι η αναψυχή είναι αγαθό πολυτελείας «Gratton and Taylor, 1985».

Ωστόσο οι δραστηριότητες αναψυχής δημιουργούν μερικές φορές πρόβλημα στο περιβάλλον. Αυτό συμβαίνει γιατί οι εγκαταστάσεις που δημιουργούνται και εξυπηρετούν τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, χαλάνε τη μορφολογία του τοπίου και του χώρου «Tanner and Gange, 2005».

Οι έννοιες της διασκέδασης και της ψυχαγωγίας.

Ο Αριστοτέλης υποστήριξε ότι ‘‘η ευχάριστη διασκέδαση δεν επιλέγεται με σκοπό απώτερο κάτι άλλο, αλλά για την ανταξία της’’.

Η ευτυχία όμως δε μπορεί να βρίσκεται στην ευχάριστη διασκέδαση εαν το μέτρο της είναι ένας άνθρωπος ουσιαστικά απαίδευτος. ‘‘Είναι παιδαριώδες’’, έλεγε ο φιλόσοφος, ‘‘να κουραζόμαστε για να διασκεδάσουμε, να διαλέγουμε δηλαδή, αυτή ή την άλλη απασχόληση για να αποκτήσουμε κάτι άλλο. Όλα τα πράγματα τα διαλέγουμε με κάποιο απώτερο στόχο εκτός από την ευτυχία; Αυτή είναι όντως ο σκοπός, είναι το να μην προσδοκούμε όσα δεν κατέχουμε. Η ευτυχία συνίσταται στην πνευματική ενατένιση...’’.

Η δραστηριότητα της ενατένισης είναι η νοητική δραστηριότητα, η πνευματική ζωή, η φιλοσοφία, η καθαρή αναζήτηση, η τέχνη, οτιδήποτε δεν είναι ούτε απαραίτητο, ούτε χρήσιμο (ακόμα κι αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί). Χρησιμεύει μόνο για να βιώσει κάποιος με τον υψηλότερο τρόπο τον ελεύθερο χρόνο μας, δηλαδή, τον προσωπικό μας χρόνο, το απαραχώρητο προσωπικό μας αγαθό, την προσωπική μας ζωή «Toti, 1985».

Τι είναι όμως στην πραγματικότητα η διασκέδαση; Είναι ξεκούραση, εκτόνωση, χαλάρωση, ένταση, αναψυχή, γιορτή, χρονοτριβή, δαπάνη, σπατάλη, επίδειξη, γλέντι, αυτοσχεδιασμός, έκφραση, αλλαγή, απαλλαγή, μεταμφίεση, ψυχαγωγία ή είναι απλώς διασκέδαση;

Τα πράγματα που λέγονται με σιγουριά για τη διασκέδαση είναι δυο. Πρώτον ότι η διασκέδαση χρειάζεται πάντα μια δόση υπερβολής, σπατάλης και πολυτελείας, καθώς λειτουργεί ως αγχολυτικό και τονωτικό. Και δεύτερον ότι συγκροτείται για να αντισταθμίσει το καθημερινό «Πεφάνης, 1992».

Η ψυχαγωγία είναι πηγή χαράς και ψυχικής ικανοποίησης. Θεωρείται τόσο απαραίτητο στη ζωή του ανθρώπου, όσο είναι το φαγητό και ο ύπνος. Κατά τις ώρες της ψυχαγωγίας ο άνθρωπος εκτονώνεται, ανακουφίζεται και ηρεμεί από το άγχος και την ένταση των ποικίλων προβλημάτων που αντιμετωπίζει στην καθημερινή του ζωή «Μυριζάκης, 1997».

Σε αυτό το σημείο καλό είναι να παραθέσουμε έναν ορισμό που έχει δοθεί από το Διεθνές Συνέδριο Στατιστικής σε Ταξίδια και Τουρισμό σύμφωνα με το οποίο διασκέδαση είναι οι δραστηριότητες των ατόμων που επιθυμούν να διαθέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους ευχάριστα και εποικοδομητικά. Η ευχαρίστηση μπορεί να περιλαμβάνει την ενεργητική ή παθητική συμμετοχή σε αθλήματα, θεάματα ή ταξίδια «Αποστολόπουλος και Σδράλη, 2006».

3.2 Οι βιομηχανίες του ελεύθερου χρόνου.

Οι βιομηχανίες του ελεύθερου χρόνου είναι υπεύθυνες για την καλυτέρευση των συνθηκών για τον ελεύθερο χρόνο από τη μια αλλά από την άλλη μπορεί κάποιος να πει ότι χάρη στην εκμετάλλευση του ελεύθερου χρόνου - που σύμφωνα με πολλούς είναι ελεύθερο αγαθό όπως ο αέρας που αναπνέουμε - , δεν μπορεί να τον απολαύσει γιατί πρέπει να τον πληρώσει και δεν έχει αρκετά χρήματα για να το κάνει αυτό.

Οι βιομηχανίες του ελεύθερου χρόνου.

Κατά τη διάρκεια αυτού του αιώνα υπάρχουν δραματικά κύματα σε κάθε βιομηχανική κοινωνία και στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες, στην ποσότητα εργασίας- ελεύθερου χρόνου και στα ποσά των χρημάτων που δαπανούνται για αθλήματα, τουρισμό και άλλες μορφές αναψυχής και διασκέδασης. Οι βιομηχανίες του ελεύθερου χρόνου έχουν γίνει σημαντικοί επιχειρησιακοί τομείς για πολλές χώρες «Olszewska and Roberts, 1989».

Παραδείγματος χάρι, ο αθλητισμός ήταν κάποτε μια δραστηριότητα που συνέβαινε στους δρόμους, στο πράσινο των χωριών κ.α. Ο όρος αθλητισμός για την αναψυχή έχει διαφορετική έννοια κατά τη διάρκεια των χρόνων από τη συμμετοχή ενός αθλητή σε μια σύγχρονη διοργάνωση ολυμπιακών αγώνων «Χρόνη, 2001, Kouthouris, 2006». Τώρα πραγματοποιείται στο τοπικό αθλητικό κέντρο που παρέχεται δαπανηρά από τις τοπικές αρχές και ρυθμίζεται από τους επαγγελματικούς διευθυντές. Τα παιδιά πήγαιναν κάποτε για παιχνίδι σε μέρη που ήταν κοντά στο σπίτι τους, σχετικά ασφαλή, όπου παπούδες, γιαγιάδες και γείτονες τα πρόσεχαν. Σήμερα το παιχνίδι είναι οργανωμένο από κάποιον εξειδικευμένο και πραγματοποιείται σε διάφορα οργανωμένα κέντρα. Ο αθλητισμός και το παιχνίδι έχουν γίνει προϊόντα «Veal, 1987».

Τα αγαθά και οι υπηρεσίες του ελεύθερου χρόνου.

Είναι δεκτό ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι βασική ανάγκη, όμως τα προϊόντα και οι υπηρεσίες του ελεύθερου χρόνου δεν είναι. Τα πρόσφατα προϊόντα του ελεύθερου χρόνου δεν είναι ανάγκες και δεν είναι επιθυμίες, μέχρι οι παραγωγοί να τα εμφανίσουν στους καταναλωτές. Ήδη ο κόσμος μπορεί να επιβιώσει χωρίς home video records, cd players, αρωματικά, πάρκα θεάματος κ.α.

Παρόλο που πολλά αγαθά τα οποία έχουν εμφανιστεί τα τελευταία χρόνια έχουν σχεδιαστεί ώστε να εξοικονομείται χρόνος, όμως κάποια από αυτά – και η τηλεόραση είναι ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα- απαιτούν χρόνο για να τα απολαύσουμε.

Τουρισμός. Ο τουρισμός είναι από πολύ παλιά ένας καλός οικονομικός πόρος για τα άτομα που ζούσαν και ζουν σε περιοχές όπου εκμεταλλευόταν τουριστικά είτε για το φυσικό τους κάλλος είτε για την ιστορία και τα πολιτιστικά στοιχεία είτε και για τα δύο. Η Ελλάδα κυρίως είναι ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του τελευταίου.

Ο τουρισμός έχει κυρίαρχη θέση σε πολλές κοινωνίες, ακόμα και σε εκείνες που δεν είναι ακόμα ανεπτυγμένες. Ο τουρισμός φέρνει χρήματα σε κάθε χώρα ανεπτυγμένη και εξελιγμένη τουριστικά. Όμως ο τουρισμός μπορεί για κάποιους να είναι κερδισμένα χρήματα, για κάποιους άλλους είναι χρήματα για διασκέδαση, για ξεκούραση κ.ο.κ. Ο τουρισμός για κάποιους είναι ελεύθερος χρόνος.

Αυτό που προκύπτει είναι ότι ο τουρισμός θεωρείται σαν βιομηχανία μέσα στην οποία δημιουργούνται θέσεις εργασίας και ο οποίος φέρνει ξένο συνάλλαγμα. Οι θέσεις αυτές δημιουργούνται από την εμπορική παροχή της ευχαρίστησης και τη διασκέδαση στους ξένους τουρίστες και στους μόνιμους κατοίκους αυτών των χωρών, στον ελεύθερο χρόνο τους. Πολύ συχνά, οι άνθρωποι περιμένουν να επιδοτείται ο ελεύθερος χρόνος τους, δεν έχουν καταλάβει όμως ότι όταν οι άνθρωποι πληρώνουν την ευχαρίστηση τους δημιουργούν δουλειά για κάποιον άλλο «Veal, 1987».

Πριν ξεκινήσουμε όμως να παραθέτουμε πιο συγκεκριμένα στοιχεία για τον τουρισμό καλό είναι να παρουσιάσουμε έναν ορισμό που έχει δοθεί για αυτόν. Σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε από Σχολή της Βέρνης “Τουρισμός είναι οι σχέσεις και τα φαινόμενα που προκαλούνται από τη διαμονή των ξένων σε μια περιοχή σε κύρια, μόνιμη ή προσωρινή βάση, από τη στιγμή που δεν υπάρχει πρόθεση διαμονής για κερδοφόρες δραστηριότητες” «Λογοθέτης, 1988».

Βάσει αυτού του ορισμού ο τουρισμός μπορεί να διατυπωθεί ως “μια προσωρινή κίνηση ανθρώπων από το μέρος της μόνιμης διαμονής τους σε ένα άλλο μέρος για την ικανοποίηση των προσωπικών αναγκών τους και σαν την οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, την υποδοχή και τη φιλοξενία αυτών των ανθρώπων” «Λογοθέτης, 1988».

Ξεκινώντας την ανάλυση του τουρισμού σε σχέση με τον ελεύθερο χρόνο αναφέρουμε ένα σημαντικό γεγονός. Το γεγονός ότι η θεαματική ανάπτυξη στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου στην Ουγγαρία το 1980 έγινε από τους επισκέπτες που δέχτηκε από άλλες χώρες. Το 1985 μια χώρα με πληθυσμό 10,5 εκατομμύρια (Ουγγαρία) δέχεται 16 εκατομμύρια ξένους επισκέπτες ετησίως. Ένα ακόμα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αυτής της διατύπωσης είναι το σκι στις Άλπεις. Το άθλημα αυτό είναι πολύ διασκεδαστικό για όσους ξέρουν αλλά και πολύ προσοδοφόρο για όσους έχουν εξοπλισμό και άλλα είδη για το σκι «Olszewska and Roberts, 1989, Needham and Rollins, 2005».

Αναλύσεις στον τουριστικό χώρο παραθέτουν την εμφάνιση ενός νέου τύπου τουρίστα. Ο νέος αυτός τύπος έχει περισσότερο ελεύθερο χρόνο, μεγαλύτερη οικονομική ευχέρεια, καλύτερη πληροφόρηση και περισσότερα μέρη που τον

συμφέρει και ενδιαφέρεται να επισκεφτεί. Οι συνθήκες εργασίας επιβάλλουν στις διακοπές επιστροφή στη φύση και χαλάρωση «Godall and Asworth, 1985, Potthoff, 1991». Αυτοί που ζουν σε ένα αστικό περιβάλλον επιθυμούν ένα αγροτικό περιβάλλον για να διώξουν το άγχος και να χρησιμοποιήσουν τις διακοπές τους ακριβώς για το σκοπό που υπάρχουν. Αυτό οδηγεί πλήθος ανθρώπων να αναζητούν εμπειρίες στον αγροτικό χώρο «Middleton, 1982, Τσάρτας, 1989, Gannon, 1991, Keane, 1992, Pigram, 1993».

Ο τουρισμός κατηγοριοποιείται με βάση τους σκοπούς και τα κίνητρα των ατόμων που κάνουν τουρισμό, τις μορφές οργάνωσης- συμμετοχής, τα σχήματα συμπεριφοράς και την κοινωνικοοικονομική θέση των τουριστών και τον χωροχρόνο εκδήλωσης των τουριστικών δραστηριοτήτων. Υπάρχουν τρεις κατηγορίες τουρισμού, Στην πρώτη κατηγορία ανήκει ο τουρισμός διακοπών- αναψυχής, ο επαγγελματικός τουρισμός και ο ιαματικός τουρισμός. Στην δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται ο μαζικός, ο ατομικός και ο κοινωνικός τουρισμός, Στην Τρίτη και τελευταία κατηγορία εντάσσεται ο χειμερινός τουρισμός, ο θερινός τουρισμός, ο ορεινός τουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός και ο αγροτουρισμός «Κομίλης, 1986».

Στις μέρες μας, μια αρκετά διαδεδομένη και προσοδοφόρα μορφή εναλλακτικού τουρισμού είναι ο τουρισμός ορειβασίας, που ανήκει στην πιο πλατιά κατηγορία τουρισμού, στον τουρισμό περιπέτειας. Τη μορφή αυτού του τουρισμού τη δοκιμάζουν τα άτομα των πλουσίων οικογενειών. Επίσης η μορφή αυτή ανήκει στον τουρισμό περιπέτειας και οι κάτοικοι που έχουν φτιάξει ειδικά καταλύματα σε αυτές τις περιοχές έχουν αρκετά έσοδα από αυτόν τον τουρισμό. Βουνά, λίμνες, είναι μερικά από τα τοπία και μέρη που αξιολογούνται από τον τουρισμό περιπέτειας.

Μια και ο τουρισμός περιπέτειας είναι αρκετά διαδεδομένος, έχει δοθεί ορισμός γι' αυτόν που λέει ότι ο τουρισμός περιπέτειας είναι μια δραστηριότητα που γίνεται εκτός σπιτιού, σε ασυνήθιστα, εξωτικά και άγρια μέρη. Ο τουρισμός αυτός περιλαμβάνει:

- Ενθουσιασμό
- Πρόκληση και ανασφάλεια
- Ρίσκο
- Κίνδυνο και
- Κάνει τα άτομα να ξεφεύγουν «Beedie and Hundson, 2003, Page and Bentley and Walker, 2005».

Σε αυτό το σημείο καλό είναι να καταγραφεί ότι οι έρευνες που έχουν γίνει για την αναψυχή και τον τουρισμό έχουν ως κέντρο τον επισκέπτη ή αλλιώς τον ενδιαφερόμενο. Αυτό σημαίνει ότι όλοι όσοι προσπαθούν να φιλοξενήσουν τους επισκέπτες στον τόπο τους, προσπαθούν για το καλύτερο και ανεβάζουν το επίπεδο και την ποιότητα του τουρισμού, χωρίς τις περισσότερες φορές να το καταλαβαίνουν κίολας.

Ένα ακόμα στοιχείο επιρροής του τουρισμού είναι τα είδη αυτών των επισκεπτών. Οι επισκέπτες παλαιότερα δεν ήταν τόσο απαιτητικοί, αφού οι παροχές και οι δυνατότητες της διασκέδασης ήταν πολύ λιγότερες. Σήμερα τα πράγματα είναι τελείως διαφορετικά και φυσικά πιο έντονα και απαιτητικά.

Μιλώντας για παράγοντες επιρροής υπάρχουν κάποιοι ακόμα που επηρεάζουν τον τουρισμό. Έρευνες έχουν δείξει ότι αυτοί οι παράγοντες είναι ο καιρός, το κλίμα, η τεχνολογική εξέλιξη, τα αυτοκίνητα και γενικά η παρεμβολή του ανθρώπου στο περιβάλλον.

Πιο συγκεκριμένα ο καιρός είναι εκείνος που αρκετές φορές προδιαθέτει τα άτομα να πάνε ή να μην πάνε διακοπές, που με τη σειρά τους είναι συστατικό στοιχείο του τουρισμού. Ένας καλός καιρός κάνει τα άτομα να βγουν, να θέλουν να διασκεδάσουν, να πάνε διακοπές. Δεν είναι εξάλλου τυχαίο ότι ο τουρισμός αυξάνεται το καλοκαίρι. Από την άλλη μεριά είναι κάποιοι που και με άσχημο καιρό πάνε σε μέρη και κάνουν ταξίδια με αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα το χειμερινό σκι.

Το κλίμα κάθε περιοχής είναι ένας ακόμη παράγοντας που επηρεάζει τον τουρισμό. Τα άτομα μπορεί να θέλουν να κάνουν διακοπές είτε σε μέρη με πολλή ζέστη είτε με πολύ κρύο. Σίγουρα όμως δε θα προτιμούσαν ένα μέρος με ακραία καιρικά φαινόμενα όπως σχετικά πρόσφατα το τσουνάμι στην Ινδονησία που σίγουρα επηρέασε όσους σχεδίαζαν να κάνουν διακοπές εκεί.

Από τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο τουρισμός είναι πολλές φορές εποχιακή τάση.

Ο πολιτισμός, η κουλτούρα και η ιστορία κάθε τόπου είναι ένας ακόμα θετικός παράγοντας για τον τουρισμό. Αυτό μπορούμε εύκολα να το διαπιστώσουμε από μια απλή επίσκεψη σε ένα μουσείο ή αρχαιολογικό χώρο της Αθήνας ή της Κνωσού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες ή γενικά κατά τη διάρκεια της υψηλής τουριστικής κίνησης.

Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν τον τουρισμό και ως εκ τούτου τον ελεύθερο χρόνο, είναι η επικαιρότητα και οι εξωτερικοί παράγοντες. Ένα παράδειγμα των δύο αυτών παραγόντων είναι οι τρομοκρατικές επιθέσεις. Τα κράτη που πλήττονται από τέτοιες επιθέσεις ακόμη και πρόσκαιρα έχουν άμεσο αντίκτυπο στον τουρισμό τους με ματαιώσεις κρατήσεων. Είδαμε άλλωστε πρόσφατα την ανησυχία των παραγόντων του ελληνικού τουρισμού κατά τα γεγονότα τρομοκρατίας στο εμπορικό κέντρο 'The Mall' της Αθήνας λίγους μήνες πριν. Ένα ακόμα παράδειγμα είναι η πολιτική αστάθεια με πολύ πρόσφατη την εμφάνιση αυτού του φαινομένου την περυσινή σαιζόν με κατακόρυφη μείωση των κρατήσεων και τις πολλαπλές ακυρώσεις ώσπου να επέλθει η σχετική σταθερότητα μετά τις εκλογές.

Ένας ακόμη παράγοντας θετικής επιρροής ενός είδους τουρισμού είναι τα πανεπιστήμια, πανεπιστημιακός τουρισμός. Τα πανεπιστήμια φέρνουν ξένο συνάλλαγμα στις διάφορες περιοχές με δικαιολογία φυσικά τη μόρφωση. Αυτή η διατύπωση αφορά περισσότερο τα ξένα πανεπιστήμια, όμως και τα ελληνικά έχουν συμμετοχή σε αυτό. Πολλοί αντιδρούν με τη μεταφορά πανεπιστημίων ή τη συνένωση τους αφού κάτι τέτοιο θα μείωνε τα έσοδα των 'φοιτητικών' μαγαζιών καθώς και των ενοικιαστών σπιτιών και διαμερισμάτων στις περιοχές αυτές.

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι υπάρχει ένα εύρος επιρροών στα θέματα του τουρισμού που ταυτόχρονα συνδέονται και με τον ελεύθερο χρόνο. Υπάρχει ένας κύκλος επιρροών μεταξύ τουρισμού, ελεύθερου χρόνου και χρήματος, το οποίο

τελικά υποκινεί τα πάντα. Γεγονός παραμένει ωστόσο ότι ο τουρισμός είναι μια πολύ προσοδοφόρα τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο βιομηχανία ακόμη και μετά το ευρώ και τη μείωση των εσόδων από το συνάλλαγμα.

Ο παράγοντας κράτος στις βιομηχανίες του ελεύθερου χρόνου - τα κέρδη που επωμίζεται - τα μέτρα που λαμβάνει. Κάποιες δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, κυρίως τα αθλήματα και οι παραδοσιακές τέχνες, έχουν στηριχτεί σε μεγάλο βαθμό από την κυβέρνηση της Μεγάλης Βρετανίας και γενικά από πολλές κυβερνήσεις, στις ανεπτυγμένες κοινωνίες «Olszewska and Roberts, 1989».

Στις χώρες με μικτές οικονομίες ο δημόσιος τομέας, δηλαδή το κράτος είναι ανακατεμένο με τον ελεύθερο χρόνο με τρεις διαφορετικούς τρόπους. Αυτοί οι τρόποι είναι: για να ενθαρρύνει και να επιδοτήσει ορισμένες δραστηριότητες, να ελέγξει και να αποθαρρύνει ορισμένες άλλες και τέλος για να χρησιμοποιήσει άλλες δραστηριότητες ώστε να έχει πολιτικές και οικονομικές άκρες.

Δυο παραδείγματα επιδοτήσεων του κράτους είναι τα αθλήματα και οι τέχνες. Αυτές οι επιδοτήσεις φυσικά υπολογίζονται στα δημόσια έξοδα. Αυτό το κάνει για να προωθήσει αυτές τις δραστηριότητες. Από την άλλη μεριά όταν θέλει να ελέγξει και να αποθαρρύνει κάποιες δραστηριότητες, επιβάλλει βαριά φορολογία. Τέτοια παραδείγματα είναι τα καζίνο και το αλκοόλ. Μία από τις πιο διαδεδομένες μορφές ελέγχου του κράτους εφαρμόζεται στη Μεγ. Βρετανία και πρόκειται για τον έλεγχο των ωρών λειτουργίας των μπαρ.

Επίσης η βιομηχανία του ελεύθερου χρόνου όπως ο τουρισμός ή τα μεγάλα γεγονότα π.χ. ολυμπιακοί αγώνες, χρησιμοποιούνται από το κράτος για οικονομικούς και πολιτικούς λόγους. Το μέλλον αυτών των δραστηριοτήτων εξαρτάται από τις κινήσεις της κυβέρνησης.

Το κράτος εμπλέκεται στην επιδότηση, στην παροχή και στην προώθηση ορισμένων μορφών δραστηριοτήτων του ελεύθερου χρόνου για πολλούς λόγους. Πρωτίστως αυτοί οι λόγοι έχουν να κάνουν με τα οφέλη, τα οποία είναι περισσότερα για την κοινότητα, όταν κάποιος ασχολείται με αυτές τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου και οι οποίες είναι σημαντικές για τον καθένα που συμμετέχει ξεχωριστά. Για παράδειγμα η κοινότητα 'σώζει' χρήματα όταν σώζει ζωές ή μειώνοντας τις αρρώστιες, βελτιώνοντας την υγεία μέσα από την άσκηση. Μπορεί να 'σώσει' τις κοινωνικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες που ευημερούν, εάν οι ηλικιωμένοι ή τα άτομα με ειδικές ανάγκες μείνουν φυσικά και πνευματικά ενεργά μέσα από προγράμματα διασκέδασης. Μπορεί να σώσουμε σε οικονομικούς ή μη οικονομικούς όρους, αν, οι νέοι ειδικότερα, πειστούν να ασχολούνται με αβλαβείς δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου αντί να κάνουν βανδαλισμούς. Όλα τα παραπάνω δικαιολογούν τα έξοδα των δημοσίων πηγών σε ότι μπορεί να είναι 'προληπτικό φάρμακο' των υπηρεσιών του ελεύθερου χρόνου.

Τα παραπάνω αίτια εμπνέουν ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, όπως πισίνες κολύμβησης, εγκαταστάσεις για άσκηση των δραστηριοτήτων του ελεύθερου χρόνου, πάρκα, κέντρα νεολαίας, κέντρα για ηλικιωμένους και για άτομα με ειδικές ανάγκες, όπως και εγκαταστάσεις για τις τέχνες.

Άλλη περιοχή που εμπλέκεται το κράτος είναι η βιομηχανία του τουρισμού μέσω του οποίου δημιουργούνται θέσεις εργασίας και έρχεται ξένο συνάλλαγμα στη χώρα, όπως ειπώθηκε και παραπάνω.

Επομένως το κράτος εκμεταλλεύεται τον ελεύθερο χρόνο με πολλούς τρόπους και γι' αυτό το μέλλον ορισμένων δραστηριοτήτων του εξαρτάται από το πώς τις βλέπει η εκάστοτε κυβέρνηση και τι αποκομίζει από αυτές. Η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα του κρατικού ελέγχου έχει ορισμένες επιπτώσεις, όπως είναι λογικό, σε όλες αυτές τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου.

3.3 Δαπάνες για τον ελεύθερο χρόνο.

Δαπάνες για τις δραστηριότητες, τις υπηρεσίες και τα αγαθά του ελεύθερου χρόνου.

Στις σημερινές κοινωνίες δεν είναι παράδοξο που οι δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου εντάσσονται αυστηρά στο εμπορευματικό δίκτυο της κατανάλωσης, αφού ακόμα και ένας σύντομος περίπατος στην εξοχή απαιτεί να πληρώσει κανείς αρκετά λίτρα βενζίνης ή ένα εισιτήριο. Επομένως, από την πλευρά εκείνου που ξοδεύει ενέργεια και χρήμα, οι επιλογές του ελεύθερου χρόνου γίνονται αντικείμενο οικονομικού υπολογισμού.

Δαπάνες για αθλήματα και πακέτα διακοπών.

Τα αθλήματα δίνουν ευχαρίστηση στους καταναλωτές. Όταν όμως κάποιος παίρνει μέρος σε διάφορα αθλήματα, συνήθως υπάρχει ζήτηση για αθλητικές εγκαταστάσεις, αθλητικό εξοπλισμό, αθλητικά ρούχα και παπούτσια.

Για παράδειγμα, η απόφαση πολλών ανθρώπων να συμμετέχουν στο σκι, περιλαμβάνει την αγορά του πακέτου των διακοπών. Η έννοια του πακέτου είναι ότι αυτό που αγοράζεται είναι σύνθετα προϊόντα που περιλαμβάνουν διαφορετικά στοιχεία. Στην περίπτωση των διακοπών σκι, το πακέτο μπορεί να περιλαμβάνει αεροπορικό εισιτήριο προς τη χώρα που έχει θέρετρο για σκι, μεταφορά από το αεροδρόμιο στο θέρετρο και πίσω, φαγητό και στέγαση κατά τη διάρκεια των διακοπών, σχολή μαθημάτων σκι και ενοικίαση του απαραίτητου εξοπλισμού. Μερικά πακέτα μπορεί να περιλαμβάνουν όλα τα παραπάνω στοιχεία και άλλα ένα μέρος αυτών. Σε κάθε περίπτωση, όταν ο καταναλωτής παίρνει την απόφαση να αγοράσει ένα τέτοιο πακέτο για σκι, πληρώνει γι' αυτά τα σύνθετα προϊόντα. Παρ'όλα αυτά η τιμή αυτή δεν αποτελεί το συνολικό κόστος των διακοπών αφού ο καταναλωτής μπορεί να επιβαρυνθεί επιπλέον με πρόσθετα έξοδα κατά τη διάρκεια των διακοπών του.

Από την άλλη μεριά, η σύνθετη τιμή πληρωμής για ένα άθλημα μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε δυο τύπους κόστους για κάθε έναν συμμετέχων – μεταβλητές δαπάνες και σταθερές δαπάνες.

Οι μεταβλητές δαπάνες είναι:

- Αλλαγές εισόδων στις αθλητικές εγκαταστάσεις
- Δαπάνες ταξιδιού
- δαπάνες για την κατανάλωση φαγητού και ποτού, μίσθωση εξοπλισμού κλπ.
- χρονικές δαπάνες.

Αυτά τα κόστη συνήθως υφίσταται η συμμετοχή των ατόμων σε αθλήματα. Επίσης άλλες δαπάνες, σταθερές δαπάνες, εμφανίζονται ακανόνιστα και δε συσχετίζονται απαραίτητα με τις συγκεκριμένες πράξεις της συμμετοχής. Αυτές είναι:

- δίδακτρα μέλους και συνδρομής
- δαπάνες για εξοπλισμό, ένδυση, υπόδηση.

Τα αθλήματα μπορούν να θεωρηθούν είτε κανονικά, είτε αγαθά πολυτελείας. Το σίγουρο είναι ότι το ποσοστό συμμετοχής για όλα σχεδόν τα αθλήματα αυξάνεται ανάλογα με τα επίπεδα του εισοδήματος του συμμετέχοντα «Gratton and Taylor, 2000».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΠΩΣ ΕΡΓΑΣΤΗΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η έρευνα για τη παρούσα πτυχιακή εργασία έγινε μέσω ερωτηματολογίου. Σχηματίζοντας το ερωτηματολόγιο προσέθεσα ερωτήσεις πάνω στα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων προκειμένου να διαπιστώσω την επιρροή της ηλικίας, του φύλου, της οικογενειακής κατάστασης στον ελεύθερο χρόνο.

Έπειτα προσδιόρισα τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου διαχωρίζοντας τις σε καλλιτεχνικές, αθλητικές, δραστηριότητες αναψυχής, επιμορφωτικές δραστηριότητες και σε διακοπές για λόγους ευκολίας, ευανάγνωσης και ευχάριστης συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου.

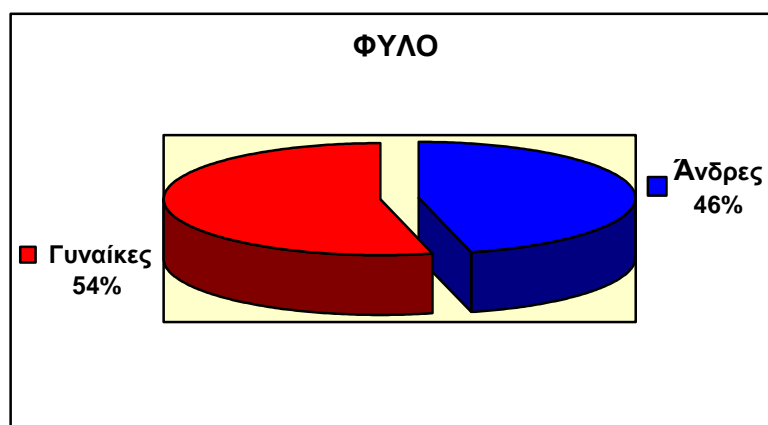
Τα ερωτηματολόγια αυτά δόθηκαν σε τυχαίο δείγμα 100 ατόμων τα οποία κατοικούν στο δήμο Χερσονήσου και συγκεκριμένα στο δημοτικό διαμέρισμα-έδρα που είναι ο Λιμένας Χερσονήσου με πληθυσμό 2.981 κατοίκους (σύμφωνα με την απογραφή του 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ - ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΑΝΑΛΥΣΗ - ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

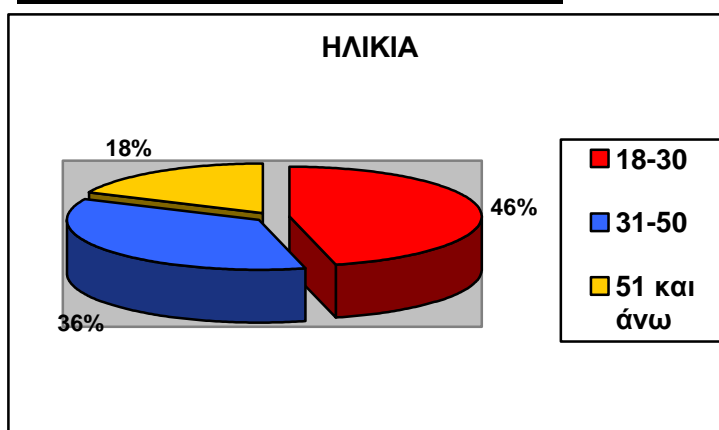
Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Σχήμα 1. Κατανομή του δείγματος κατά φύλο.

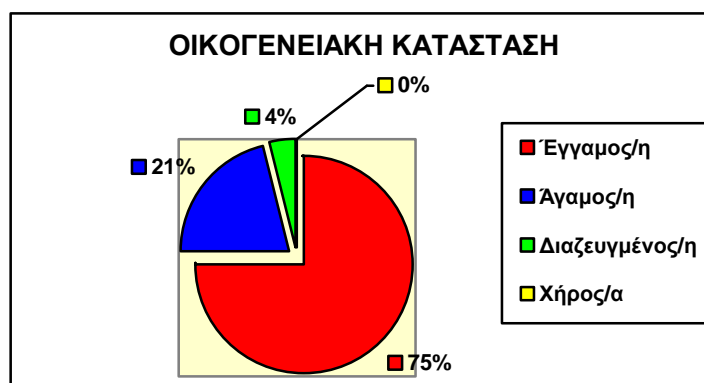
Το ποσοστό των αντρών που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ανέρχεται στο 46% ενώ το αντίστοιχο των γυναικών φτάνει το 54%. Κατά τη διανομή των ερωτηματολογίων έγινε προσπάθεια έτσι ώστε τα ποσοστά αντρών-γυναικών να μην έχουν μεγάλη απόκλιση μεταξύ τους πράγμα που επιτεύχθηκε εν μέρει και είναι θετικό για την έρευνα.

Σχήμα 2. Κατανομή δείγματος κατά ηλικία.

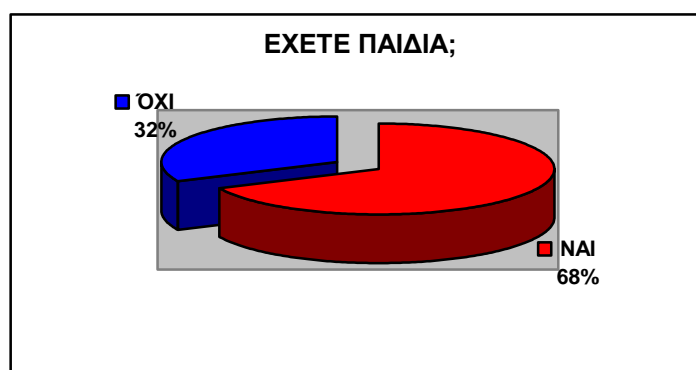
Στο σχήμα 2 απεικονίζονται οι ηλικίες των ερωτηθέντων σε τρεις κύριες κατηγορίες, οι οποίες είναι: των 18-30ετών, των 31-50ετών και των 51 ετών και άνω. Σύμφωνα με το σχήμα παρατηρούμε ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά κατέχουν οι ηλικίες μεταξύ 18 και 30 ετών και μεταξύ 31 και 50 ετών, με την κατηγορία των 18-30 να έχει το προβάδισμα.

Σχήμα 3. Κατανομή του δείγματος κατά οικογενειακή κατάσταση.

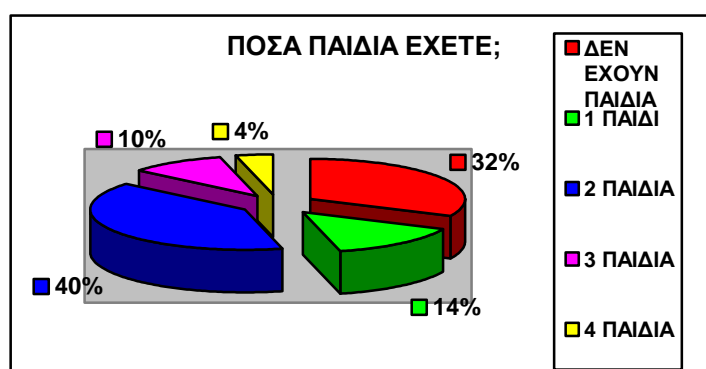

Στο σχήμα 3 παρουσιάζεται η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων. Βάση αυτού λοιπόν το 75% είναι παντρεμένοι, το 21% είναι ελεύθεροι, το 4% είναι διαζευγμένοι ενώ είναι μηδενικό το ποσοστό των χήρων.

Σχήμα 4. Κατανομή του δείγματος κατά την ύπαρξη παιδιών.

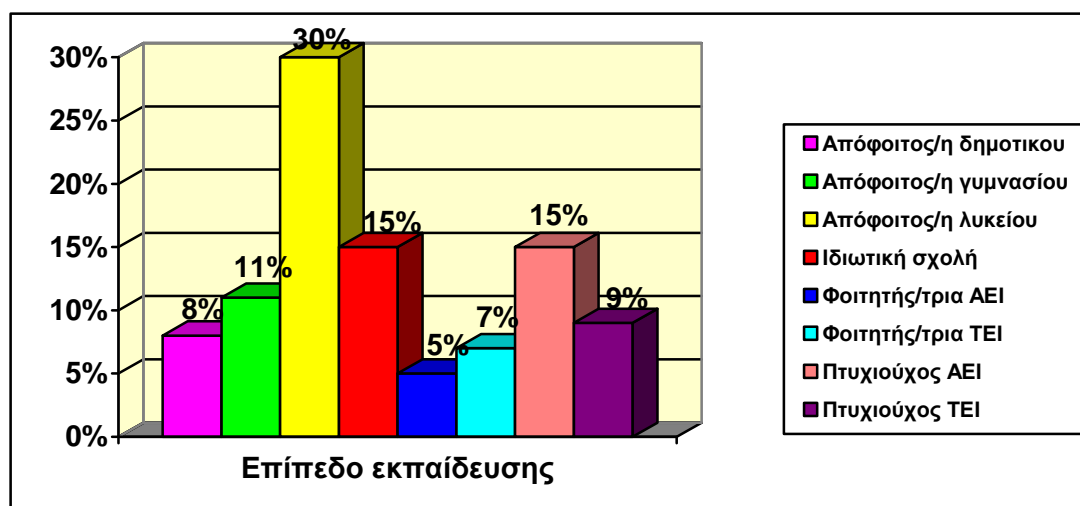
Σχήμα 5. Κατανομή του δείγματος κατά τον αριθμό των παιδιών.

Το ποσοστό των ατόμων που έχουν παιδιά βάση του σχήματος 4 είναι 68%, ενώ το ποσοστό εκείνων που δεν έχουν ακόμα ή δεν σκοπεύουν να κάνουν παιδιά είναι 32%. Το 32% και από το σχήμα 5 δεν έχουν παιδιά ενώ από το 68% αυτών που έχουν παιδιά, το 14% έχουν μόνο 1 παιδί, το 40% έχουν 2 παιδιά, το 10% έχουν 3 παιδιά

ενώ μόλις το 4% έχουν αποκτήσει 4 παιδιά. Από τα δεδομένα αυτά κατανοούμε ότι οι περισσότεροι προτιμούν να αποκτήσουν μέχρι 2 παιδιά ενώ αρκετά μικρό είναι το ποσοστό εκείνων που έχουν από 3 παιδιά και πάνω.

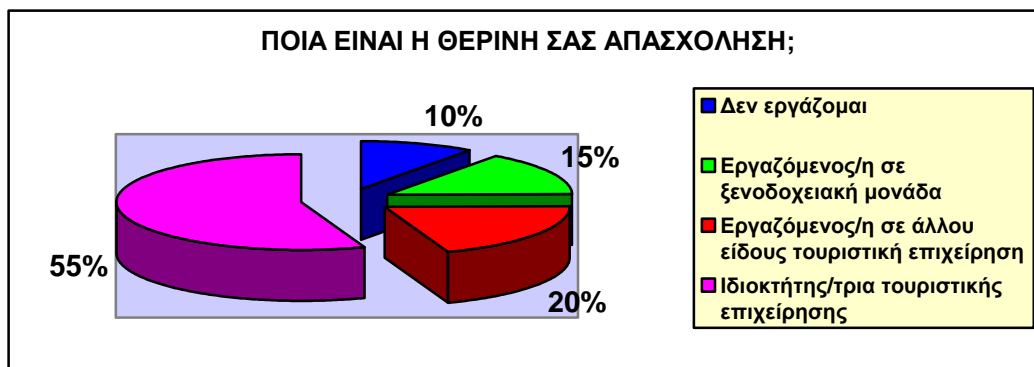
Σχήμα 6. Κατανομή του δείγματος κατά επίπεδο εκπαίδευσης.

Το επίπεδο εκπαίδευσης είναι από τα δημογραφικά στοιχεία που παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο σε πολλούς τομείς της ζωής μας. Ένας από τους σημαντικούς αυτούς τομείς είναι ο τρόπος που διασκεδάζουμε, καθώς επίσης και ο τρόπος ή οι τρόποι που δαπανάμε τον ελεύθερο χρόνο μας. Τα ποσοστά που προέκυψαν λοιπόν για τα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης είναι: 8% απόφοιτοι δημοτικού, 11% απόφοιτοι γυμνασίου, 30% απόφοιτοι λυκείου, 15% απόφοιτοι ιδιωτικής σχολής, 5% φοιτητές ΑΕΙ, 7% φοιτητές ΤΕΙ, 15% πτυχιούχοι ΑΕΙ και τέλος το 9% είναι πτυχιούχοι ΤΕΙ.

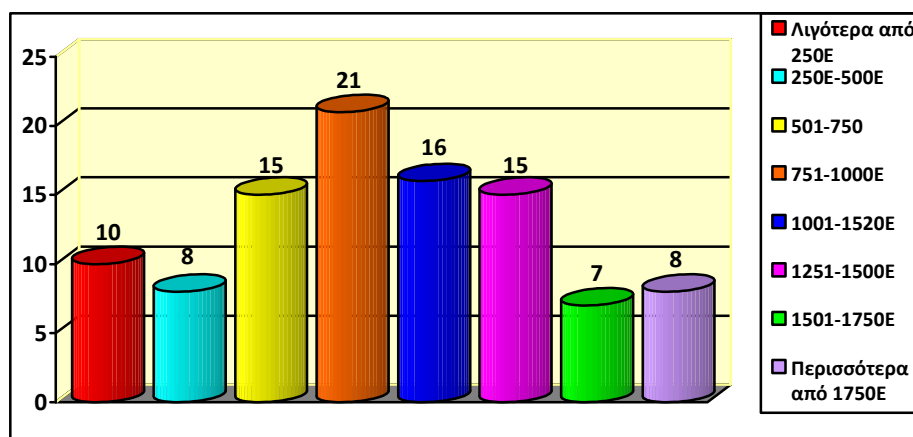
Τα στοιχεία του δείγματος δείχνουν ότι το δείγμα απαρτίζεται από άτομα, τα οποία έχουν διαφορετικά επίπεδα μόρφωσης, πράγμα καλό για την έρευνα. Τα αποτελέσματα επιλέχθηκαν να είναι έτσι αφού η έρευνα μας δεν αφορά μόνο άτομα κάποιου συγκεκριμένου επιπέδου μόρφωσης. Επίσης προτιμήθηκε το ποσοστό των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα να μην είναι μεγάλο γιατί οι φοιτητές δεν αποτελούν καλό δείγμα για την παρούσα εργασία, αφού συνήθως δεν εργάζονται, ούτε έχουν παιδιά, αλλά και ο τρόπος που περνάνε τον ελεύθερο χρόνο τους δεν είναι αντιπροσωπευτικός, αφού η φοιτητική ζωή δεν είναι, συνήθως, ίδια με την καθημερινότητα ενός εργαζομένου, άνεργου ή παντρεμένου.

Σχήμα 7. Κατανομή του δείγματος κατά το είδος της θερινής απασχόλησης.

Άλλη μια εστία επιρροής για τους τομείς της ζωής είναι εκτός του επίπεδου εκπαίδευσης και η απασχόληση. Τα στοιχεία λοιπόν που προέκυψαν γι' αυτήν φαίνονται στο σχήμα 7 παραπάνω. Βάση αυτού το 55% των ερωτηθέντων έχουν δική τους τουριστικού τύπου επιχείρηση, το 15% είναι εργαζόμενοι σε ξενοδοχειακή μονάδα, το 20% εργάζεται σε κάποιου άλλου είδους τουριστική επιχείρηση ενώ το υπόλοιπο 10% δεν εργάζεται πουθενά.

Σχήμα 8. Κατανομή του δείγματος κατά μηνιαίο ατομικό εισόδημα.

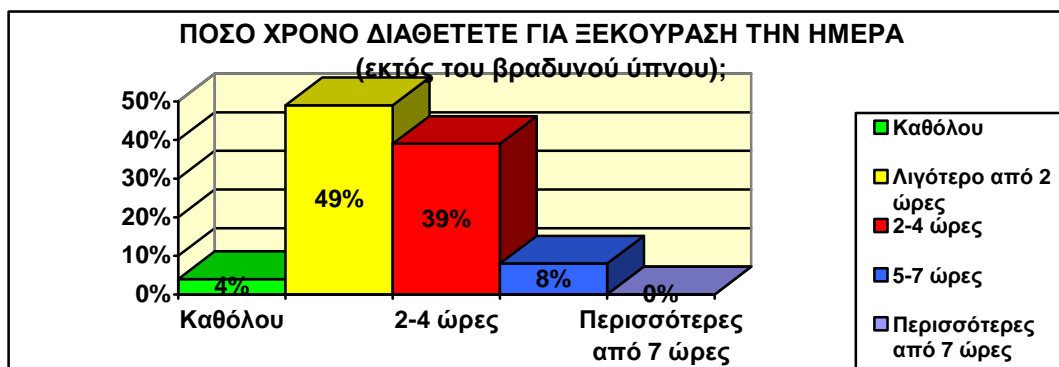
Στο σχήμα 8 αποτυπώνονται οι κατηγορίες ατομικών εισοδημάτων, που είναι πολύ σημαντικός παράγοντας τόσο για τη διασκέδαση όσο και για πολλούς τομείς της ζωής. Τα ποσοστά που προέκυψαν είναι τα εξής: 10% διαθέτει λιγότερα από 250€το μήνα, το 8% διαθέτει μεταξύ 250 και 500€ενώ το ίδιο ποσοστό διαθέτει περισσότερα από 1750€το μήνα. Το 15% έχει εισόδημα μεταξύ 501 και 750€, το ίδιο ποσοστό έχει μεταξύ 1251 και 1500€, επίσης ένα κοντινό ποσοστό (16%) διαθέτει μεταξύ 1001 και 1250€. Το 21% έχει μηνιαίο ατομικό εισόδημα μεταξύ 751 και 1000€, ενώ το 7% έχει μηνιαίο ατομικό εισόδημα μεταξύ 1501 και 1750€.

Από τα παραπάνω βλέπουμε πως υπάρχει αρκετά αντιπροσωπευτικό δείγμα από όλες τις κατηγορίες των εισοδημάτων, πράγμα που θα μας βοηθήσει στην βαθύτερη ανάλυση των στοιχείων και των αποτελεσμάτων τους. Πάντως το

δείγμα είναι ίσως πιο εύπορο σε σχέση με τη σημερινή οικονομική κατάσταση των ατόμων.

B. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ & ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Σχήμα 9. Κατανομή του δείγματος κατά τον καθημερινό χρόνο ξεκούρασης.

Τόσο στην καθημερινή ζωή, όσο και στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, οι ώρες ξεκούρασης είναι πάρα πολύ σημαντικές. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν το 49% των ερωτηθέντων έχει λιγότερες από 2 ώρες την ημέρα για ξεκούραση, το 39% διαθέτει 2 με 4 ώρες την ημέρα για ξεκούραση. Μικρότερα είναι τα ποσοστά που είτε δεν ξεκουράζονται καθόλου μέσα στη μέρα είτε ξεκουράζονται περισσότερες από 5 ώρες. Πιο συγκεκριμένα το 4% δεν ξεκουράζεται καθόλου μέσα στην ημέρα ενώ το 8% διαθέτει 5 με 7 ώρες την ημέρα για ξεκούραση. Ακόμα το ποσοστό εκείνων που ξεκουράζονται πάνω από 7 ώρες είναι μηδενικό.

Τα δεδομένα που προέκυψαν δείχνουν ότι τα άτομα δεν έχουν αρκετό χρόνο την ημέρα για ξεκούραση και αυτό ίσως να οφείλεται στις πολλές ώρες εργασίας ή σε άλλους παράγοντες.

Σχήμα 10. Κατανομή του δείγματος κατά τη συμμετοχή των ατόμων σε πολιτιστικές εκδηλώσεις του δήμου.

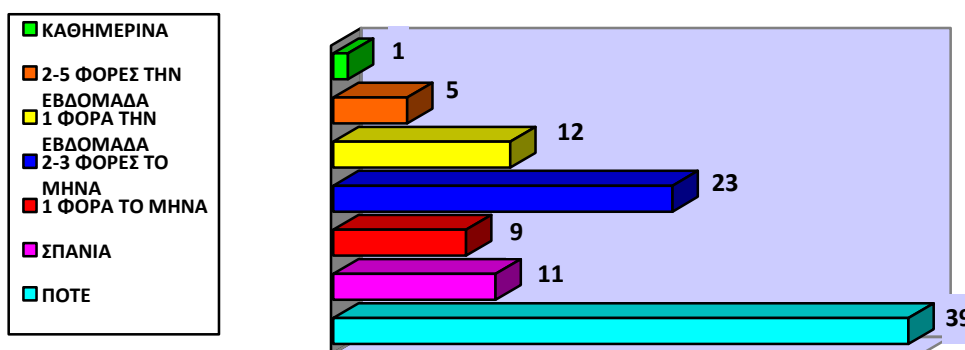

Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο στη διασκέδαση των ατόμων είναι οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, χωρίς βέβαια αυτό να είναι απόλυτο. Βλέπουμε όμως ότι τα περισσότερα άτομα του δείγματος (65%) δεν παρακολουθούν πολιτιστικές εκδηλώσεις της περιοχής τους, ενώ το (35%) παρακολουθεί τέτοιου είδους εκδηλώσεις. Αυτό μπορεί να συμβαίνει γιατί δεν προτιμούν αυτόν τον τρόπο διασκέδασης στον ελεύθερο χρόνο τους.

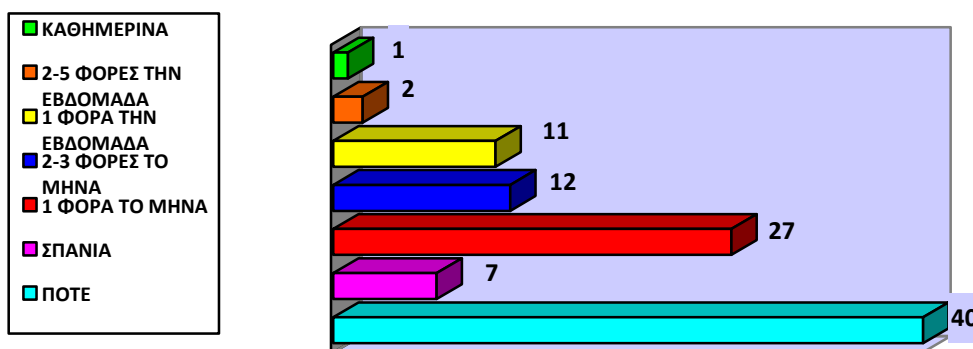
ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΜΕ ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΣΧΟΛΕΙΣΤΕ;

1. ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

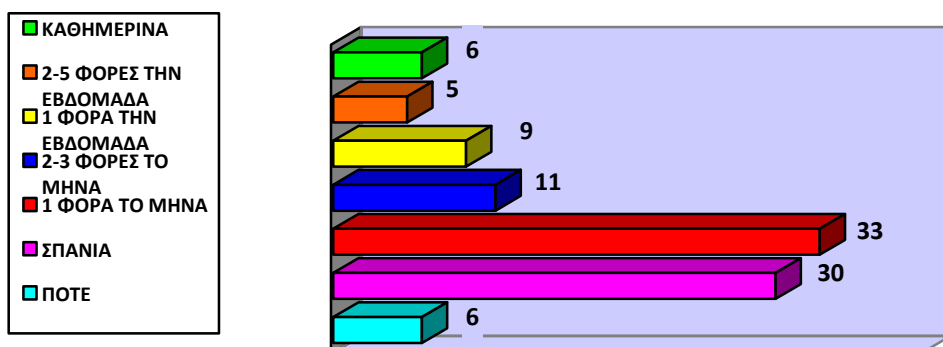
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

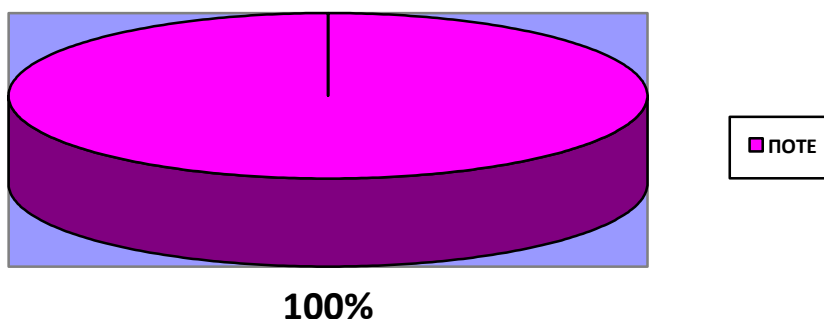
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΧΟΡΟ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗ ΓΛΥΠΤΙΚΗ

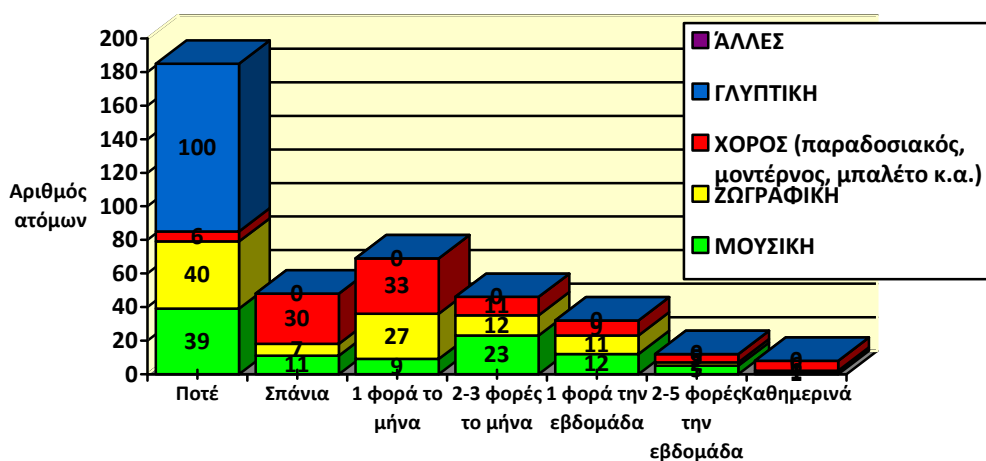

	Ποτέ	Σπάνια	1 φορά το μήνα	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδομάδα	2-5 φορές την εβδομάδα	Καθημερινά
ΜΟΥΣΙΚΗ	39	11	9	23	12	5	1
ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ	40	7	27	12	11	2	1
ΧΟΡΟΣ (παραδοσιακός, μοντέρνος, μπαλέτο κ.α.)	6	30	33	11	9	5	6
ΓΛΥΠΤΙΚΗ	100	0	0	0	0	0	0

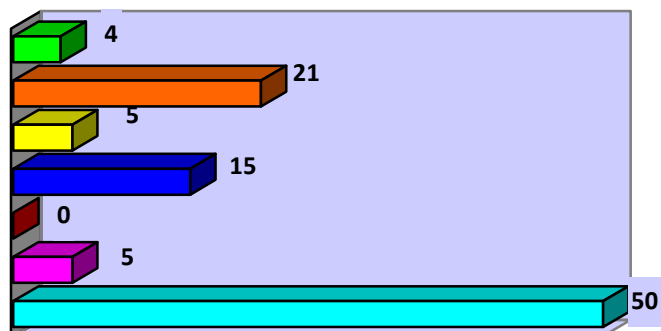
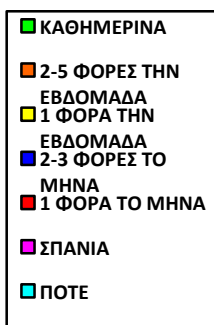
ΑΛΛΕΣ	-	-	-	-	-	-	-
-------	---	---	---	---	---	---	---

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα τη μεγαλύτερη συχνότητα ενασχόλησης με καλλιτεχνική δραστηριότητα κατέχει ο χορός, σε καθημερινή βάση, σε όποια μορφή κι αν είναι με ποσοστό 6% και ακολουθούν η μουσική και η ζωγραφική με όμοιο ποσοστό 1%. Ακολουθούν με συχνότητα ενασχόλησης 2-5 φορές την εβδομάδα η μουσική και ο χορός σε ποσοστό 5% και σε μικρότερο ποσοστό 2% η ζωγραφική. Μία φορά την εβδομάδα ασχολούνται οι ερωτηθέντες με τη μουσική σε ποσοστό 12%, με τη ζωγραφική το 11% και με το χορό το 9%. 2-3 φορές μηνιαίως ασχολείται το 23% με τη μουσική, το 12% με τη ζωγραφική κι ένα 11% με το χορό. Μόλις μία φορά το μήνα ασχολείται το 33% με το χορό, το 27% με τη ζωγραφική και το 9% με τη μουσική. Σπάνια, απάντησε πως ασχολείται το 30% με το χορό, το 11% με τη μουσική και το 7% με τη ζωγραφική. Ποτέ, δήλωσε το 100% των ερωτηθέντων πως ασχολείται με τη γλυπτική, το 40% με τη ζωγραφική, το 39% με τη μουσική και το 6% με το χορό.

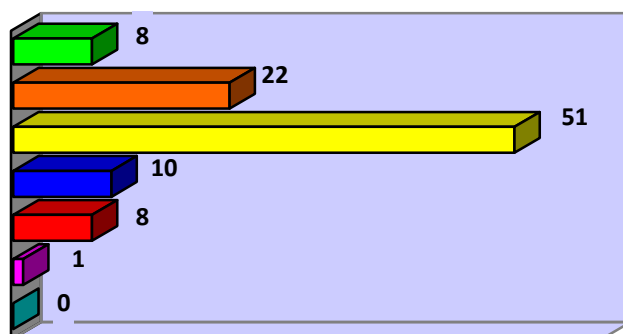
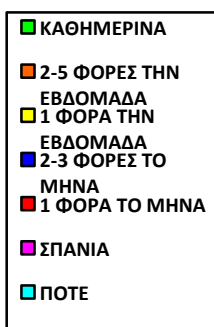

2. ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

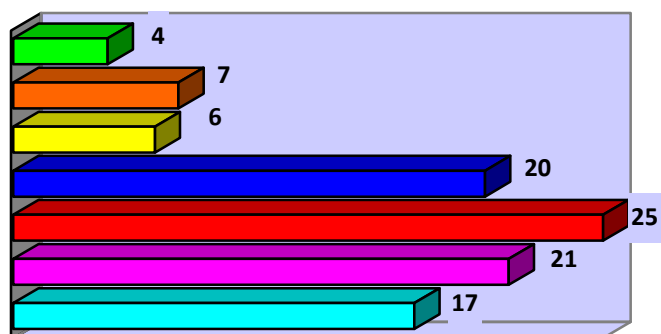
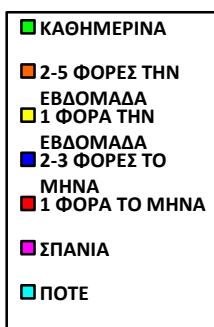
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ ΣΕ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΠΑΤΩΝ

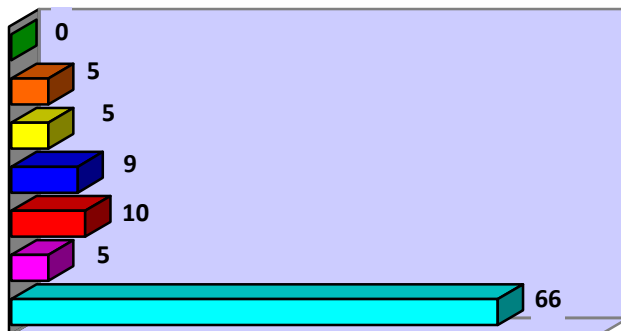

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΤΖΟΚΙΝΓΚ

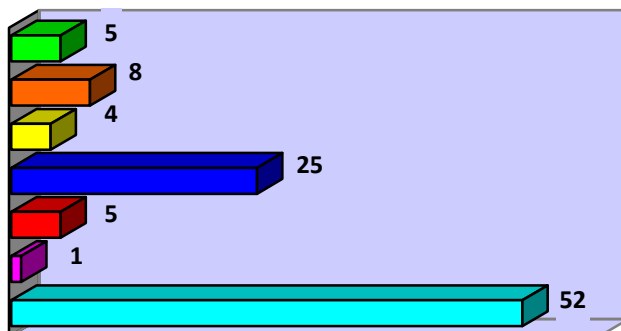
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΠΟΔΗΛΑΣΙΑΣ

- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- ΣΠΑΝΙΑ
- ΠΟΤΕ

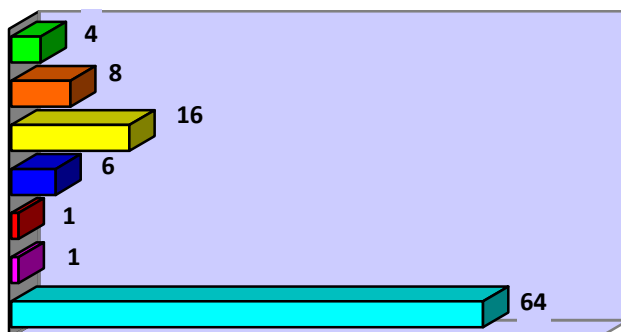
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ

- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- ΣΠΑΝΙΑ
- ΠΟΤΕ

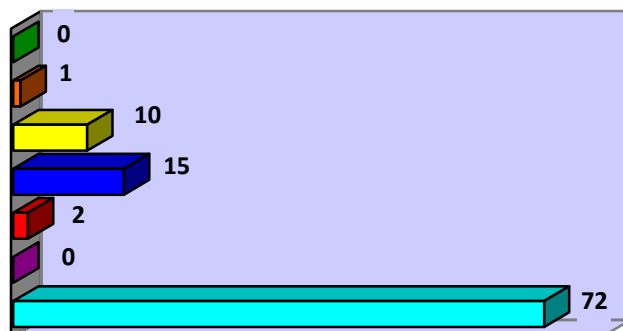
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΜΠΑΣΚΕΤ

- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- ΣΠΑΝΙΑ
- ΠΟΤΕ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΒΟΛΛΕ'Ι

- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- ΣΠΑΝΙΑ
- ΠΟΤΕ

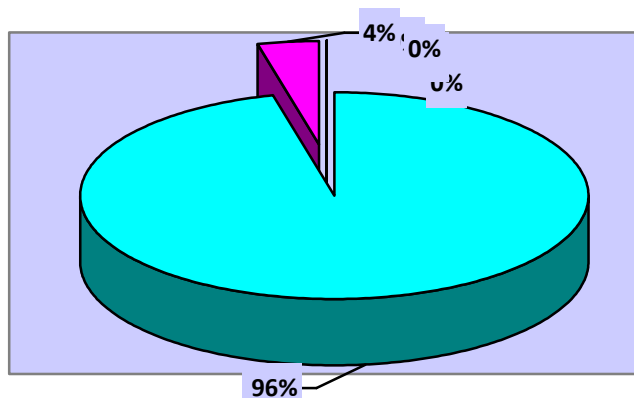
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΤΕΝΝΙΣ

- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- ΣΠΑΝΙΑ
- ΠΟΤΕ

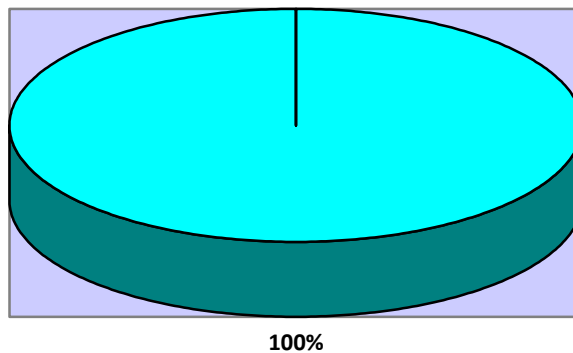
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΠΙΝΓΚ-ΠΟΝΓΚ

- ΠΟΤΕ
- ΣΠΑΝΙΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ

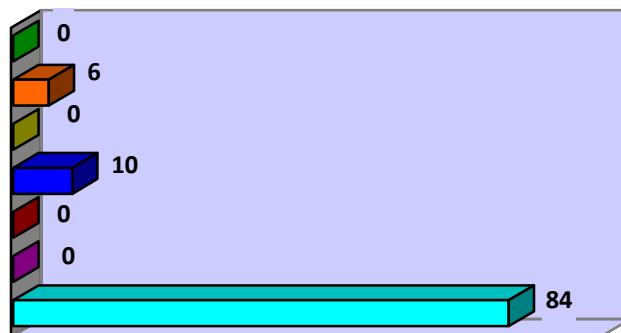
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΣΤΙΒΟ

- ΠΟΤΕ
- ΣΠΑΝΙΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- ΣΠΑΝΙΑ
- ΠΟΤΕ

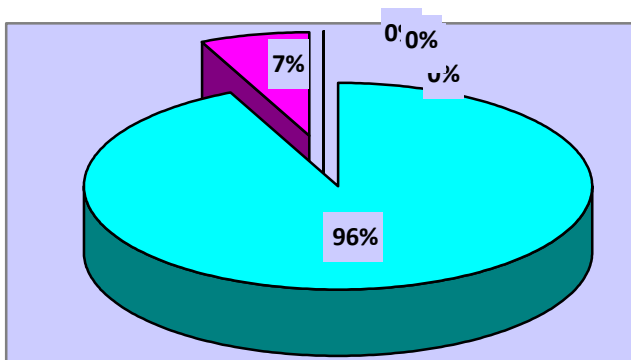
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΛΥΜΒΗΣΗ

- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- ΣΠΑΝΙΑ
- ΠΟΤΕ

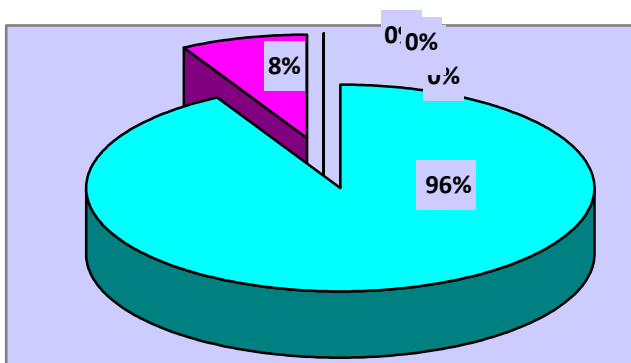
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΕΙΒΑΣΙΑ

- ΠΟΤΕ
- ΣΠΑΝΙΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ

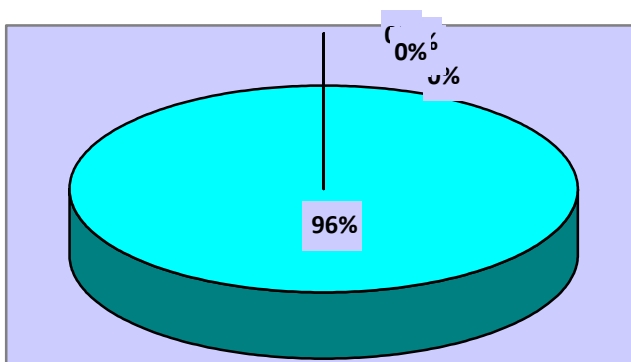
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΣΚΙ

- ΠΟΤΕ
- ΣΠΑΝΙΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΙΣΤΙΟΠΛΟΪΑ

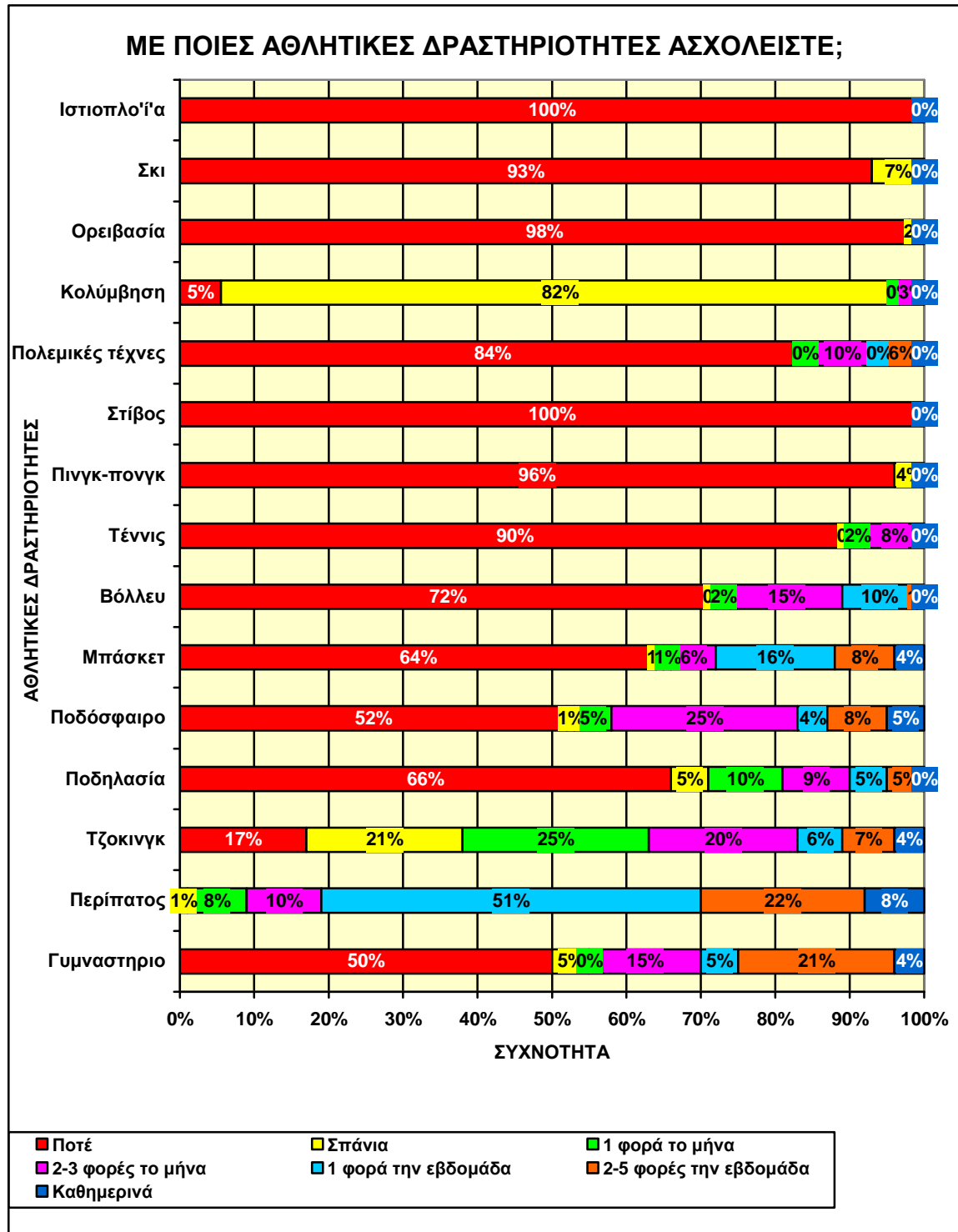
- ΠΟΤΕ
- ΣΠΑΝΙΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ

	Ποτέ	Σπάνια	1 φορά το μήνα	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδομάδα	2-5 φορές την εβδομάδα	Καθημερινά
Ιστιοπλοΐα	100	0	0	0	0	0	0
Σκι	93	7	0	0	0	0	0
Ορειβασία	93	7	0	0	0	0	0
Κολύμβηση	5	82	0	3	0	0	0
Πολεμικές Τέχνες	84	0	0	10	0	6	0
Στίβος	100	0	0	0	0	0	0
Πινγκ-πονγκ	96	4	0	0	0	0	0
Τέννις	90	0	2	8	0	0	0
Βόλεϊ	72	0	2	15	10	1	0
Μπάσκετ	64	1	1	6	16	8	4
Ποδόσφαιρο	52	1	5	25	4	8	5
Ποδηλασία	66	5	10	9	5	5	0
Τζόκινγκ	17	21	25	20	6	7	4
Περίπατος	0	1	8	10	51	22	8
Γυμναστήριο	50	5	0	15	5	21	4

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου, τη μεγαλύτερη συμμετοχή σε αθλητική δραστηριότητα κατέχει ο περίπατος με ποσοστό συμμετοχής σε καθημερινή βάση 8% και ακολουθούν η κολύμβηση και το ποδόσφαιρο με ποσοστό 5% κι έπειτα το μπάσκετ, το τζόκινγκ και το γυμναστήριο με ποσοστό 4%. Τα υπόλοιπα αθλήματα έχουν μηδενικό ποσοστό συμμετοχής σε καθημερινή βάση. Με συχνότητα 2-5 φορές την εβδομάδα δραστηριοποιείται το 22% με τον περίπατο, το 21% με το γυμναστήριο, το 20% με την κολύμβηση κι ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά το ποδόσφαιρο και το μπάσκετ με 8%, το τζόκινγκ με 7%, οι πολεμικές τέχνες με 6%, η ποδηλασία με 5% και το βόλεϊ με 1%, ενώ τα υπόλοιπα αθλήματα δεν παρουσιάζουν συμμετέχοντες σε αυτή τη συχνότητα. Με συχνότητα 1 φορά την εβδομάδα ασχολείται το 51% με τον περίπατο, το 21% με την κολύμβηση, το 16% με το μπάσκετ, το 10% με το βόλεϊ και ακολουθούν το τζόκινγκ με ποσοστό 6%, η ποδηλασία και το γυμναστήριο με 5% και το ποδόσφαιρο με 4% ενώ είναι μηδενικές οι υπόλοιπες συμμετοχές για αυτή τη συχνότητα. Με συχνότητα 2-3 φορές το μήνα ασχολείται το 25% με το ποδόσφαιρο, το 20% με το τζόκινγκ, το 19% με την κολύμβηση, το 15% με το βόλεϊ και το γυμναστήριο, το 10% με τον περίπατο και τις πολεμικές τέχνες, το 9% με την ποδηλασία, το 8% με το τέννις και το 6% με το μπάσκετ ενώ τα άλλα αθλήματα παρουσιάζουν μηδενική συμμετοχή σε αυτή τη συχνότητα. Με συχνότητα 1 φορά το μήνα ασχολείται το 25% με το τζόκινγκ, το 10% με τις πολεμικές τέχνες, το 9% με την κολύμβηση, το 8% με τον περίπατο, το 5% με το ποδόσφαιρο, το 2% με το τέννις και το βόλεϊ, το 1% με το μπάσκετ, ενώ τα υπόλοιπα αθλήματα δεν παρουσιάζουν συμμετέχοντες σε αυτή τη συχνότητα. Σπάνια ασχολείται το 21% με την κολύμβηση και το τζόκινγκ, το 7% με το σκι και την ορειβασία, το 5% με την ποδηλασία και το γυμναστήριο, το 4% με το πινγκ-πονγκ και το 1% με το μπάσκετ, το ποδόσφαιρο και τον περίπατο ενώ είναι μηδενικές οι υπόλοιπες συμμετοχές για αυτή τη συχνότητα. Ποτέ δεν ασχολείται το 100% (μηδενική συμμετοχή) με την ιστιοπλοΐα και τον στίβο,

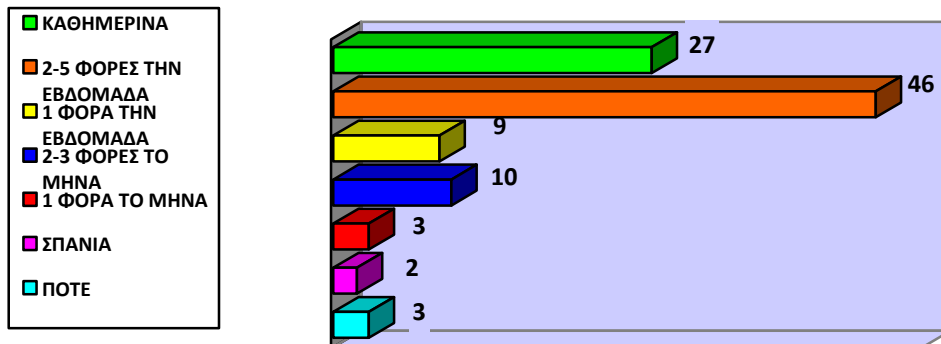
το 96% με το πινγκ-πονγκ, το 93% με το σκι και την ορειβασία, το 90% με το τέννις, το 84% με τις πολεμικές τέχνες, το 72% με το βόλλει, το 66% με την ποδηλασία, το 64% με το μπάσκετ, το 52% με το ποδόσφαιρο, το 50% με το γυμναστήριο, το 17% με το τζόκινγκ, το 5% με την κολύμβηση και το 0% με τον περίπατο.

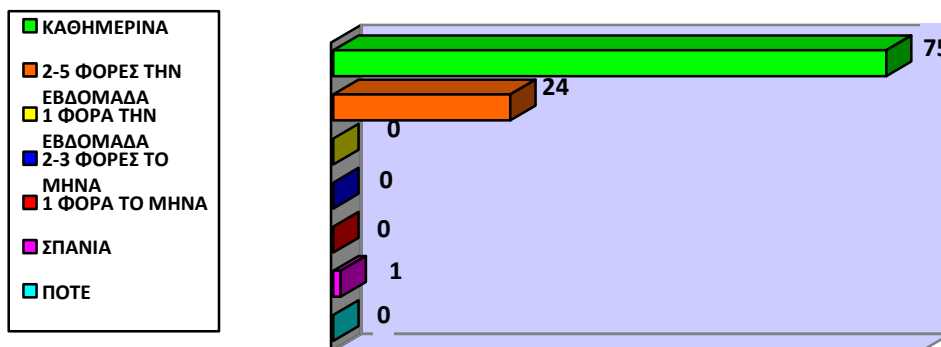

3. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΨΥΧΗΣ

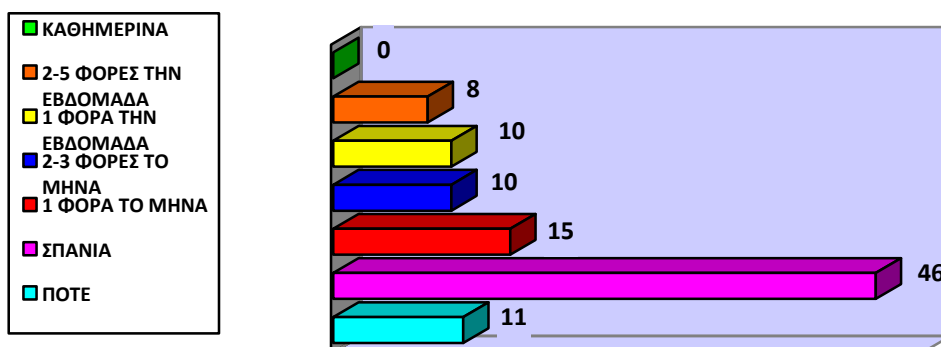
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΑΚΡΟΑΣΗΣ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

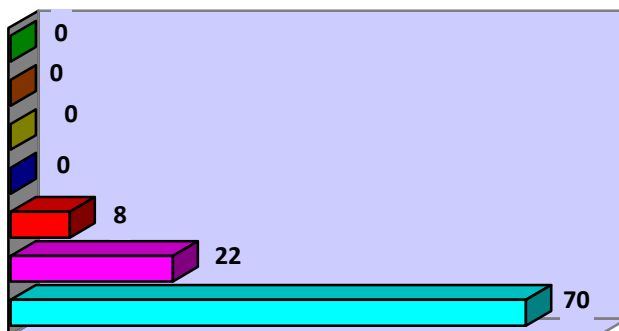

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ ΣΕ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ ΣΕ ΘΕΑΤΡΟ

- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- ΣΠΑΝΙΑ
- ΠΟΤΕ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΣΥΝΑΥΛΙΩΝ

- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- ΣΠΑΝΙΑ
- ΠΟΤΕ

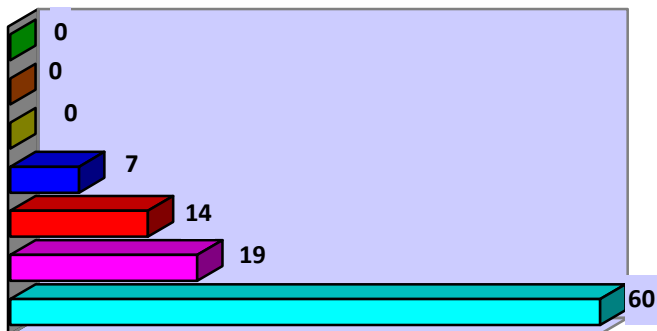
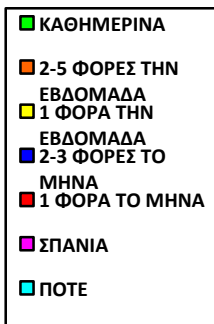

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ ΣΕ ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

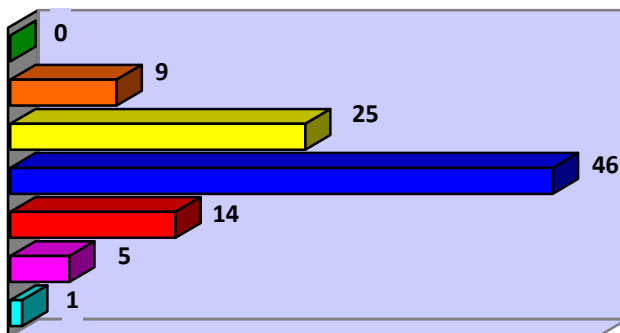
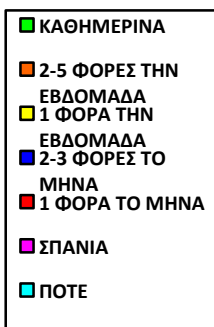
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
- 2-5 ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
- 2-3 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ
- 1 ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
- ΣΠΑΝΙΑ
- ΠΟΤΕ

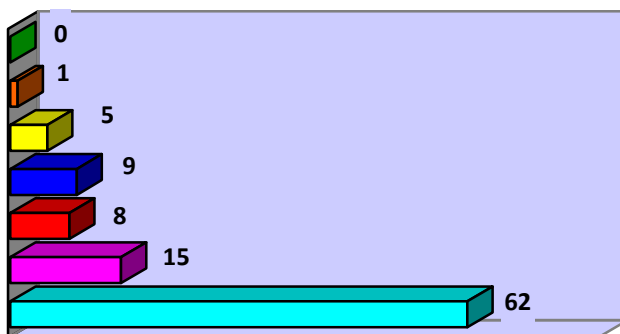
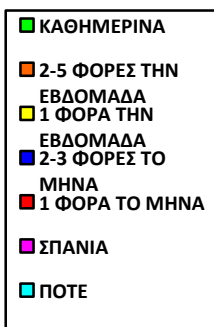
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

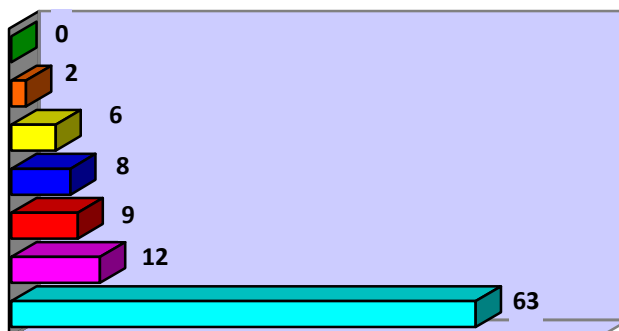
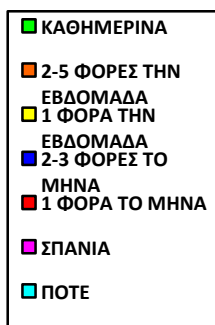
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΚΔΡΟΜΩΝ

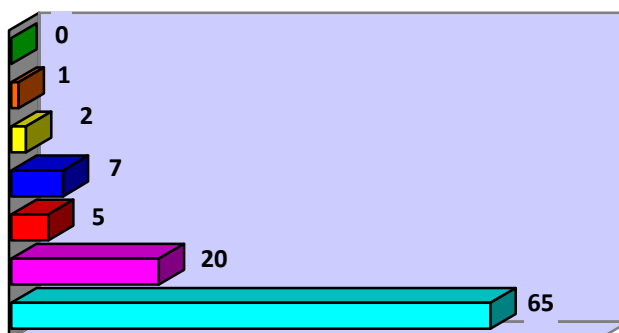
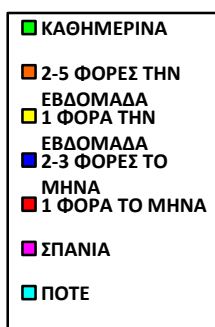
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΨΑΡΕΜΑΤΟΣ

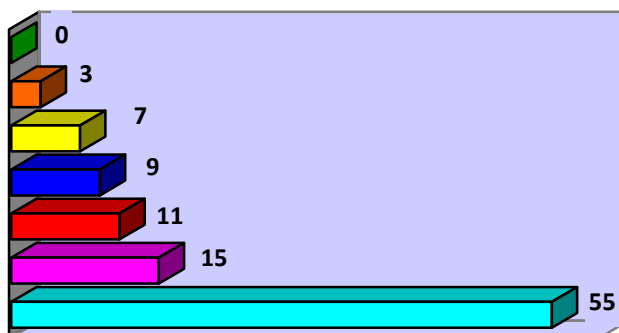
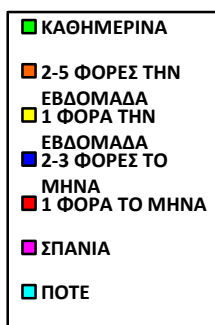
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΚΥΝΗΓΙΟΥ

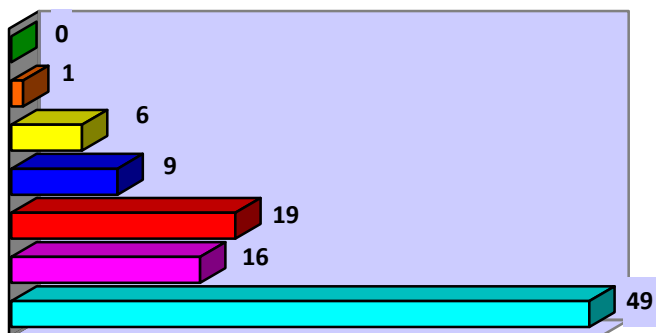
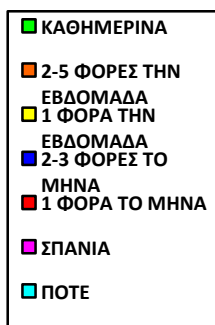
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ EXTREME SPORTS

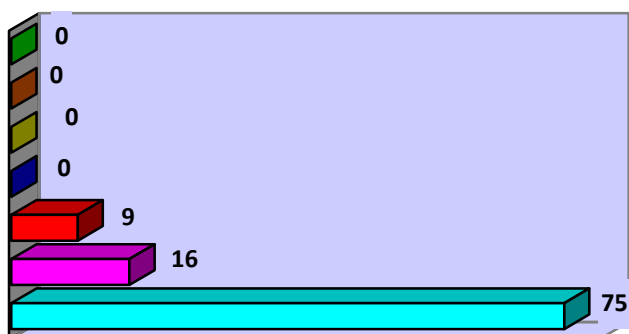
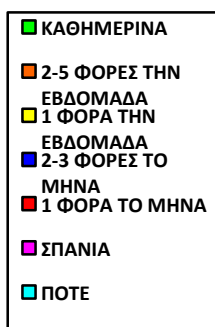
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΜΠΙΛΙΑΡΔΟ

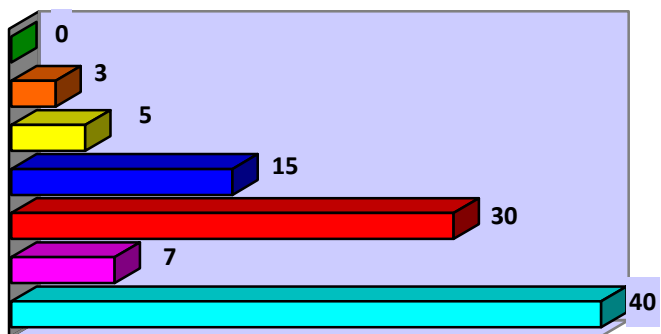
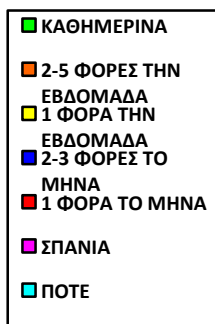
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΣΚΑΚΙ-ΤΑΒΛΙ

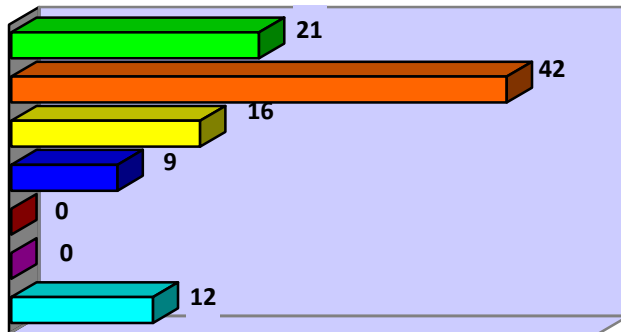
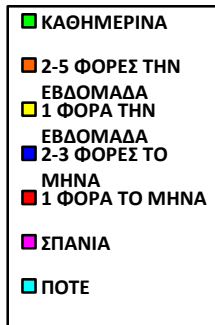
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΒΕΛΑΚΙΑ

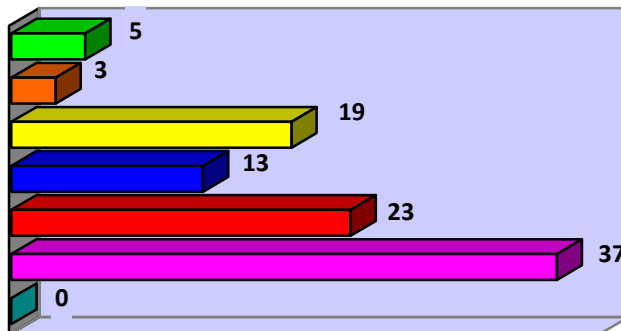
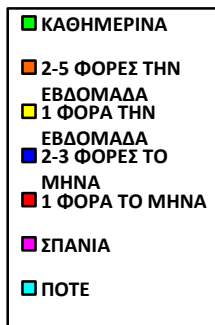
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

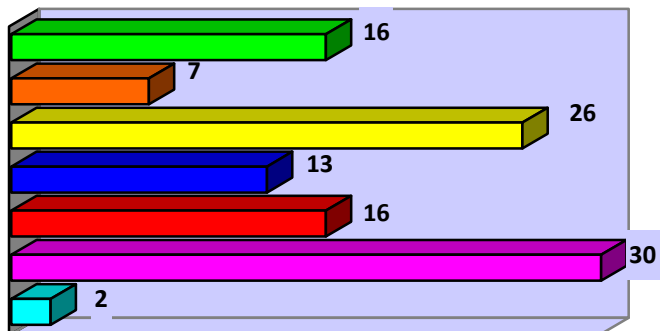
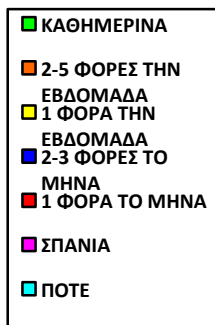
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ VIDEO/PC GAMES

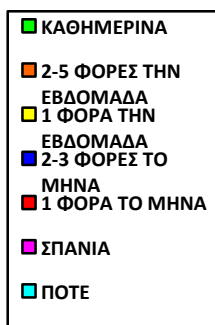
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΔΙΑΒΑΣΜΑΤΟΣ ΛΟΓ.ΒΙΒΛΙΩΝ

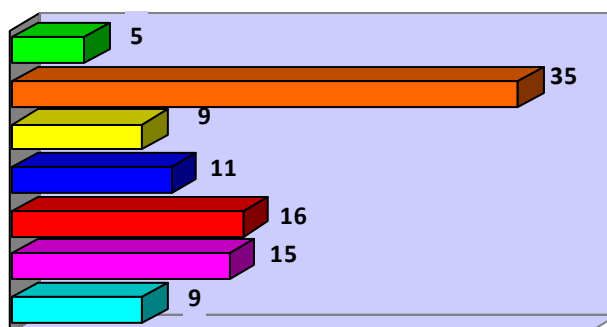
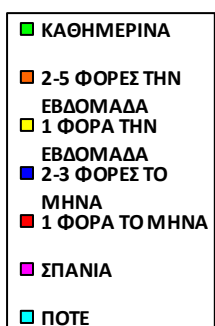
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ/ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ

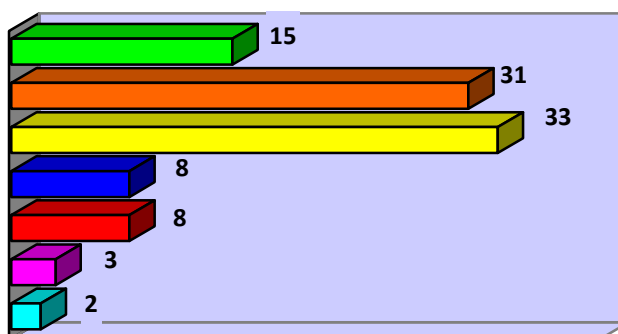
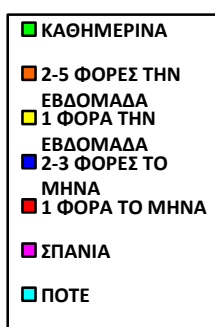
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΧΡΟΝΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ & ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

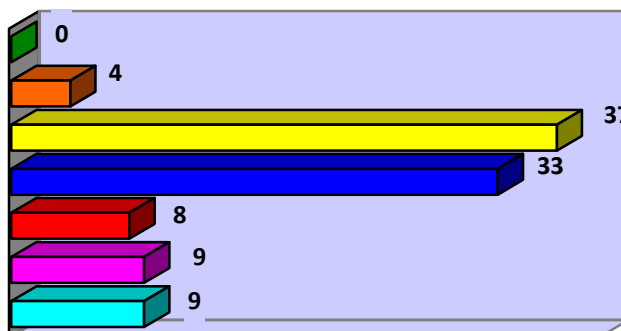
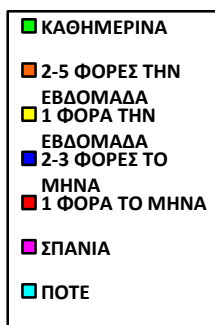
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ

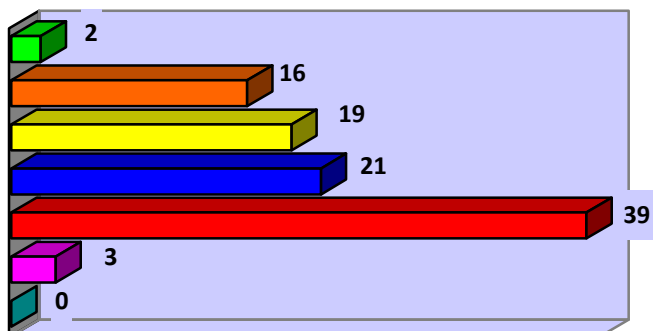
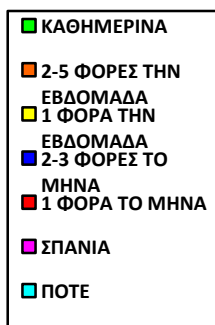
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ ΣΕ ΚΑΦΕΤΕΡΙΕΣ

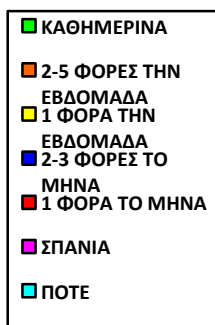
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ ΣΕ ΝΥΧΤΕΡΙΝΑ ΚΕΝΤΡΑ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΞΟΔΟΥ ΓΙΑ ΨΩΝΙΑ/ΒΟΛΤΑ ΣΤΑ ΜΑΓΑΖΙΑ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ ΜΕ ΦΙΛΟΥΣ

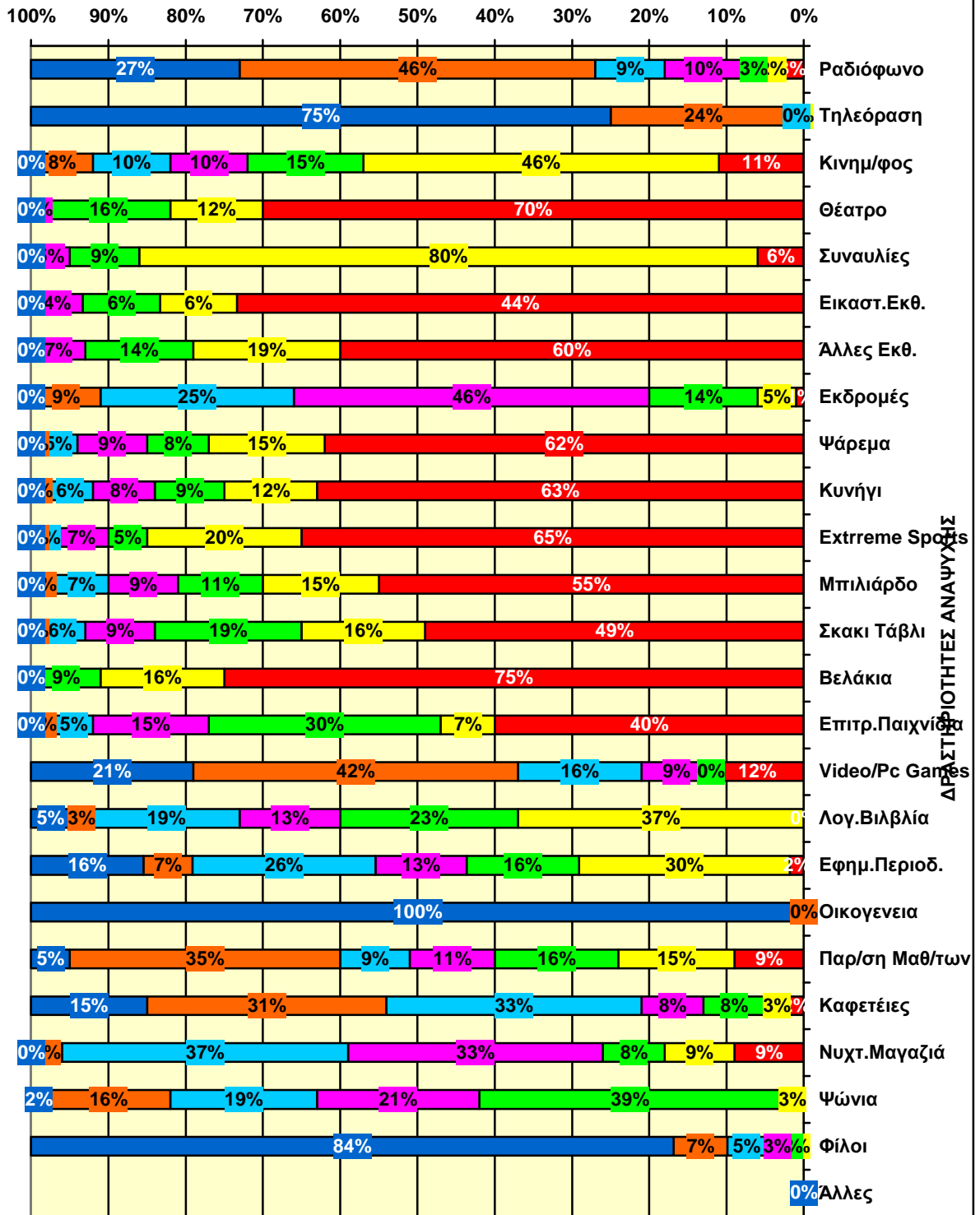
	Ποτέ	Σπά- νια	1 φορά το μήνα	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδομάδα	2-5 φορές την εβδομάδα	Καθημε- -ρινά
Ραδιόφωνο	3	2	3	10	9	46	27
Τηλεόραση	0	1	0	0	0	24	75
Κινηματογράφος	11	46	15	10	10	8	0
Θέατρο	70	12	16	2	0	0	0
Συναυλίες	6	80	9	5	0	0	0
Εικαστικές εκθέσεις	44	6	6	4	0	0	0
Άλλες εκθέσεις (π.χ. τουριστική, εμπόρων κ.α.)	60	19	14	7	0	0	0
Εκδρομές	1	5	14	46	25	9	0
Ψάρεμα	62	15	8	9	5	1	0
Κυνήγι	63	12	9	8	6	2	0
Extreme sports	65	20	5	7	2	1	0
Μπιλιάρδο	55	15	11	9	7	3	0
Σκάκι. Τάβλι	49	16	19	9	6	1	0
Βελάκια	75	16	9	0	0	0	0
Επιτραπέζια παιχνίδια	40	7	30	15	5	3	0
Video/pc games	12	0	0	9	16	42	21
Διάβασμα λογ. βιβλίων	0	37	23	13	19	3	5
Ανάγνωση εφημερίδων/περιοδικών	2	30	16	13	26	7	16
Χρόνος με την οικογένεια και τα παιδιά	0	0	0	0	0	0	68
Παρακολούθηση αθλημάτων	9	15	16	11	9	35	5
Καφετέριες	2	3	8	8	33	31	15
Νυχτερινά κέντρα	9	9	8	33	37	4	0
Ψώνια/βόλτα στα μαγαζιά	0	3	39	21	19	16	2
Συζητήσεις με φίλους	0	2	0	3	5	7	84
Άλλες	0	0	0	0	0	0	0

Σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα στις δραστηριότητες αναψυχής στις οποίες αφιερώνεται χρόνος καθημερινά, πρώτες είναι οι συζητήσεις με φίλους με ποσοστό 84% ακολουθεί η τηλεόραση με ποσοστό 75%, η ενασχόληση με την οικογένεια με ποσοστό 68% ενώ με μικρότερα ποσοστά ακολουθούν η ακρόαση ραδιοφώνου με ποσοστό 27%, η ενασχόληση με βιντεοπαιχνίδια ή/και παιχνίδια υπολογιστή με ποσοστό 21%, η ανάγνωση εφημερίδων ή/και περιοδικών με ποσοστό 16%, η βόλτα σε καφετέρια με ποσοστό 15%, το διάβασμα λογοτεχνικών βιβλίων και η παρακολούθηση αθλημάτων με όμοιο ποσοστό 5% και η βόλτα στα μαγαζιά και για ψώνια με ποσοστό 2%. Με μικρότερη συχνότητα 2-5 φορές την εβδομάδα πρώτη έρχεται η ακρόαση ραδιοφώνου με ποσοστό 46%, ακολουθούν τα βιντεοπαιχνίδια με ποσοστό 42%, η παρακολούθηση αθλημάτων με 35%, οι καφετέριες με 31%, η παρακολούθηση τηλεόρασης με 24%, οι εκδρομές με 9%, ο κινηματογράφος με 8%, με 7% η ανάγνωση εφημερίδων/περιοδικών και οι συζητήσεις με φίλους με 4% τα νυχτερινά κέντρα, με 3% το μπιλιάρδο και τα επιτραπέζια παιχνίδια με 2% το κυνήγι και με 1% το ψάρεμα, τα extreme sports και τα παιχνίδια σκάκι & τάβλι. Με συχνότητα μία φορά την εβδομάδα έρχεται πρώτη με ποσοστό 37% η επίσκεψη σε νυχτερινά κέντρα, ακολουθεί με μικρή διαφορά και ποσοστό 33% η επίσκεψη σε καφετέριες, η ανάγνωση εφημερίδων και περιοδικών με 26%, οι εκδρομές με 25%, το διάβασμα λογοτεχνικών βιβλίων και οι βόλτες στα μαγαζιά με 19%, τα βιντεο/ p/c games με 16%, ο κινηματογράφος με 10%, η παρακολούθηση αθλημάτων και το ραδιόφωνο με 9%, το μπιλιάρδο με 7%, τα σκάκι/τάβλι και κυνήγι με 6%, το ψάρεμα, τα επιτραπέζια παιχνίδια και οι συζητήσεις με φίλους με 5%, τα extreme sports με 2%, ενώ μηδενική είναι η ενασχόληση με τις υπόλοιπες δραστηριότητες αναψυχής στη συγκεκριμένη συχνότητα. Με συχνότητα 2-3 φορές το μήνα ασχολείται το 46% με εκδρομές, το 33% με την επίσκεψη σε νυχτερινά κέντρα, το 21% με βόλτα στα μαγαζιά, το 15% με τα επιτραπέζια παιχνίδια, το 13% με την ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων και εφημερίδων/περιοδικών, το 11% με την παρακολούθηση αθλημάτων, το 10% με το ραδιόφωνο και τον κινηματογράφο, το 9% με το ψάρεμα, το μπιλιάρδο, το σκάκι/ τάβλι, τα video/ p/c games, το 8% με το κυνήγι και την επίσκεψη σε καφετέριες, το 7% με διάφορες εκθέσεις και τα extreme sports, το 5% πάει σε συναυλίες, το 4% σε εικαστικές εκθέσεις, το 3% ασχολείται με συζητήσεις με φίλους ενώ μηδενικά ποσοστά έχουν οι υπόλοιπες δραστηριότητες. Μία φορά το μήνα ασχολούνται ως επί το πλείστον με ποσοστό 39% με βόλτα στα μαγαζιά, με 30% με τα επιτραπέζια παιχνίδια, με 23% με το διάβασμα λογοτεχνικών βιβλίων, το 19% με το σκάκι ή/και το τάβλι, το 16% με το θέατρο, την ανάγνωση εφημερίδων ή/και περιοδικών και την παρακολούθηση αθλημάτων, το 15% ασχολείται με τον κινηματογράφο, το 14% επισκέπτεται διάφορες εκθέσεις και πηγαίνει εκδρομές, το 11% παίζει μπιλιάρδο, το 9% πηγαίνει σε συναυλίες, για κυνήγι και παίζει βελάκια, το 8% πηγαίνει για ψάρεμα, επισκέπτεται καφετέριες και νυχτερινά μαγαζιά, το 6% παρακολουθεί εικαστικές εκθέσεις, το 5% ασχολείται με extreme sports και ένα 3% ακούει ραδιόφωνο μία φορά τον μήνα. Σπάνια πηγαίνει σε συναυλίες το 80%, στον κινηματογράφο το 46%, σπάνια διαβάζει λογοτεχνικά βιβλία το 37% και εφημερίδες/περιοδικά το 30%. Extreme sports κάνει σπάνια το 20%. Σε διάφορες εκθέσεις πηγαίνει σπάνια το 19%, ενώ το 16% ασχολείται σπάνια με σκάκι/τάβλι και βελάκια. Με την ίδια συχνότητα ασχολείται το 15% με ψάρεμα, μπιλιάρδο και παρακολούθηση αθλημάτων, το 12% με το θέατρο και το κυνήγι, το 9% πηγαίνει σε νυχτερινά κέντρα, το 7% ασχολείται με επιτραπέζια παιχνίδια, το 6% πηγαίνει σε εικαστικές εκθέσεις, το 5% εκδρομές, το 3% σε καφετέριες και για ψώνια/βόλτα στα μαγαζιά, ένα 2% ακούει ραδιόφωνο και συζητάει με φίλους σπάνια και μόλις 1% βλέπει τηλεόραση σπάνια ενώ μηδενική είναι η σπάνια ενασχόληση με video/p/c

games και με την ενασχόληση με την οικογένεια και τα παιδιά. Ποτέ δεν ασχολούνται στο μεγαλύτερο ποσοστό 75% με βελάκια, ακολουθεί το θέατρο με 70%, με extreme sports το 65%, με το κυνήγι το 63%, με το ψάρεμα το 62%, με μπιλιάρδο το 55%, με τα σκάκι/τάβλι το 49%, με εικαστικές εκθέσεις το 44%, με επιτραπέζια παιχνίδια το 40%, με video/pc games το 12%, στον κινηματογράφο δεν πηγαίνει ποτέ το 11%, αθλήματα δεν παρακολουθεί ποτέ το 9% και το ίδιο ποσοστό δεν πηγαίνει ποτέ σε νυχτερινά κέντρα. Ποτέ δεν πηγαίνει σε συναυλίες το 6%, δεν ακούει ραδιόφωνο το 3%, δεν ασχολείται με την ανάγνωση εφημερίδων περιοδικών και δεν πηγαίνει σε καφετέριες το 2% και σε εκδρομές το 1%.

ΜΕ ΠΟΙΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΨΥΧΗΣ ΑΣΧΟΛΕΙΣΤΕ;

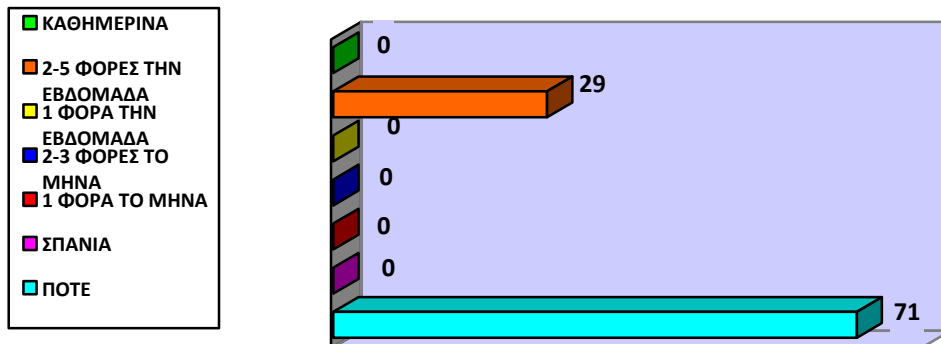
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ

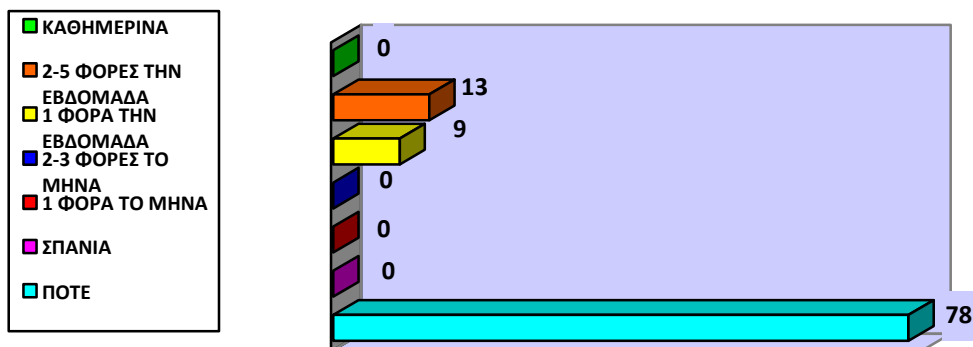
■ Ποτέ   ■ Σπάνια   ■ 1 φορά το μήνα
■ 2-3 φορές το μήνα   ■ 1 φορά την εβδομάδα   ■ 2-5 φορές την εβδομάδα
■ Καθημερινά

ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

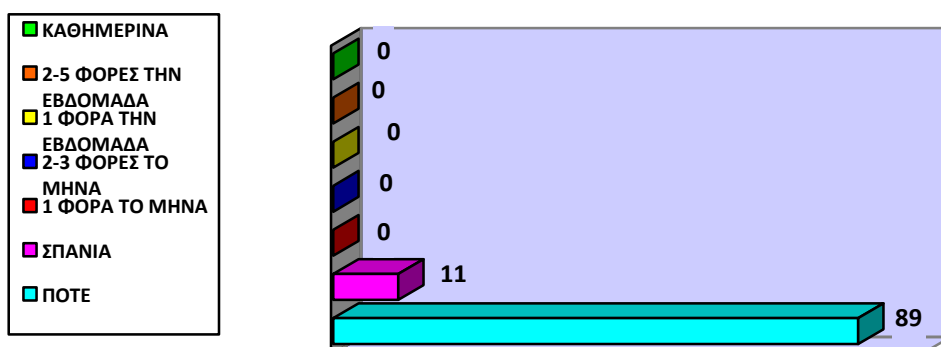
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

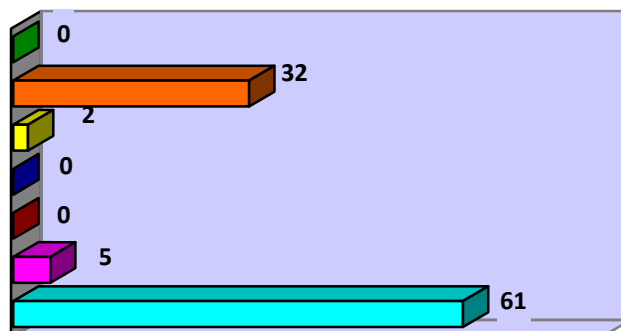
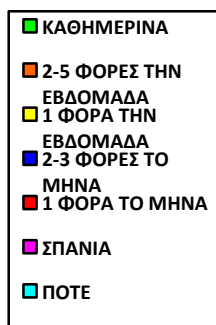
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ Η/Υ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΣΕΜΙΝΑΡΙΩΝ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΆΛΛΕΣ ΕΠΙΜΟΡΦ.ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

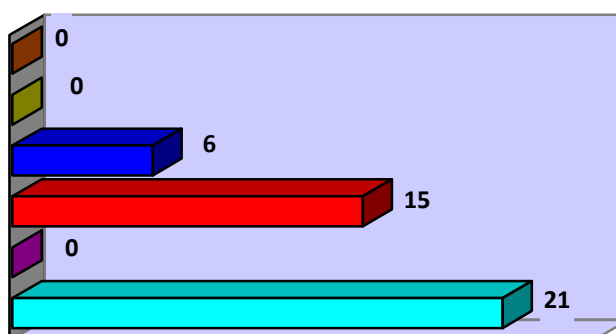
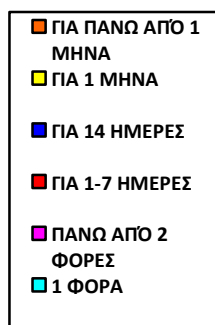

	Ποτέ	Σπάνια	1 φορά το μήνα	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδομάδα	2-5 φορές την εβδομάδα	Καθημερινά
Εκμάθηση ξένης γλώσσας	71	0	0	0	0	29	0
Εκμάθηση συστημάτων Η/Υ	78	0	0	0	9	13	0
Παρακολούθηση σεμιναρίων	89	11	0	0	0	0	0
Άλλες	61	5	0	0	2	32	0

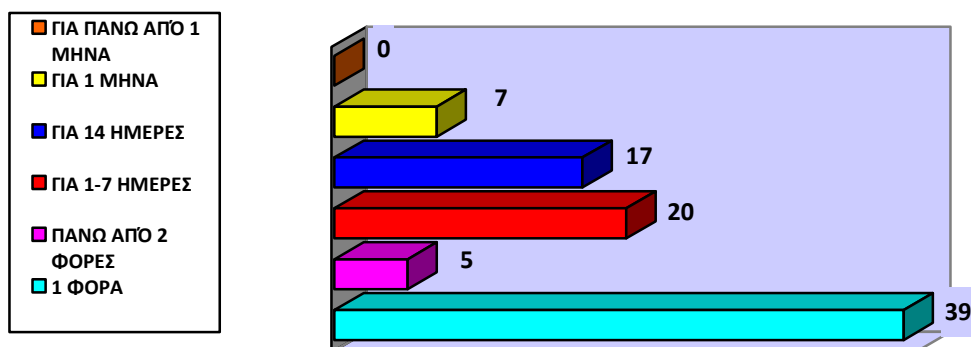
Τα αποτελέσματα των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων υποδεικνύουν ότι κανένας από τους ερωτηθέντες δεν ασχολείται σε καθημερινή βάση με κάποια επιμορφωτική δραστηριότητα. Με συχνότητα 2-5 φορές την εβδομάδα απασχολείται το 29% με εκμάθηση κάποιας ξένης γλώσσας, το 13% με την εκμάθηση συστημάτων Η/Υ ενώ ένα 32% αφιερώνει χρόνο σε άλλες επιμορφωτικές δραστηριότητες

4. ΔΙΑΚΟΠΕΣ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

	1 φορά	Πάνω από 2 φορές	Για 1-7 ημέρες	Για 14 ημέρες	Για 1 μήνα	Για πάνω από 1 μήνα
Στο εσωτερικό της χώρας	21	0	15	6	0	0
Στο εξωτερικό	39	5	20	17	7	0

Από τα αποτελέσματα αυτά παρατηρούμε ότι ένα 7% πραγματοποιεί διακοπές στο εξωτερικό για ένα μήνα, ένα 17% για διάστημα δύο εβδομάδων, ένα 20% για μόλις μία έως επτά ημέρες. Η συχνότητα που περνάνε σε διακοπές στο εξωτερικό είναι για την πλειοψηφία του 39% για μία φορά ενώ ένα 5% πηγαίνει διακοπές στο εξωτερικό πάνω από δύο φορές. Όσο αφορά τις διακοπές στο εσωτερικό της χώρας, το 6% τις πραγματοποιεί για διάστημα δύο εβδομάδων, το 15% για διάστημα μίας έως επτά ημερών και με μοναδική συχνότητα και ποσοστό 21% για μία φορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν να διαπιστωθεί σε ποιες δραστηριότητες προτιμούν οι κάτοικοι της περιοχής Χερσονήσου –μιας ανεπτυγμένης τουριστικά περιοχής- να δαπανούν τον ελεύθερο χρόνο τους μετά το πέρας της τουριστικής σαιζόν.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας, το ποσοστό ανδρών και γυναικών που συμμετείχαν έχει μικρή απόκλιση, με τους άνδρες να συμμετέχουν σε ποσοστό 46% και τις γυναίκες με ποσοστό 54%. Ηλικιακά το προβάδισμα έχουν οι ηλικίες 18-30 με ποσοστό 46%, ακολουθούν με ποσοστό 36% τα άτομα 31-50 ετών και με ποσοστό 18% συμμετέχουν οι ηλικίες 51 και άνω. Όσο αφορά την οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων, πλειοψηφούν οι έγγαμοι με ποσοστό 75% εκ των οποίων το 68% έχουν και παιδιά. Στην κατανομή των συμμετεχόντων κατά μηνιαίο ατομικό εισόδημα, παρατηρούμε ότι τη μερίδα του λέοντος κατέχουν τα εισοδήματα που κυμαίνονται από 501 έως 1500 Ευρώ μηνιαίως, πράγμα σημαντικό ως προς την παρακάτω μελέτη σχετικά με τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου τις οποίες επιλέγουν τελικά για να δαπανήσουν μέρος του εισοδήματος αυτού.

Όσο αφορά τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες, οι περισσότεροι επιλέγουν την ενασχόληση με το χορό και τη μουσική, λιγότεροι την ενασχόληση με τη ζωγραφική ενώ κανένας δεν επιλέγει τη γλυπτική. Αυτά τα αποτελέσματα σχετίζονται σαφώς με τις απόψεις των ατόμων για τον ελεύθερο χρόνο, συνάδουν όμως και με την υποδομή που υπάρχει ή δεν υπάρχει για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων αυτών στην περιοχή. Για τη συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχουν στην περιοχή σχολές χορού, μπαλέτου και ωδείο ενώ όταν εκπονήθηκε η έρευνα παραδίδονταν και μαθήματα ζωγραφικής, ποτέ όμως στο παρελθόν δεν πραγματοποιήθηκαν μαθήματα γλυπτικής.

Σε σχέση με τις αθλητικές δραστηριότητες παρατηρούμε τη δραστηριότητα του περιπάτου να κυριαρχεί στις προτιμήσεις των ερωτώμενων ακολουθώντας το γυμναστήριο και τα κλασικά γνωστά σε όλους μας αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο, το μπάσκετ, το βόλε, το τζόκινγκ, η ποδηλασία, το τένις αλλά και οι πολεμικές τέχνες. Και πάλι οι υποδομές της περιοχής γι' αυτά τα αθλήματα έχουν παίξει το ρόλο τους αφού στην περιοχή υπάρχει ανοιχτό και κλειστό γήπεδο μπάσκετ- όπου παραδίδονται και μαθήματα γυμναστικών δραστηριοτήτων –αερόμπικ, ζούμπα κ.α.- γήπεδο ποδοσφαίρου, γήπεδα τένις και διάφορες σχολές πολεμικών τεχνών –καράτε, ζιου ζίτσου κ.α.- , ενώ για σκι και ορειβασία θα πρέπει κανείς να αποταθεί σε διαφορετικές πόλεις. Όσο αφορά την σχολή ιστιοπλοΐας, αυτή λειτουργεί στην περιοχή μόνο κατά τους θερινούς μήνες.

Δεδομένου ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων είναι οικογενειάρχες με παιδιά, συμπεραίνουμε ότι προτιμούν να ασχοληθούν στην πλειοψηφία τους με δραστηριότητες που έχουν μικρό κόστος συμμετοχής όπως είναι τα παραπάνω κλασικά αθλήματα με εξαίρεση τις πολεμικές τέχνες για τις οποίες το μηνιαίο αντίτιμο είναι υψηλότερο εφόσον πρόκειται για ιδιωτικές σχολές.

Στις δραστηριότητες αναψυχής μεγαλύτερο ποσοστό προτιμά να ασχολείται με μεγαλύτερη συχνότητα με δραστηριότητες εντός σπιτιού –τηλεόραση, ραδιόφωνο, ενασχόληση με την οικογένεια και τα παιδιά, video/pc games, ανάγνωση βιβλίων,

περιοδικών, εφημερίδων και συζητήσεις με φίλους. Αυτό μπορεί να συμβαίνει είτε λόγω περιορισμού των δραστηριοτήτων που μπορούν να κάνουν οι γονείς με τα παιδιά τους εκτός σπιτιού, είτε λόγω του περιορισμένου ελεύθερου χρόνου που απομένει στους περισσότερους μετά και το πέρας και των εργασιών του σπιτιού. Έτσι, πολλοί φαίνεται να προτιμούν να ασχολούνται με video/pc games με τα οποία μπορούν να απασχοληθούν και τα παιδιά, ενώ για τις δραστηριότητες εκτός σπιτιού φαίνεται να προτιμούν τις βόλτες/ψώνια στα μαγαζιά, τις εκδρομές, τον κινηματογράφο και το θέατρο. Η μικρότερη συχνότητα των δύο τελευταίων σχετίζεται και με τις αυξημένες δαπάνες που προκύπτουν από αυτές.

Σε σχέση με τις επιμορφωτικές δραστηριότητες, οι περισσότεροι ασχολούνται με την εκμάθηση ξένων γλωσσών πράγμα κατανοητό εφόσον ζουν και απασχολούνται σε τουριστική περιοχή και είναι μια δραστηριότητα άμεσα συνδεδεμένοι με την εργασία τους και μπορεί να οδηγήσει και σε μια ενδεχόμενη αύξηση του εισοδήματός τους.

Στις διακοπές τους πολλοί είναι εκείνοι που επιλέγουν προορισμούς του εξωτερικού και πρόκειται κυρίως για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ή άγαμους που έχουν περιορισμένες υποχρεώσεις και περισσότερο ελεύθερο χρόνο και οικονομικούς πόρους για να διαθέσουν.

Ο τρόπος ζωής σήμερα έχει ως κέντρο διασκέδασης το σπίτι. Οι διακοπές, η συμμετοχή σε αθλήματα και κυρίως σε περισσότερες δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου που σημαίνουν ξόδεμα χρημάτων ή ενέργειας έξω από το σπίτι, έχουν κοπεί. Αυτό μπορεί να οφείλεται στα χαμηλά εισοδήματα αλλά και στις πολλές ώρες εργασίας.

Επειδή ο ελεύθερος χρόνος όλο και περισσότερο δαπανάτε κυρίως μέσα στο σπίτι, οι δραστηριότητες που προτιμούν να κάνουν τα άτομα όταν βρίσκονται στο σπίτι είναι είτε να κοιμούνται, είτε να βλέπουν τηλεόραση, είτε να ακούνε ραδιόφωνο, είτε να διαβάζουν κάποιο βιβλίο, είτε να ασχολούνται με τον υπολογιστή. Οι δραστηριότητες αυτές μπορούν να οριστούν ως παθητικές μορφές αναψυχής.

Καλό είναι σε αυτό το σημείο να ειπωθεί ότι όλες οι παραπάνω δραστηριότητες και η τηλεόραση, θεωρούνται υπεύθυνες για την αύξηση του ελεύθερου χρόνου που περνάνε τα άτομα μέσα στο σπίτι.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι οι δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου που επιλέγει να ασχοληθεί κανείς είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τις απόψεις του καθενός για τον ελεύθερο χρόνο, την οικογενειακή του κατάσταση, την ηλικία, το εισόδημα, τις δυνατότητες που τους δίνονται από την ύπαρξη των απαραίτητων εγκαταστάσεων και πολλά άλλα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αποστολόπουλος, Κ και Δ. Σδράλη (2006), «Ήπιες Μορφές Τουρισμού», Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα
- Ατσαλάκης Μιχάλης (2005), Σημειώσεις Διαχείριση Ελεύθερου Χρόνου, Ηράκλειο.
- Αυθίνος, Γ. (1998), «Άσκηση – άθληση κινητική αναψυχή – οργανωτική διάσταση», Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα
- Δημητράκου, Δ. (1976), «Μέγα λεξικό όλης της Ελληνικής γλώσσας», Ελληνική Παιδεία, Αθήνα
- Ελιάς, Ν. και Ε. Ντάνινγκ (1998), «Αθλητισμός και ελεύθερος χρόνος στην εξέλιξη του πολιτισμού», Δρομέας, Αθήνα
- Κομίλης, Π. (1986), «Τουριστικές Δραστηριότητες», ΚΕΠΕ, Θέματα Προγραμματισμού Δ10, Διερεύνηση Αναπτυξιακών Δυνατοτήτων, Αθήνα
- Κορωναίου, Α. (1996) Κοινωνιολογία του ελεύθερου χρόνου», Νήσος, Αθήνα
Λογοθέτης, Μ. (1988), «Αγροτικός τουρισμός «Μια εναλλακτική λύση», ΑΤΕ & Λογοθέτης, Μ., Αθήνα
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998), «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας», Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα
- Μυριζάκης, Γ. (1997), «Ελεύθερος χρόνος των νέων, Ψυχαγωγικές και αθλητικές δραστηριότητες», ΕΚΚΕ, Αθήνα
- Ευδέας, Ε., Ε.Κουνάρης, Α. Κώτση, Μ. Παπαδημητρίου, Ι. Ρεζίτη, Σ. Σπάθη και ΣΤ. Χειμωνίτη – Τερροβίτη (2000), «Μελέτες 47, Τα οικονομικά των τυχερών παιχνιδιών στην Ελλάδα», ΚΕΠΕ, Αθήνα
- Πεφάνης, Γ. (1992), «Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία της Διασκέδασης, Το Νεοπαρόκ και το τέλος της ιστορίας», Πρίσμα, Αθήνα
- Σταματάκου, Ι. (1990), «Λεξικόν της αρχαίας Ελληνικής γλώσσας», Βιβλιοπρομηθευτική, Αθήνα
- Χαραχούσου – Καμπίτση, Υ. (1990), «Σημειώσεις για το αντικείμενο του ελεύθερου χρόνου», Α. Σάκουλα, Αθήνα
- Cauquelin, A. (1996), «Αριστοτέλης, Η ζωή και το έργο του», Σ. Βλοντάκης, Παπαδήμας, Αθήνα
- Toti, G. (1985), «Ελεύθερος χρόνος», Μνήμα, Αθήνα

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Dumazedier, J. (1967), "Towards a Society of Leisure", Free Press, New York
- Gratton, C. and P. Taylor (2000), "Economics of Sport and Recreation", E. and F.N. Spon, London
- Haywood, L. and F.Kew and P. Bramham and J. Spink and I. Henry (1995), "Understanding Leisure", Stanley Thornes, London
- Olszewska, A. and K. Roberts (1989), "Leisure and Life – Style, A comparative analysis of free time", Sage, London
- Rojek, C. (1985), "Capitalism and Leisure Theory", Tavistock Publication, London
- Rojek, C. (1989), "Leisure for Leisure, Critical Essays", MacMillan Press, London
- Torkildsen, G. (1994), "Leisure and Recreation Management", E. and F.N.Spon, London
- Veal, A. (1987), "Leisure and the Future", Allen and Unwin, London
- Veblen, T. (1899), "The theory of the leisure class", University of Chicago, Chicago
- Vogel, H. (2001), "Entertainment Industry Economics, A guide for financial analysis", Cambridge University Press, Cambridge
- Weiskopf, D. (1984), "Recreation and Leisure", IL:American River College, Champaign
- Άρθρα: Beedie, P. and S. Hudson (2003), 'Emerge of Mountain-Based Adventure Tourism', *Annals of tourism research*, Vol.30, No3 p.p.625-643
- Bittman, M. (1998), 'Social Participation and family welfare: The money and time costs of leisure', *Social policy research centre university of New South Wales*, p.p.1-14
- Gannon, A. (1991), 'What is agri-tourism-developing the product', In *rural development through agri-tourism. A guide to developing an agri-tourism enterprise*, p.p.24-35, REUR Technical Series 14, FAO-Regional office for Europe
- Keane, M.J.(1992), 'Rural tourism and rural development', *Tourism and the environment: Regional, economic and policy issues*, p.p.43-55, Briassoulis, H. and van der Straaten, J. (eds). Kluwer academic publishers, The Netherlands
- Kouthouris, C. (2006), 'Leisure, recreation, entertainment, athletics: issues meaning and their relationships', *inquiries in sport & physical education*, vol. 4, p.p. 68-77
- Middleton, V. (1982), 'Tourism in rural areas', *International journal of tourism management*, Vol.3, No 1, p.p.52-58

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΑΙΖΟΝ

A. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Φύλο : Άνδρας Γυναίκα
2. Ηλικία : 18-30 31-50 51 και άνω
3. Οικογενειακή κατάσταση:
- Άγαμος/η Έγγαμος/η
- Διαζευγμένος/η Χήρος/α
4. Έχετε παιδιά; Ναι Όχι
5. Αν ναι, πόσα; .....
6. Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης σας;
Απόφοιτος/η Δημοτικού	☐	Φοιτητής/τρια ΑΕΙ	☐
Απόφοιτος/η Γυμνασίου	☐	Φοιτητής/τρια ΤΕΙ	☐
Απόφοιτος/η Λυκείου	☐	Πτυχιούχος ΑΕΙ	☐
Ιδιωτική σχολή	☐	Πτυχιούχος ΤΕΙ	☐
7. Ποια είναι η θερινή σας απασχόληση;
- Εργαζόμενος/η σε ξενοδοχειακή μονάδα.
- Εργαζόμενος/η σε άλλου είδους τουριστική
επιχείρηση (παρακαλώ σημειώστε το είδος της)
- .....
Ιδιοκτήτης/τρια τουριστικής επιχείρησης.
8. Που κυμαίνεται το μηνιαίο σας ατομικό εισόδημα;
Λιγότερα από 250€	☐	1001-1250€	☐
250-500€	☐	1251-1500€	☐
501-750€	☐	1501-1750€	☐
751-1000€	☐	Περισσότερα από 1750€	☐

**B. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ &
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ**

1. Πόσο χρόνο διαθέτετε για ξεκούραση την ημέρα;

Καθόλου   Λιγότερο από 2 ώρες   2-4   5-7   Περισσότερες από 7

2. Συμμετέχετε σε πολιτιστικές εκδηλώσεις του δήμου;

Ναι   Όχι

Επιπλέον με ποιες από τις παρακάτω δραστηριότητες ασχολείστε;

1. Καλλιτεχνικές δραστηριότητες

Συχνότητα Είδος	Πο- τ- έ	Σπάνια	1 φορά το μήνα	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδομά- δα	2-5 φορές την εβδομά- δα	Καθημερινά
Μουσική							
Ζωγραφι- κή							
Χορός (παραδο- σιακός, μοντέρνος, μπαλέτο κα.)							
Γλυπτική							
Άλλες							

2. Αθλητικές δραστηριότητες

Συχνότητα Είδος	Π ο τ έ	Σπάνια	1 φορά το μήνα	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδο- μάδα	2-5 φορές την εβδομά- δα	Καθημερινά
Γυμναστή- ριο							
Περίπατος							
Τζόκιν							
Ποδηλασία							
Ποδόσφαιρο							
Καλαθοσ- φαίριση (μπάσκετ)							
Πετοσφαί- ριση (βόλεϊ)							
Αντισφαίρι- ση (τένις)							
Επιτραπέζια αντισφαίρι- ση (πινγκ- πονγκ)							
Στίβος							
Πολεμικές τέχνες							
Κολύμβηση							
Ορειβασία							
Σκι							
Ιστιοπλοΐα							
Άλλες							

3. Δραστηριότητες αναψυχής

Συχνότητα Είδος	Π ο τ έ	Σπάνια	1 φορά το μήνα	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδομά- δα	2-5 φορές την εβδομά- δα	Καθημερινά
Ραδιόφωνο							
Τηλεόραση							
Κινημα- τογράφος							
Θέατρο							
Συναυλίες							
Εικαστικές εκθέσεις							
Άλλες εκθέσεις (π.χ. τουριστική, εμπόρων κ.α.)							
Εκδρομές							
Ψάρεμα							
Κυνήγι							
Extreme sports							
Μπιλιάρδο							
Σκάκι, τάβλι							
Βελάκια							
Επιτραπέζια παιχνίδια							
Video / pc games							
Διάβασμα							
Ανάγνωση εφημερίδων/ περιοδικών							
Χρόνος με την οικογένεια και τα παιδιά							
Παρακολού θηση αθλημάτων							

Καφετέριες							
Νυχτερινά κέντρα							
Ψώνια/ βόλτα στα μαγαζιά							
Συζητήσεις με φίλους							
Άλλες							

4. Επιμορφωτικές δραστηριότητες.

Συχνότητα Είδος	Π ο τ έ	1 φορά το μήνα	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδομάδα	2-5 φορές την εβδομάδα	Καθημερινά
Εκμάθηση ξένης γλώσσας						
Εκμάθηση συστημάτων Η/Υ						
Παρακολούθηση σεμιναρίων						
Άλλες						

5. Διακοπές

Συχνότητα & διάστημα	1 φορά	Πάνω από 2 φορές	Για 1-7 ημέρες	Για 14 ημέρες	Για 1 μήνα	Για πάνω από 1 μήνα
Προορισμός						
Στο εσωτερικό της χώρας						
Στο εξωτερικό						

